Енциклопедія

ПРАВИЛА ЕТИКЕТУ

Енциклопедія

ПРАВИЛА ЕТИКЕТУ

SEPTIMA
Харків,
2012

ББК 83.34/38
Ш 95

Серія «Я пізнаю світ»

Шуваєва О. О.
Ш95 Правила етикету. Ілюстрована енциклопедія для дітей. — Харків: ТОВ «Septima», 2012. — 80 с., іл.

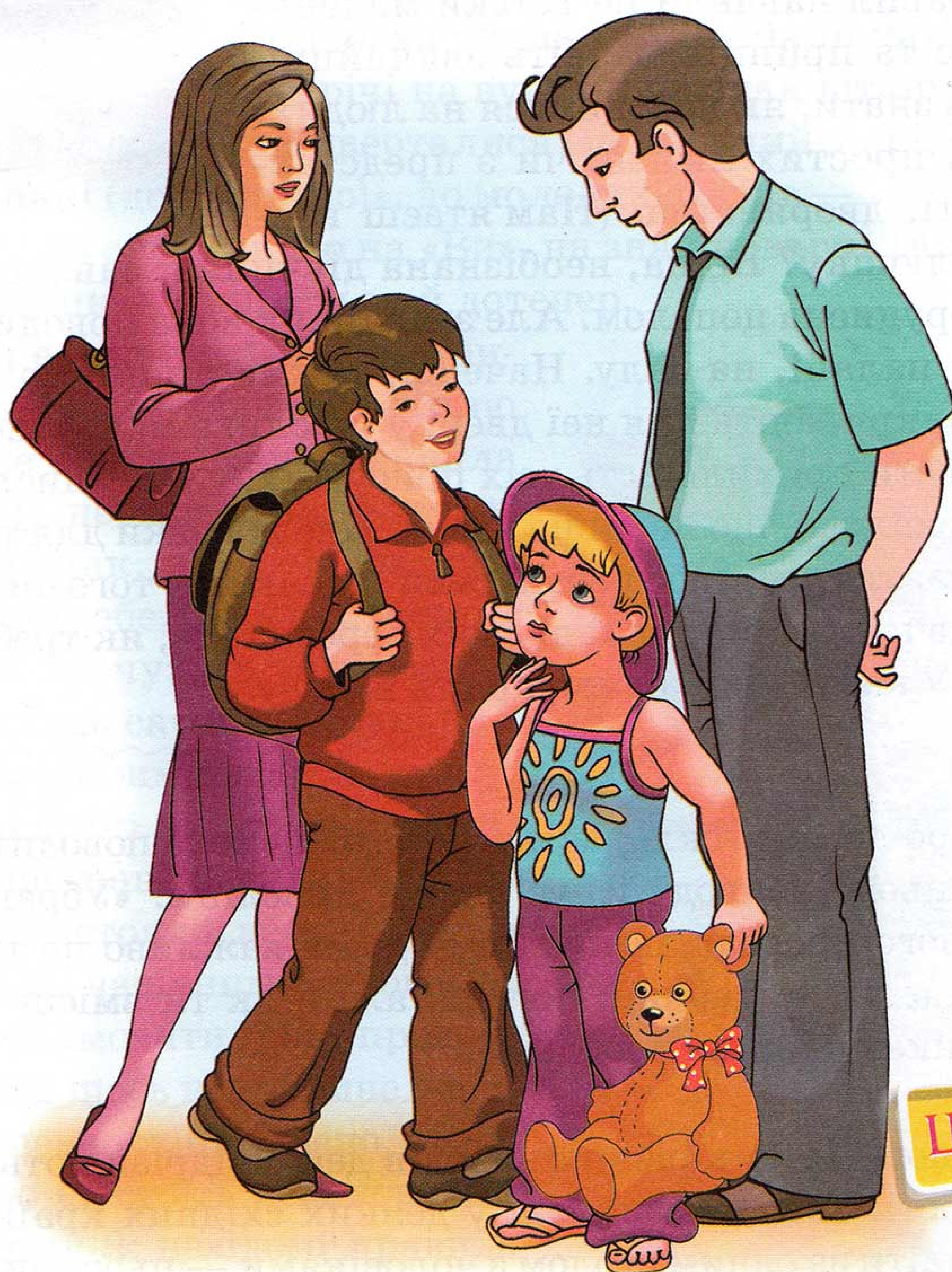
ISBN 978-966-459-370-7

Ця енциклопедія допоможе засвоїти правила поведінки у сім'ї, у школі, у суспільстві. У цікавій, ненав'язливій формі з використанням життєвих ситуацій автор ніби веде діалог з читачем, розмірковуючи «що добре, а що ні?» Енциклопедія стане у пригоді дітям, їхнім батькам та педагогам і допоможе виростити добру, виховану, чемну та впевнену у собі людину, а також створити гарні стосунки у сім'ї.

ISBN 978-966-459-370-7

ВЕСЕЛКА ВВІЧЛИВОСТІ

Вітаю тебе, мій любий друже. Напевно ти чув, що у кожному суспільстві існують певні правила поведінки, які допомагають людям якнайкраще зрозуміти одне одного і створити добрі стосунки. Поведінка людини має велике значення у її житті і добрих відносинах з іншими. Ти, мабуть, вже багато чому навчився від мами й тата, знаєш від вчителів і вихователів про те, якою повинна бути вихована людина. Сподіваюсь, наша енциклопедія тобі сподобається і допоможе зрозуміти, що ж насправді називається правилами доброго тону, або етикетом.

Це цікаво!

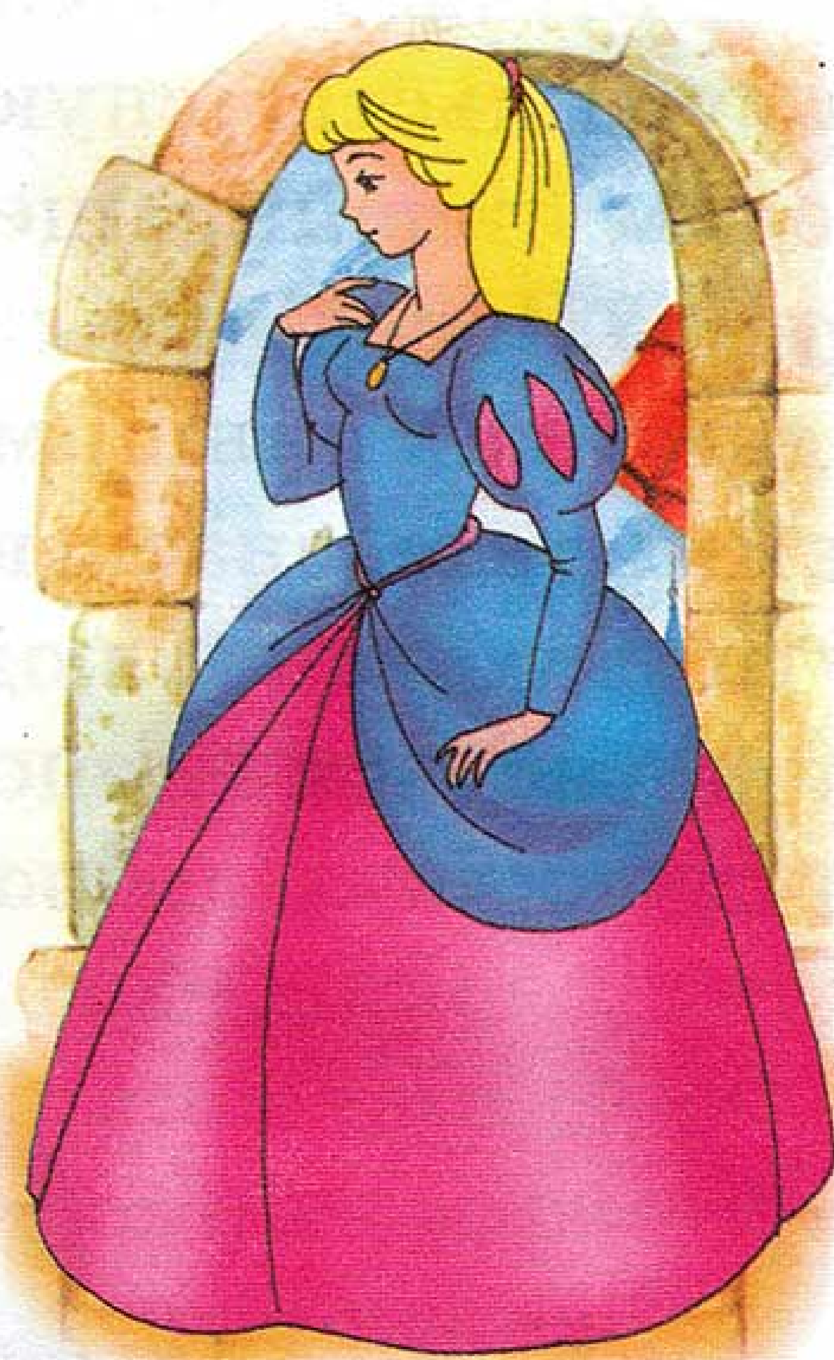

ЗОЛОТІ ПРАВИЛА ЕТИКЕТУ

Хто такий цей етикет?

Етикет — це не якийсь там хижий звір чи вередливий дідуган. Це вірний друг і порадник, який допомагає почувати себе впевнено і комфортно у будь-якій ситуації, правильно орієнтуватись у буденному житті й незвичайних подіях, не осоромитись перед знайомими чи малознайомими людьми. Етикет можна замінити словом увічливість. Правила ввічливості існували ще при королівських дворах. Цих правил навчали не тільки маленьких принцес та принців. Навіть звичайний селянин мав знати, як поводитися на людях: чи то в колі простих людей, чи з представниками знаті, дворянства. (Пам'ятаєш казку про Попелюшку? Бідна, необізнана дівчинка, завжди вбрана в ганчір'я, забруднена попелом. Але згадай, як вона поводиться в королівському палаці, на балу. Наче справжня принцеса! Її манери поведінки відкривають для неї двері у щасливе майбутнє і допомагають завоювати прихильність усіх присутніх, у тому числі й самого принца.) Ти скажеш, що це лише казка. Але ж казки для того й існують, щоб показати добрі або погані риси характеру того чи іншого героя. Вони навчають на прикладі своїх персонажів, як треба чинити, а як не слід. У казці — вікова мудрість народу.

Запам'ятай!

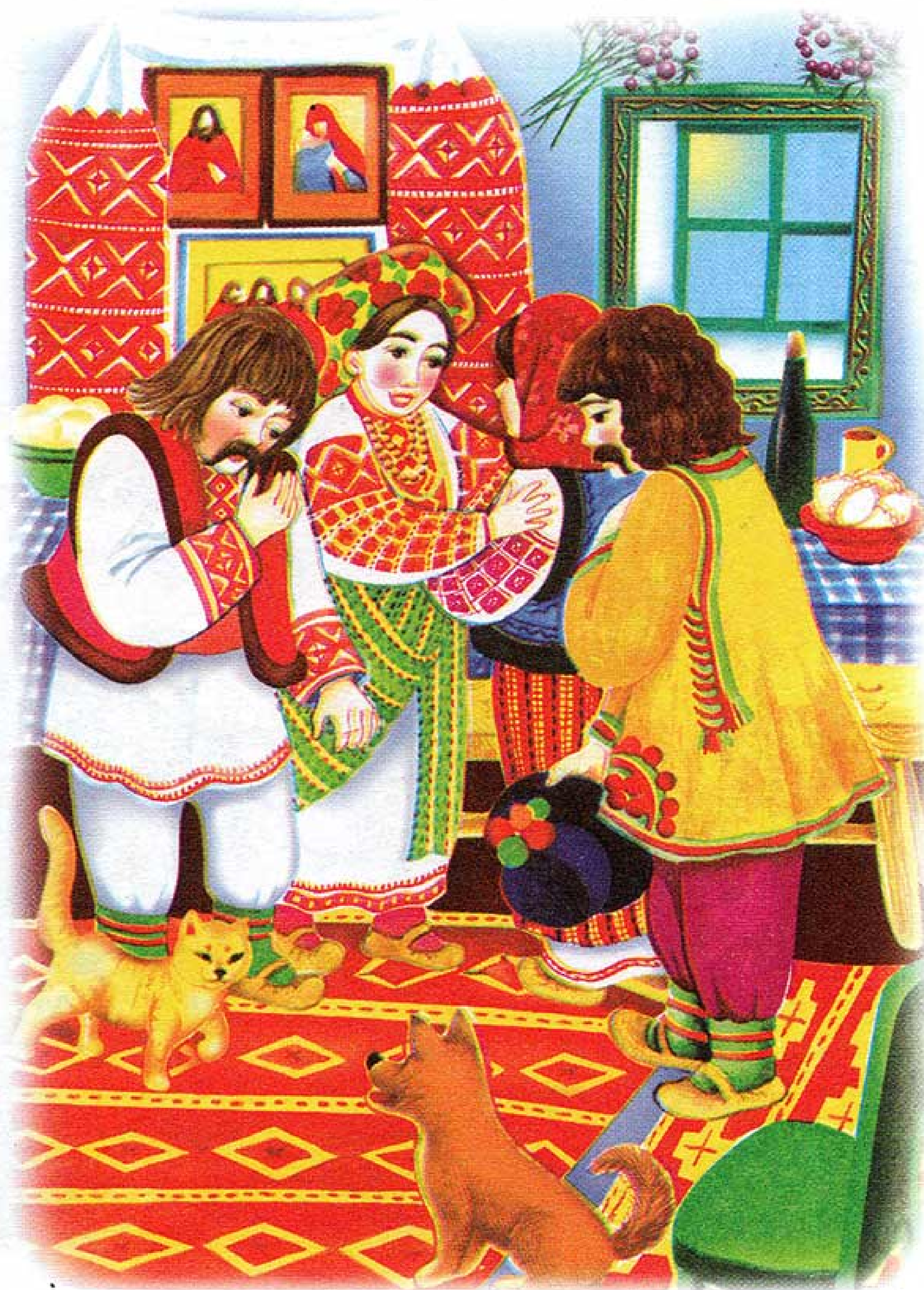
Думка про людину складається з того, як вона поводиться у товаристві. З цього приводу існує відоме прислів'я: «Убраного вітають, розумного проводжають». Тому дуже важливо не тільки те, як ти виглядаєш на перший погляд, але й як ти вмієш показати себе у стосунках з іншими людьми.

Правила поведінки в різних народів дещо відрізняються, мають свої особливості. Так, наприклад, у деяких східних країнах жінки не повинні сидіти за одним столом з чоловіками — цього вимагає ети-

кет. В Україні ж навпаки — жінка, мати, завжди була шанованою господинею в хаті. Але за обідом чи вечерею першим брався до їжі батько, як голова родини, а потім уже всі інші. Заходячи до хати, низько вклонялись господареві й господині, вітали й бажали їм здоров'я, добробуту. Тому в деяких старих хатинах ще трапляються низенькі двері, — це робилось для того, щоб якийсь нечема часом не забув, заходячи, вклонитися. Як тільки забув, так відразу — лусь головою об одвірок! Тож іншим разом як іде — пригинається, кланяється. А якщо входив чоловік, то неодмінно знімав капелюха чи шапку. Знімали капелюха й при зустрічі на вулиці, на знак вітання. До незнайомих та чужих людей зверталися «шановний пане (добродію)», «шановна пані (добродійко)», до молодих дівчат — «панна, панночко», до батьків обов'язково на «Ви», на знак поваги. Таке звертання у деяких родинах лишається й дотепер.

З часом етикет змінився, пристосувавшись до сучасного стилю життя. Але основні його правила залишились незмінними — стався до інших так, як хотів би, щоб ставилися до тебе, будь коректним і уважним до чужих почуттів, і при цьому будь самим собою.

Бути ввічливим зовсім не нудно, як гадають деякі невиховані люди, навпаки, це навіть цікаво. Хіба може хтось устояти перед щирою усмішкою й чарівними словами, хіба зможе відмовити тобі у проханні чи сказати щось неприємне у відповідь? Напевно ж ні. Звісно, якщо перед тобою не стоїть невихований грубіян. Йому ж невідомі правила

доброго тону, а про етикет він навіть і не чув. Але ж ти зовсім не такий. До того ж ти можеш усе виправити і навчити невдаху всього, що знаєш про чемність сам. Можливо, в тебе з'явиться ще один друг.

Спілкування між людьми починається з привітання. Є чимало варіантів привітань, наприклад, можна вітатися словами: «Доброго ранку!», «Добрий день!», «Добрий вечір!» «Вітаю!», «Привіт!», «Доброго здоров'я!», «Здорові були!» і таке інше.

Пригадаймо з тобою, друже, казку про такого собі колобка. От він навіть гадки не мав, що таке привітання. Скільки звірів траплялось йому на шляху, і жодного разу він не привітався. Невихований колобок вважав, що це зовсім не обов'язково. Врешті-решт його з'їли. І як же він потрапив на гачок, точніше на зубок? А все тому, що лисиця добре знала, як завоювати прихильність інших. Вона була хоч і хитра, але в невихованості її звинуватити не можна. Лисичка і всміхнулась колобкові привітно, і каже: «Вибач, любий колобок, зовсім я стала погано чути. Сядь мені на ніс, заспівай, будь ласка, свою чудову пісеньку ще раз». Звісно ж, навіть безкультурному колобкові приємно було чути й бачити таке ставлення до себе. Він так довірився манливим словам, що зовсім не розпізнав у лисиччиних лестощах підступності і загрози для себе. До речі, прощатися колобок не вмів також. От від бабусі з дідусем пішов, як кажуть, «по-англійському», не попрощавшись. І до чого це привело? По-перше, своїм вчинком він засмутив старененьких, які стільки зусиль доклали заради нього, так би мовити, останнім пожертвували, а він крадькома, тишком-нишком їх покинув. По-друге, якби він розповів дідові й бабусі про свій намір піти, мовляв: «Вибачте, мої рідненькі, велике вам за все спасибі, але я хотів би податись

у мандри по світу, себе показати, на інших подивитись. Не сумуйте без мене. На все добре!» — то вони неодмінно пояснили б йому, як слід поводитися при зустрічі з іншими. Можливо, дотримуючись правил етикету, доброго тону, колобок залишився б цілий і здоровий, а ще зажив би добрих друзів і продовжив мандрівку вже не сам. У такому разі, йому не була б страшною жодна лисиця. Та й баба з дідом зберегли б про нього приємні спогади і з нетерпінням чекали на його повернення. Тож не варто брати приклад з такого колобка.

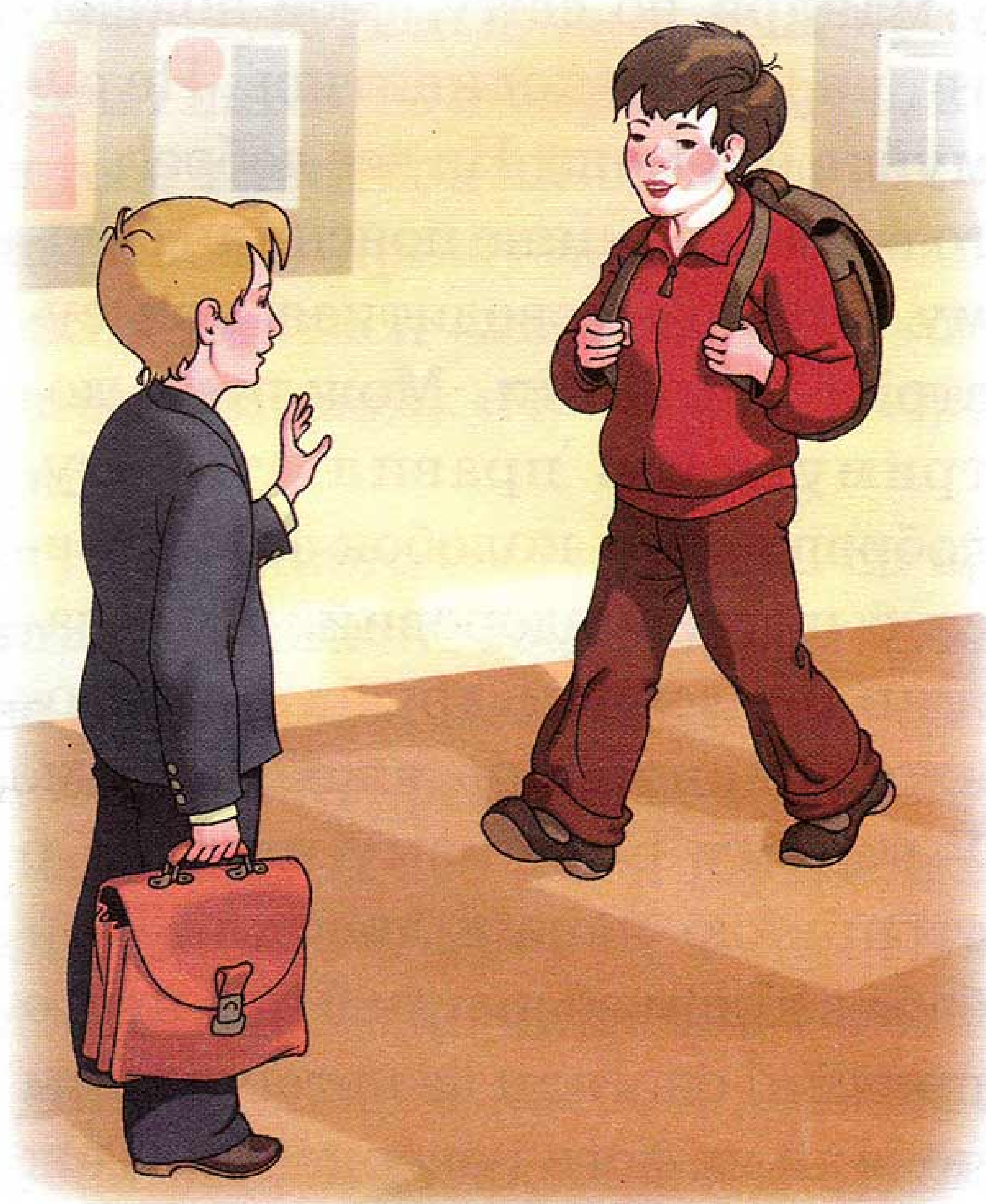

У класі ти вітаєшся з учителем, уставши з-за парти. Цей жест здавна вважався знаком поваги до того, хто увійшов. Навіть якщо ти сидиш удома, у своєму м'якенькому кріслі чи на канапі, і до тебе завітав гість, неодмінно треба підвестися, щоб його привітати. Якщо ти, звичайно, не стара бабця, в якої сто болячок.

Рукостискання також завжди було важливим у взаєминах. Відкрита долоня вказує на те, що людина відкрита для спілкування, дружньо настроєна, нічого не приховує. Майже те саме символізують і обійми. Але це зовсім не означає, що ти при зустрічі повинен просто «повиснути» в когось на шиї. Таке бурхливе привітання може викликати не стільки радість, скільки роздратованість, а то й обурення, особливо, якщо перед тобою малознайома людина.

Якщо ти побачив знайомого здалеку — не кричи, «немов у лісі», й не розмахуй руками, щосили намагаючись зачепити якнайбільше перехожих. Краще, зустрівшись із ним поглядом, привітливо кивни головою й усміхнись. Не вітайся свистом чи якимись звуками на кшталт «киць-киць!», «тп-р-ру!» — ти ж звертаєшся до людини, а не до кота чи коня. Також не вживай таких вигуків, як «гей, ти!», «слухай, ти!» тощо, краще звертайся на ім'я, і тоді тобі відгукнеться саме той, кого ти кличеш.

Вважається, що не слід вітатися і прощатися через поріг. І це зовсім не через якийсь забобон — просто поріг це ніби перепона, яка розділяє співрозмовників.

Хто ж повинен при зустрічі вітатися перший? Напевно, той, хто вихованіший. Хоча, якщо дотримуватись правил етикету, при зустрічі на вулиці чи десь у громадських місцях перший вітається той, хто молодший. Якщо зустрілися хлопчик та дівчинка — перший вітається хлопчик. Входячи до квартири чи будинку, долучаючись до компанії, завжди перший вітається гість. Це стосується і телефонних розмов — перше привітання залишається за тим, хто телефонує, як і перше прощання.

Запам'ятай!

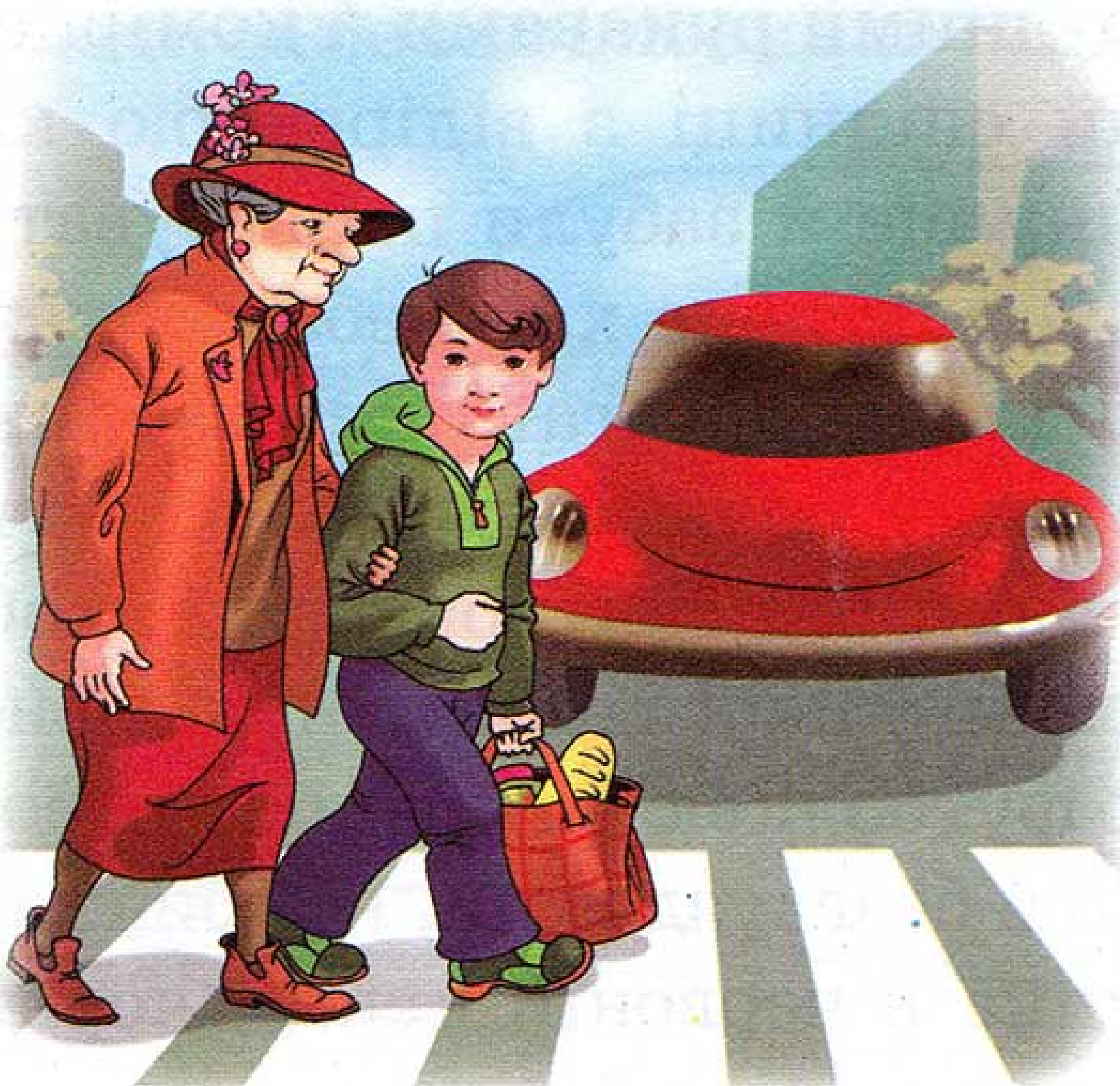
Йдучи, закінчуючи телефонну розмову чи написання листа, не забувай попрощатись. Погодься, не так уже й важко сказати: «До побачення!», «На все добре!», «Усього найкращого!» чи «Бувайте здорові!» Однак, висловлюючи слова прощання, людина ніби викаже бажання зустрітися ще раз або щире побажання доброї долі тому, з ким прощається. Цим самим залишає по собі гарне враження і приємні спогади.

Що таке почуття такту? Це шанобливе ставлення до людей, до їхніх почуттів, смаків, поглядів. Нетактовна людина у спілкуванні з усіма завжди говорить і робить невчасно і недоречно, дозволяє собі втручатись у життя й справи інших. Нетактовно, наприклад, тяжкохворому товаришу детально розповідати про те, як весело і цікаво ви з друзями провели минулий вечір. Чи казати подружці, у присутності сторонніх, що сукенка, яку вона сьогодні вдягла, робить

її занадто товстою. Можливо, у твоєму класі є людина, в якої слабкий зір, і вона змушена носити окуляри. Або ж така, яка час від часу заїкається чи має ще якусь ваду. Гадаю, їй самій це не дуже до вподоби. Тож не треба кепкувати й постійно нагадувати їй про цей, так би мовити, недолік. Критикуючи або передражнюючи її, ти тільки розвиваєш у людині комплекси, а це не просто нетактовно, невиховано, а ще й жорстоко. Спробуй розгледіти у такій людині доброго товариша і побачиш, що ці її вади стануть зовсім несуттєвими й непомітними. Якщо ти сам потрапив у категорію «не такі, як усі», не переймайся і не замикайся у своїх негараздах. Якщо ти добра вихована людина, то неодмінно матимеш і багато друзів, які сприйматимуть і цінуватимуть тебе саме таким, яким ти є. А якщо хтось намагається тебе критикувати, у жодному разі не комплексуй і не сприймай його слова серйозно. Адже у цьому випадку перед тобою звичайнісінький невихований грубіян, який має купу власних недоліків і намагається приховати їх за рахунок слабостей інших. Така людина навіть не варта твоєї уваги.

Виховану людину цікавлять інтереси і почуття не тільки її, а й тих, хто поруч. Достатньо зазирнути такій людині у вічі — й можна побачити в них доброту й чуйність, бажання бути корисним, готовність допомогти будь-якої хвилини. Привітний погляд і усмішка — це еталон культурної людини.

Навіть якщо в тебе кепський настрій, це зовсім не означає, що хтось має терпіти твій кислий вигляд і роздратованість.

Некультурно пильнувати й виправляти чужу мову. Краще слідкувати за тим, як і про що розмовляєш сам. Якщо, звичайно, твій співрозмовник у мові допускає одну й ту саму помилку, то ти можеш обережно, тактовно йому нагадати, що так

казати неправильно. Але зробити це не у присутності сторонніх, а наодинці, щоб не поставити його у незручне становище.

Серед друзів і своїх близьких ви, можливо, й допускаєте звертання «ти». І справді, твій друг чи подруга навряд чи зрозуміє тебе, якщо почує таке: «Вельмишановний Назаре, а чи не могли б Ви дати мені покататись на Вашому новенькому самокаті», або «Чи не могли б Ви, панночко Даринко, піти зі мною завтра у кіно на прем'єру нового мультика?» І все ж таки, звертання «Ви» конче необхідне, коли ти розмовляєш з людиною старшою за тебе, тим паче незнайомою. Для товаришів бути на «ти» є ознакою близькості, довіри. Але для старшої чи сторонньої людини таке звертання означатиме неповагу до неї, приниження її особистості. Тому краще, звертаючись, усе ж таки казати «Ви».

Не завадить звернути увагу й на те, як ти ходиш чи сидиш за партою або на дивані. Слідкуй за своєю поставою та ходою. Не дуже приємно дивитись на хлопчика, а тим паче на дівчинку, що зігнулась дугою, мов столітня бабуся. Або, йдучи, човгає ногами по землі, наче в неї важезні лижі чи гирі прив'язані. Це ж саме стосується і зовнішнього вигляду. Уважно подивись на своє відображення у дзеркалі і чесно скажи, чи гарний у тебе вигляд? Чи сподобалась би тобі людина, якщо виглядала б так, як ти? Якщо так, з твоїм зовнішнім виглядом усе гаразд. І не треба, мій друже, вважати, що для того, щоб справити гарне враження, необхідно вдягатись у дорогий одяг і робити стильні зачіски. Немає ніякої краси у дорогій сорочці з брудними рукавами й комірцем чи у модній спідниці з відірваною кишенькою, яку ще й забули попрасувати. А от людина, вдягнена хай небагато, але охайно, виглядає набагато привабливішою. Тут велику роль відіграє і почуття смаку. Кросівки під святкову сукню або класичні брюки у парі з плямистою різнокольоровою футболкою виглядають просто незграбно й безглуздо. Чи, наприклад, уяви хлопчика в червоній кепці, чорній

сорочці, яскраво-жовтих штанцях і синіх черевичках на босу ногу. Кумедний вигляд, чи не так? У даній ситуації кожна річ гардероба не доповнює іншу, а існує ніби сама по собі. Безперечно, така манера одягатись говорить про відсутність смаку.

Запам'ятай!

В одязі, як і в усьому іншому, всі елементи повинні бути гармонійно пов'язаними між собою. А якщо зовнішній вигляд ще й гармонує з внутрішнім змістом людини, це пречудово.

Не бійся визнавати свої помилки і вибачатися за них. Є такі дівчатка й хлопчики, які ну нізащо не погодяться визнати себе винними чи неправими в чомусь, навіть якщо так воно і є насправді. І готові з неймовірною затятістю, доходячи навіть до сварки, відстоювати свою точку зору. В таких людей, як правило, не буває вірних друзів, тому що дружба це ще й уміння йти на компроміс, робити поступки. У спілкуванні з друзями є недоречним з'ясування стосунків або підлабузництво. Людина, яка має хоробрість зізнатися, що помилилася, має й можливість виправляти помилки. Якщо ти образив когось, можливо не навмисно, то, звичайно, вибачишся, тому що виховані люди саме так і повинні чинити. Ти ж маєш себе за виховану людину?

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Якою міркою людей міряєш, такою й тебе мірятимуть.

Шляхетність не в народженні, а в поводженні.

Відтоді, як навчились вибачатись, усі задоволені.

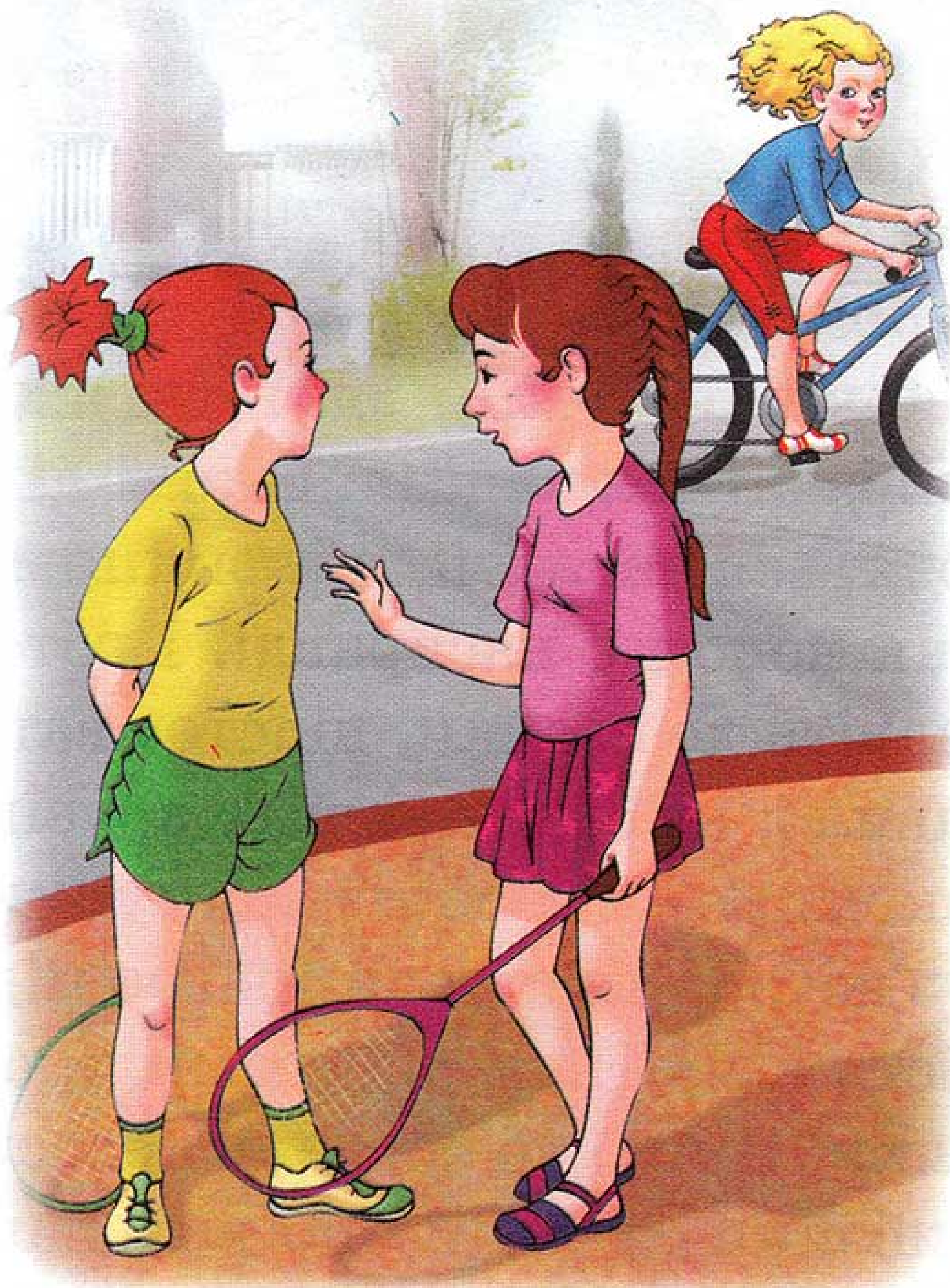

НУМО ТОВАРИШУВАТИ!

Правила спілкування

Для чого люди знайомляться? Звісно, для того, щоб збільшити коло спілкування, знайти нових друзів. Що більше в тебе друзів, то краще ти почуваєшся у повсякденному житті. Самотній людині дуже важко пристосуватись у товаристві. Однак, заводячи нового друга, намагайся не втратити старого. Бо ж, як каже прислів'я, «Над друга старого нема в світі нікого».

Візьмемо для прикладу двох подружок, які мешкали неподалік від мене. Русланка та Іванка дружили вже давно й завжди знали, про що погомоніти і як весело збавити час. І уроки разом робили, одна одній допомагали. Начебто «друзі — нерозлийвода», як кажуть у народі.

Аж тут з'явилась у їхньому дворі нова дівчинка на ім'я Лариса — приїхала до бабусі гостювати. У неї був такий гарний велосипед, якого Русланка зроду ще не бачила. Як же їй закортіло на ньому покататись! Вирішила дівчинка, що неодмінно подружиться з Ларисою.

Сама знайомитись Руся не вміла, чи то соромилася, чи ще чого, тому попрохала маму познайомити їх, адже вона добре знала Ларисину бабуню.

Як весело було Русланці мчатись на тому чудовому велосипеді разом з новою подружкою! А про Іванку геть забула і навіть не помітила, що подруги цілий день не видно. І не знає, що вона хворіє, адже зателефонувати чи зайти поцікавитись її справами Русі ну зовсім ніколи. Дзвонить Іванка наступного ранку до Руслани сама:

— Прийди, — просить, — до нас, у лото пограємо. Бо мені самій дуже сумно сидіти, а на вулицю поки що не можна. Лікар велів сьогодні ще вдома посидіти.

— Та не можу, — відповідає подружка, — я також захворіла й мені теж не можна з дому виходити.

Іванка не образилась на таку відповідь, не можна — то й не можна. Побажала Русі швидкого одужання й сама пообіцяла довго не хворіти. А Руслана була зовсім і не хвора. Збрехала, щоб до Іванки не йти, бо ж у дворі вже на неї Лариса з велосипедиком чекає.

Одужала Іванка і наступного дня вийшла на вулицю. А там — Руслана з Ларочкою гуляють. Кличе Іванка Русланку сходити з нею до гастроному, бо ж матуся попрохала, а та відмахується.

— Ніколи мені! Хіба не бачиш, ми з Ларочкою нову гру вивчаємо. Сама сходи.

— Ага, — підтверджує Ларочка, — нову гру. А вчора ми весь день на каруселях каталися, що й досі в очах усе мерехтить. Так цікаво було! Шкода, що ти з нами не пішла.

Зрозуміла тут Іванка, що подруга їй учора збрехала про свою хворобу, й вирішила більше не приходити до Русі і не товаришувати з нею. Хіба ж то подруга, яка так легко про дружбу забуває, у важку мить кидає, тільки про свої інтереси дбає! Та ще й бреше.

Вийшла Іванка якось у двір, бачить — хлопчик сидить на лавці.

«Це той, що недавно з батьками переїхав у новеньку квартиру. Він тут, мабуть, нікого ще не знає, сумує наодинці, — подумала Іванка. — Треба з ним познайомитись».

А позаяк наша Іванка була дівчинка вихована і товариська, їй зовсім не важко було знайомитися. Вона підійшла до хлопчика.

— Привіт, — сказала Іванка й усміхнулася.

— Привіт, — відповів хлопчик.

— Тобі, напевне, сумно сидіти на самоті? Якщо хочеш, я складу тобі товариство.

Хлопчина, видно, трохи соромився й знічковіло стинав плечима.

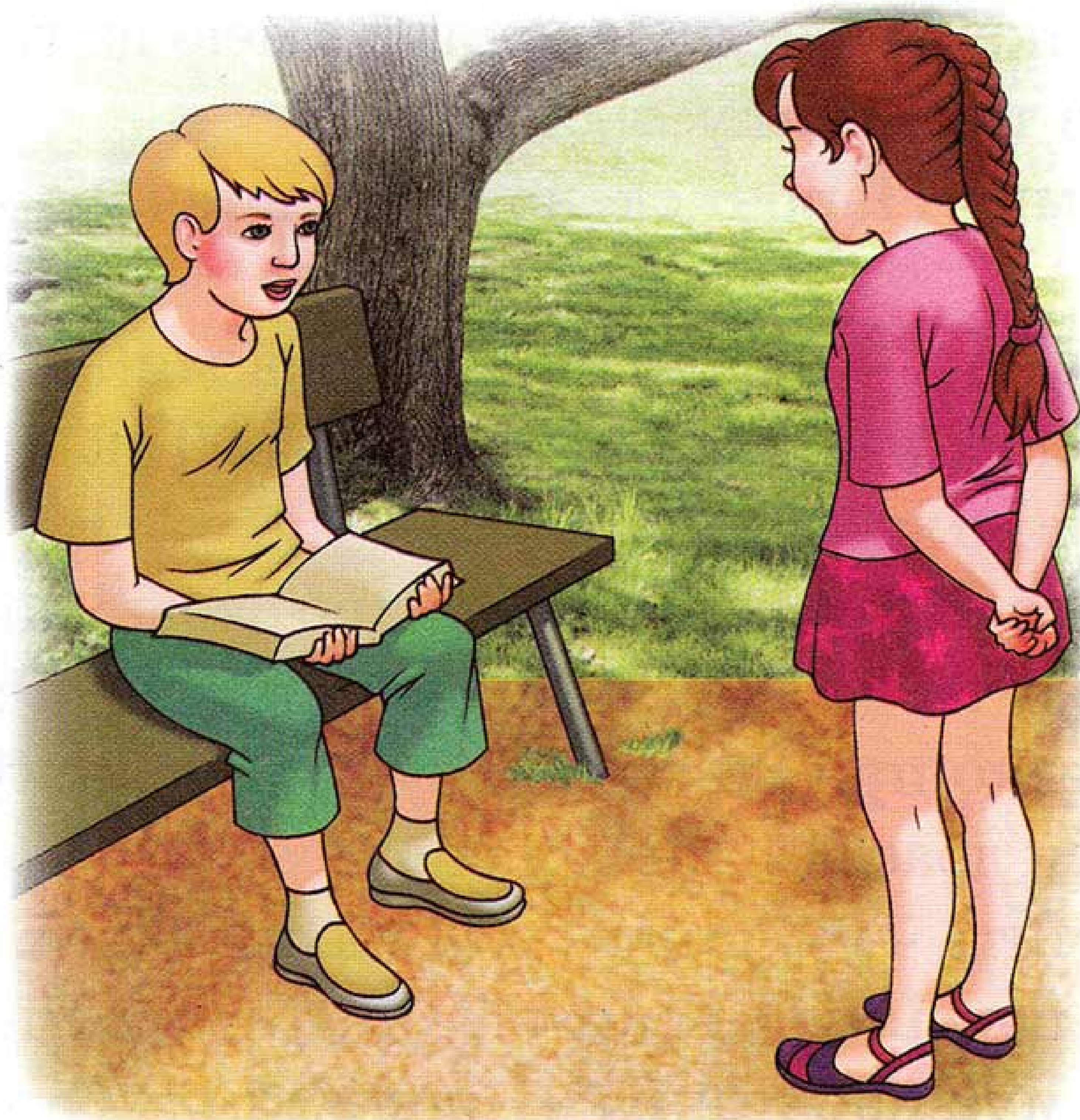
— Мене звати Іванна. — Дівчинка простягла йому руку. Її відкрита долонька ніби пропонувала дружню підтримку й розуміння.

— Володя. — Хлопчик простяг у відповідь свою руку і всміхнувся вже сміливіше.

— Я бачила, як ви приїхали. Отримали нову квартиру? — спитала Іванка, намагаючись завести розмову.

— Купили, — уточнив Володя. — Мені, щоправда, не хотілось переїжджати в інший район, кидати наше старе житло. Там у мене залишилися друзі.

— Розумію тебе. Звичайно, важко звикати до іншого місця, — сказала Іванка новому знайомому. — Але ти не засмучуйся. Адже всюди можна знайти гарних товаришів, завести цікаві знайомства. А своїм друзям ти можеш надсилати листи й телефонувати. Якщо ти не проти, я буду з тобою товаришувати.

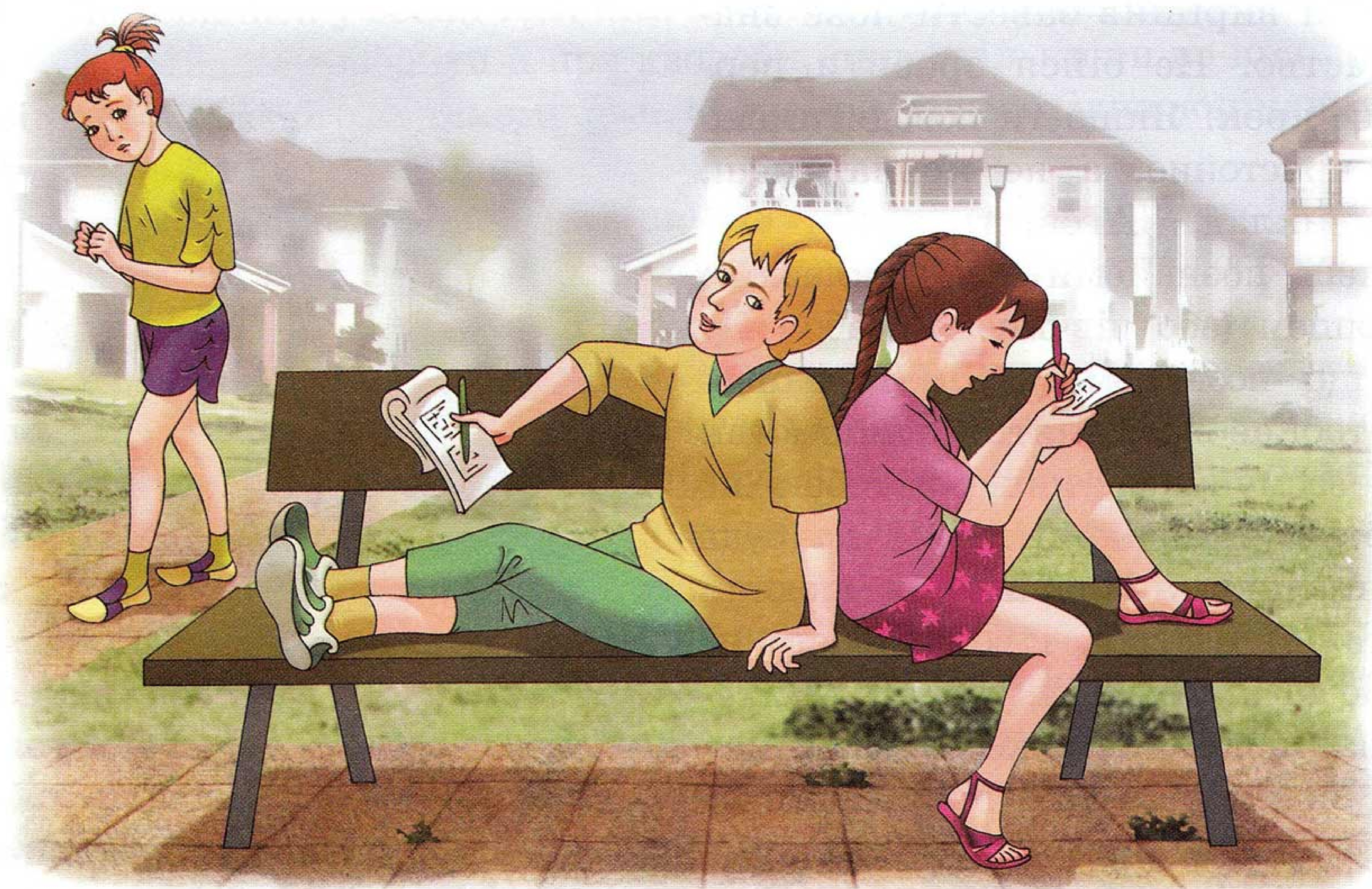

І хлопчик, звісно, погодився. Дівчинка здалася йому дуже культурною і цікавою співрозмовницею.

У Іванки й Володі знайшлося багато спільних захоплень і, врешті, вони стали справжніми друзями.

А що ж Русланка? Коли поїхала Лариса, вона лишилася зовсім сама і тільки заздрими очима дивилась, як гуляють разом Володя й Іванка. Одного разу вона зателефонувала Іванці і попрохала прийти, поскаржившись, що дуже хворіє і їй сумно. Але Іванка їй не повірила, вирішила, що Руся знову каже неправду. Ні, не треба думати, що Іванна стала геть нечуйна. Вона, звичайно ж, пішла провідати подругу, яка, до речі, виявилась і справді хворою, адже дружба вимагає ще й уміння прощати. Іванка вибачила Русланці, але поміркуй, чи зможе вона довіряти подрузі, як і раніше?

Як Русланка мала б учинити, коли з'явилась нова подруга? Може, слід було Іванку познайомити з нею, а не сторонитися її? Хіба може іграшка чи, наприклад, велосипед замінити справжнього друга? Звісно, ні. А щодо брехні, то це взагалі непристойно й огидно.

А ти знаєш, що таке дружба? Знайомих і приятелів може бути багато — це та компанія, коло людей, з якими ти можеш весело збавити час, поговорити на спільні теми, не торкаючись особистого життя. А справжні друзі — це зовсім інше. Чи є в тебе хоч один друг, який ніколи не кине тебе ні в біді, ні в радості? Який щиро порадіє твоїм успіхам і підтримає, якщо твої справи не такі вже й чудові? І який не буде пліткувати і шептатися за твоєю спиною, а завжди стане на захист твоїх інтересів? Якщо так, то тобі дуже поталанило. А якщо таких друзів двоє чи більше, то можеш взагалі вважати себе щасливою людиною.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Хто вірних друзів мало має, нехай на себе нарікає.

Друг, який зрадив, гірший за ворога.

Як захворієш, то взнаєш, якого товариша маєш.

Поганий друг гірший за ворога.

Ти вирішив завести нове знайомство. Не бійся зробити перший крок. Якщо ти поводитимешся пристойно, а не кричатимеш, наприклад, «Агов, ти хто?», «Не хочеш познайомитись з класним хлопцем (або дівчиною)?» або «Ну то що, познайомимось?», то напевно тобі не відмовлять у знайомстві. Не засмучуйся, якщо з тобою не схотіли познайомитись, і не будь нав'язливим. Можливо, в людини поганий настрій, і вона просто не хоче ні з ким спілкуватися. Вихована людина зможе відмовитися від знайомства так, щоб нікого не образити. А якщо тобі відмовили грубо — отже, перед тобою звичайний грубіян. Тож на що тут ображатись? Такий знайомець тобі зовсім не потрібний.

Запам'ятай!

Культурна, привітна людина завжди викликає симпатію. Ввічливо привітайся і спитай ім'я. Зазвичай, ініціативу у знайомстві повинен проявляти хлопчик, але це зовсім не означає, що дівчинка не може взяти цю саму ініціативу у свої руки. Рішучість та відвертість також допомагають у житті досягати бажаних результатів.

При знайомстві іноді буває важко знайти тему для розмови. Тому можна просто поцікавитись інтересами й захопленнями нового знайомого. І, можливо, з'ясується, що у вас багато спільного і є про що розповісти. Головне при зустрічі, не влаштовувати справжній допит. Не задавай забагато питань, інакше людина буде почуватись некомфортно, наче з неї витягують інформацію силоміць. Якщо співрозмовник не бажає відповідати на якесь із питань, не наполягай, краще перевести розмову на якісь загальні теми, що не стосуються власного життя.

Не торкайся у бесіді тем, які, можливо, неприємні співрозмовнику. Не бажано говорити й про хвороби, якщо тільки ти не прийшов відвідати хворого. У такому разі, звичайно ж, необхідно поцікавитися самопочуттям людини.

Не критикуй погляди і смаки іншого, адже, можливо, твої погляди і смаки для когось також можуть здаватися зовсім не досконалими.

У розмові з друзями на якісь теми можеш трішки посперечатися, подискутувати, висловити свої погляди, адже, як кажуть, «у спорі народжується істина». Тільки слідкуй за тим, щоб ваша дискусія не перетворилась на суперечку зі сваркою. Доводячи свою думку, завжди враховуй думку іншого.

Якщо тебе запитують: «Як справи?», сподіваюсь, ти не починаєш одразу докладно розповідати про свої невдачі та страждання. За етикетом, у компанії взагалі не годиться розмовляти про свої проблеми, тим паче з малознайомою людиною. Такі розмови тільки відштовхнуть співрозмовника, тож наступного разу він просто уникатиме говорити з тобою. Залиш свої відвертості для дуже близьких людей. Поділись невдачею з мамою чи татом — вони завжди вислухають, щиро підтримають і дадуть пораду.

Можливо, в тебе є друг чи подруга, розмова з якими більш схожа на розповідь одного? Коли людина так багато й швидко говорить, що тобі не вдається навіть слівця вставити, не те що відповісти на запитання, а тим паче щось розповісти. І тобі залишається лише кивати головою, щоб якось підтримати розмову. Такі «щебетухи», мабуть, є у кожному класі. Переслухати їх неможливо, а перебалакати й поготів. Та й навіщо? Тільки уяви розмову двох таких співрозмовників, що розповідають одночасно. Гадаю, жоден з них не почує іншого, бо зайнятий буде лише своїми думками.

А чи вмієш ти слухати не тільки себе, а й інших? Уміння слухати співрозмовника — велика позитивна якість, що притягує до людини друзів і стає у пригоді в багатьох життєвих ситуаціях. Розмовляючи, дивись людині у вічі, а не кудись убік відсутнім поглядом, не крути головою, весь час озираючись навколо. Така поведінка змусить співрозмовника думати, що тобі не цікава бесіда з ним, і ти зовсім його не слухаєш.

Не завадять і тренування пам'яті. Якщо ти, розмовляючи з приятелем, пам'ятатимеш розмову минулої вашої зустрічі, це вкаже на те, що спілкування з ним було тобі цікавим, і ти готовий із задоволенням його продовжити. І твої запитання: «Ну, як пройшли твої змагання? Ти минулого разу так хвилювався» або «Чи відкрило очі твоє кошеня, про яке ти розповідала?», не залишаться без уваги й схвалення. Хоча, якщо ти вмієш уважно слухати співрозмовника, то й запам'ятати почуту інформацію тобі буде не складно.

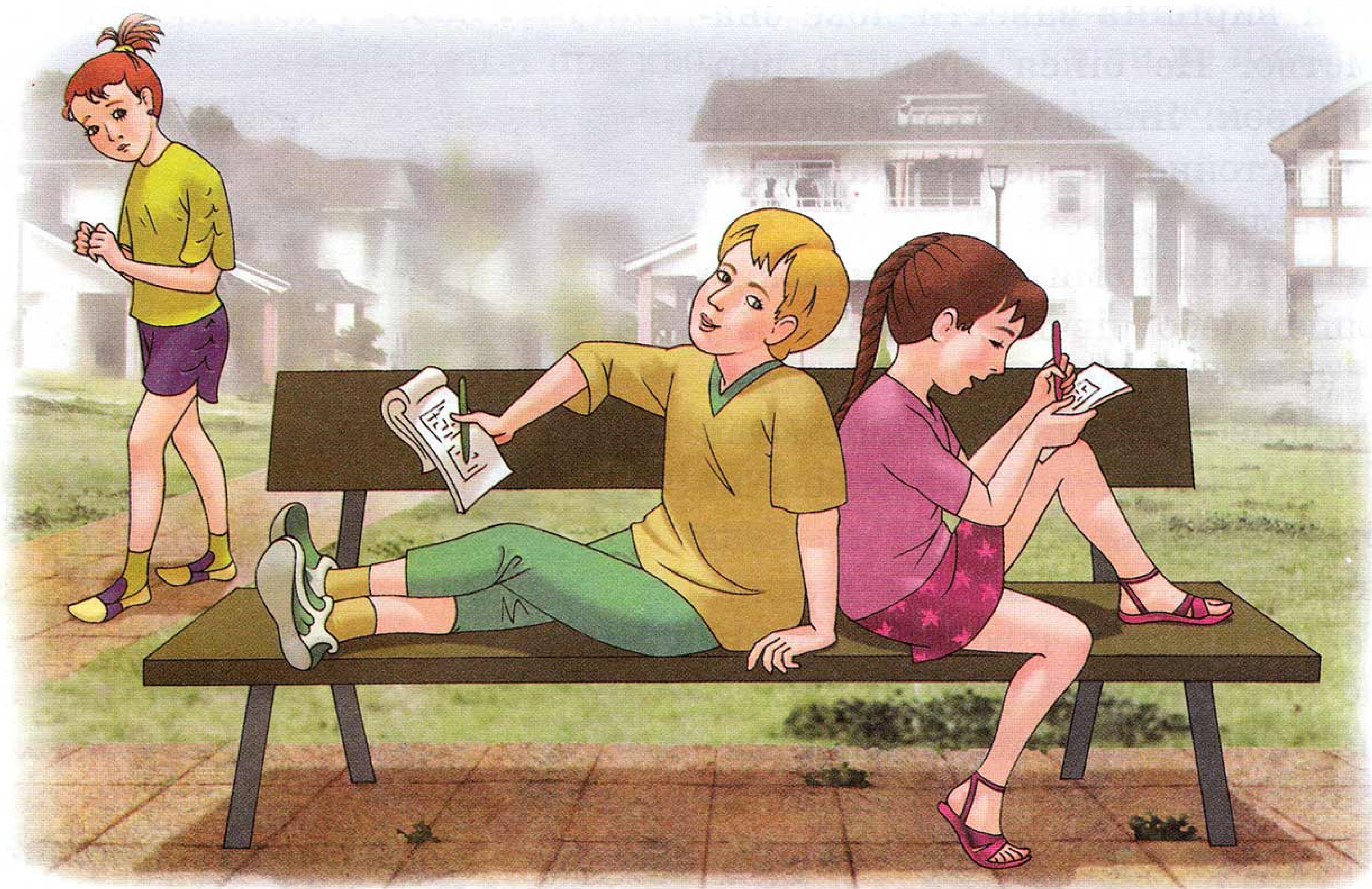
Запам'ятай!

Для того щоб бути цікавим співрозмовником, необхідно вчитись, більше читати. Тоді ти зможеш підтримати будь-яку тему, почуватися вільно й усе розуміти.

Не вихваляйся сам і не критикуй інших. Не намагайся когось принизити або висміяти, щоб у порівнянні з ним здаватися кращим. Щоб про тебе не казали: «У чужім оці порошину бачить, а в своєму пенька не помічає».

Якщо у твоїй компанії новачок, приділи йому більше уваги, залучи до спільної розмови. Уяви тільки — нові знайомі, нове коло спілкування з новими інтересами і порядками, які йому поки що не відомі. Тобі було б ніяково опинитись у такій ситуації? Тож допоможи новій людині відчути себе «своєю».

Не вживай лайок, грубих і жаргонних слів. Вони лише засмічують твою мову і не дають ніякого задоволення ні тобі, ні оточуючим. Деякі твої однолітки вважають, що видати гаряче слівце це «круто», що це, начебто, робить їх дорослішими. Насправді лайка — це ознака не дорослості, а невихованості. До того ж злі слова притягують тільки неприємності.

А ти знаєш, що таке дружба? Знайомих і приятелів може бути багато — це та компанія, коло людей, з якими ти можеш весело збавити час, поговорити на спільні теми, не торкаючись особистого життя. А справжні друзі — це зовсім інше. Чи є в тебе хоч один друг, який ніколи не кине тебе ні в біді, ні в радості? Який щиро порадіє твоїм успіхам і підтримає, якщо твої справи не такі вже й чудові? І який не буде пліткувати і шептатися за твоєю спиною, а завжди стане на захист твоїх інтересів? Якщо так, то тобі дуже поталанило. А якщо таких друзів двоє чи більше, то можеш взагалі вважати себе щасливою людиною.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Хто вірних друзів мало має, нехай на себе нарікає.

Друг, який зрадив, гірший за ворога.

Як захворієш, то взнаєш, якого товариша маєш.

Поганий друг гірший за ворога.

Ти вирішив завести нове знайомство. Не бійся зробити перший крок. Якщо ти поводитимешся пристойно, а не кричатимеш, наприклад, «Агов, ти хто?», «Не хочеш познайомитись з класним хлопцем (або дівчиною)?» або «Ну то що, познайомимось?», то напевно тобі не відмовлять у знайомстві. Не засмучуйся, якщо з тобою не схотіли познайомитись, і не будь нав'язливим. Можливо, в людини поганий настрій, і вона просто не хоче ні з ким спілкуватися. Вихована людина зможе відмовитися від знайомства так, щоб нікого не образити. А якщо тобі відмовили грубо — отже, перед тобою звичайний грубіян. Тож на що тут ображатись? Такий знайомець тобі зовсім не потрібний.

Запам'ятай!

Культурна, привітна людина завжди викликає симпатію. Ввічливо привітайся і спитай ім'я. Зазвичай, ініціативу у знайомстві повинен проявляти хлопчик, але це зовсім не означає, що дівчинка не може взяти цю саму ініціативу у свої руки. Рішучість та відвертість також допомагають у житті досягати бажаних результатів.

При знайомстві іноді буває важко знайти тему для розмови. Тому можна просто поцікавитись інтересами й захопленнями нового знайомого. І, можливо, з'ясується, що у вас багато спільного і є про що розповісти. Головне при зустрічі, не влаштовувати справжній допит. Не задавай забагато питань, інакше людина буде почуватись некомфортно, наче з неї витягують інформацію силоміць. Якщо співрозмовник не бажає відповідати на якесь із питань, не наполягай, краще перевести розмову на якісь загальні теми, що не стосуються власного життя.

Не торкайся у бесіді тем, які, можливо, неприємні співрозмовнику. Не бажано говорити й про хвороби, якщо тільки ти не прийшов відвідати хворого. У такому разі, звичайно ж, необхідно поцікавитися самопочуттям людини.

Не критикуй погляди і смаки іншого, адже, можливо, твої погляди і смаки для когось також можуть здаватися зовсім не досконалими.

У розмові з друзями на якісь теми можеш трішки посперечатися, подискутувати, висловити свої погляди, адже, як кажуть, «у спорі народжується істина». Тільки слідкуй за тим, щоб ваша дискусія не перетворилась на суперечку зі сваркою. Доводячи свою думку, завжди враховуй думку іншого.

Якщо тебе запитують: «Як справи?», сподіваюсь, ти не починаєш одразу докладно розповідати про свої невдачі та страждання. За етикетом, у компанії взагалі не годиться розмовляти про свої проблеми, тим паче з малознайомою людиною. Такі розмови тільки відштовхнуть співрозмовника, тож наступного разу він просто уникатиме говорити з тобою. Залиш свої відвертості для дуже близьких людей. Поділись невдачею з мамою чи татом — вони завжди вислухають, щиро підтримають і дадуть пораду.

Можливо, в тебе є друг чи подруга, розмова з якими більш схожа на розповідь одного? Коли людина так багато й швидко говорить, що тобі не вдається навіть слівця вставити, не те що відповісти на запитання, а тим паче щось розповісти. І тобі залишається лише кивати головою, щоб якось підтримати розмову. Такі «щебетухи», мабуть, є у кожному класі. Переслухати їх неможливо, а перебалакати й поготів. Та й навіщо? Тільки уяви розмову двох таких співрозмовників, що розповідають одночасно. Гадаю, жоден з них не почує іншого, бо зайнятий буде лише своїми думками.

А чи вмієш ти слухати не тільки себе, а й інших? Уміння слухати співрозмовника — велика позитивна якість, що притягує до людини друзів і стає у пригоді в багатьох життєвих ситуаціях. Розмовляючи, дивись людині у вічі, а не кудись убік відсутнім поглядом, не крути головою, весь час озираючись навколо. Така поведінка змусить співрозмовника думати, що тобі не цікава бесіда з ним, і ти зовсім його не слухаєш.

Не завадять і тренування пам'яті. Якщо ти, розмовляючи з приятелем, пам'ятатимеш розмову минулої вашої зустрічі, це вкаже на те, що спілкування з ним було тобі цікавим, і ти готовий із задоволенням його продовжити. І твої запитання: «Ну, як пройшли твої змагання? Ти минулого разу так хвилювався» або «Чи відкрило очі твоє кошеня, про яке ти розповідала?», не залишаться без уваги й схвалення. Хоча, якщо ти вмієш уважно слухати співрозмовника, то й запам'ятати почуту інформацію тобі буде не складно.

Запам'ятай!

Для того щоб бути цікавим співрозмовником, необхідно вчитись, більше читати. Тоді ти зможеш підтримати будь-яку тему, почуватися вільно й усе розуміти.

Не вихваляйся сам і не критикуй інших. Не намагайся когось принизити або висміяти, щоб у порівнянні з ним здаватися кращим. Щоб про тебе не казали: «У чужім оці порошину бачить, а в своєму пенька не помічає».

Якщо у твоїй компанії новачок, приділи йому більше уваги, залучи до спільної розмови. Уяви тільки — нові знайомі, нове коло спілкування з новими інтересами і порядками, які йому поки що не відомі. Тобі було б ніяково опинитись у такій ситуації? Тож допоможи новій людині відчути себе «своєю».

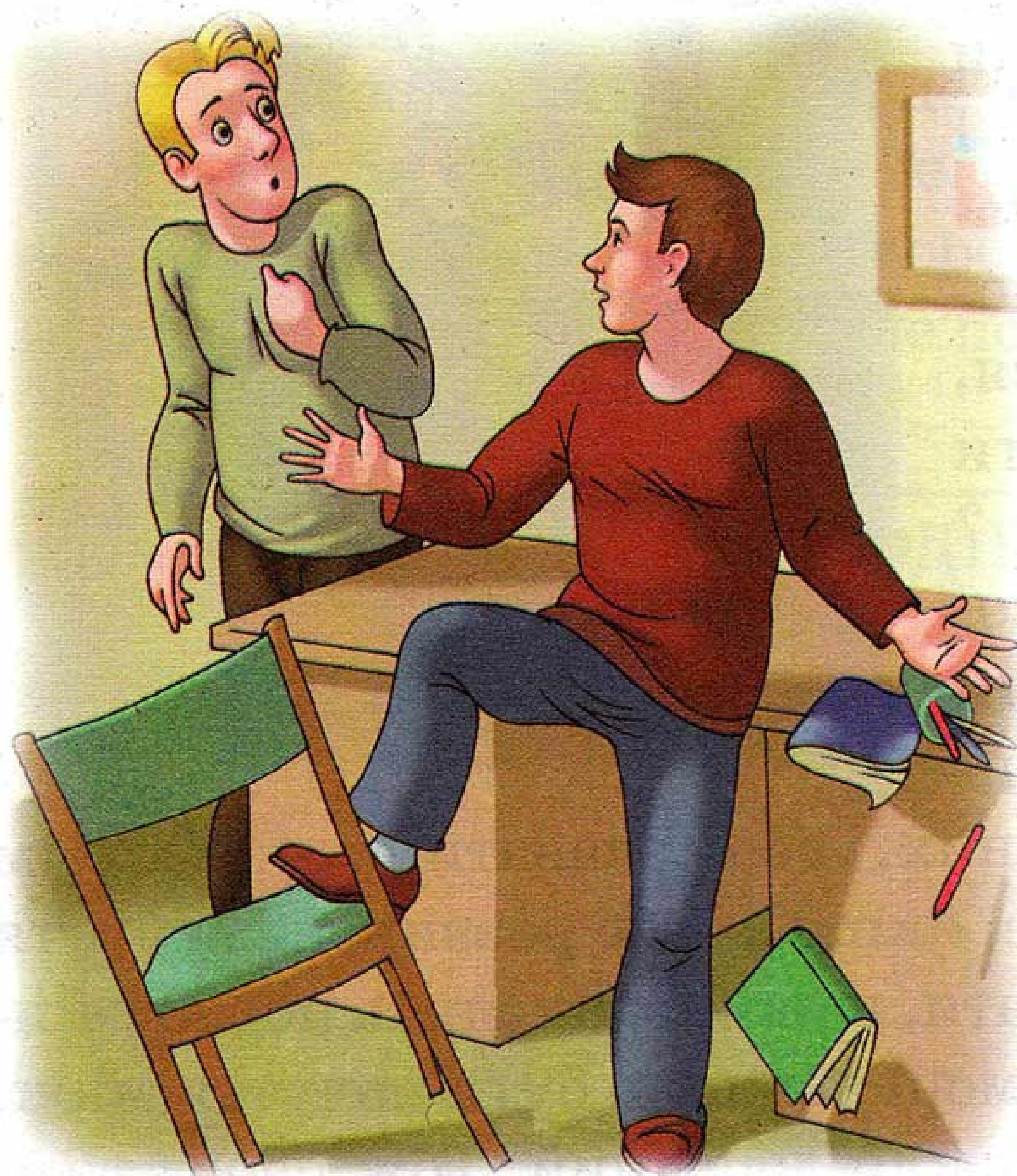
Не вживай лайок, грубих і жаргонних слів. Вони лише засмічують твою мову і не дають ніякого задоволення ні тобі, ні оточуючим. Деякі твої однолітки вважають, що видати гаряче слівце це «круто», що це, начебто, робить їх дорослішими. Насправді лайка — це ознака не дорослості, а невихованості. До того ж злі слова притягують тільки неприємності.

Не бійся казати компліменти. Похвалити людину можна хоч би за те, що вона добре виглядає, у гарному настрої, зробила нову зачіску або заробила гарну оцінку і таке інше. Тобі не важко сказати кілька добрих слів і людині приємно. Головне, щоб компліменти були щирими, інакше вони перетворюються на лестощі.

Не соромся, коли тобі роблять компліменти. Якщо тебе хвалять, значить, ти на це заслуговуєш. Неодмінно усміхнись і подякуй людині за увагу, яку вона проявила до тебе, і за те, що захотіла зробити тобі приємне.

Напевно, ти розумієш, що неввічливо мовчати, коли до тебе звертаються з питанням чи проханням. І навпаки, дуже некультурно, коли людина непрохано втручається в розмову двох інших людей, особливо якщо вони обговорюють щось приватне. Замість того, щоб випитувати: «А про що це ви тут? А що тут у вас за таємниці?», краще делікатно відійти чи зайнятись своїми справами.

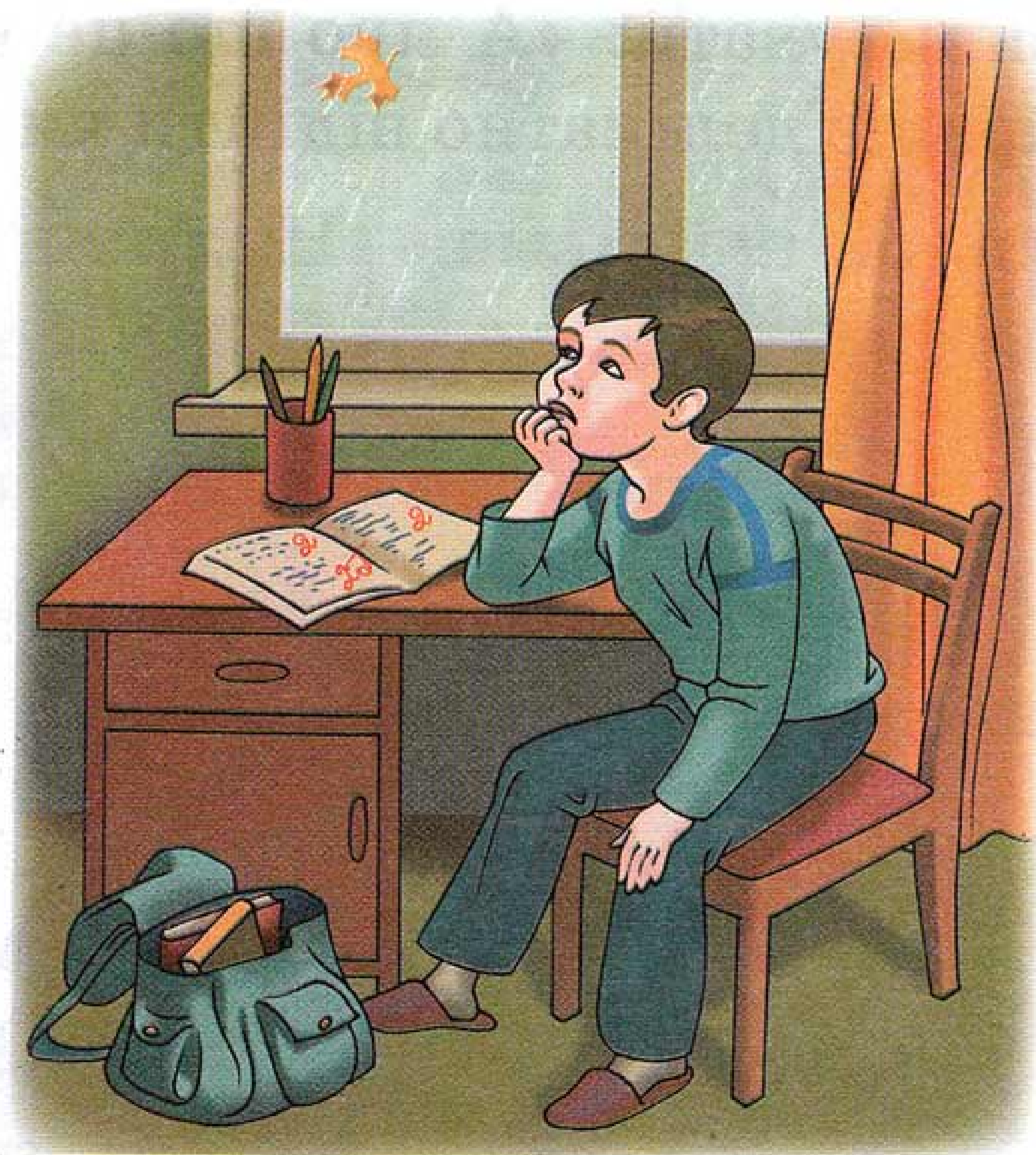

Тобі, мабуть, неприємно бачити, коли на тебе показують пальцем. Тож не роби і ти цього. Взагалі-то тицяти пальцем у когось чи щось вважається непристойним. Це майже те ж саме, що колупатися пальцем у носі.

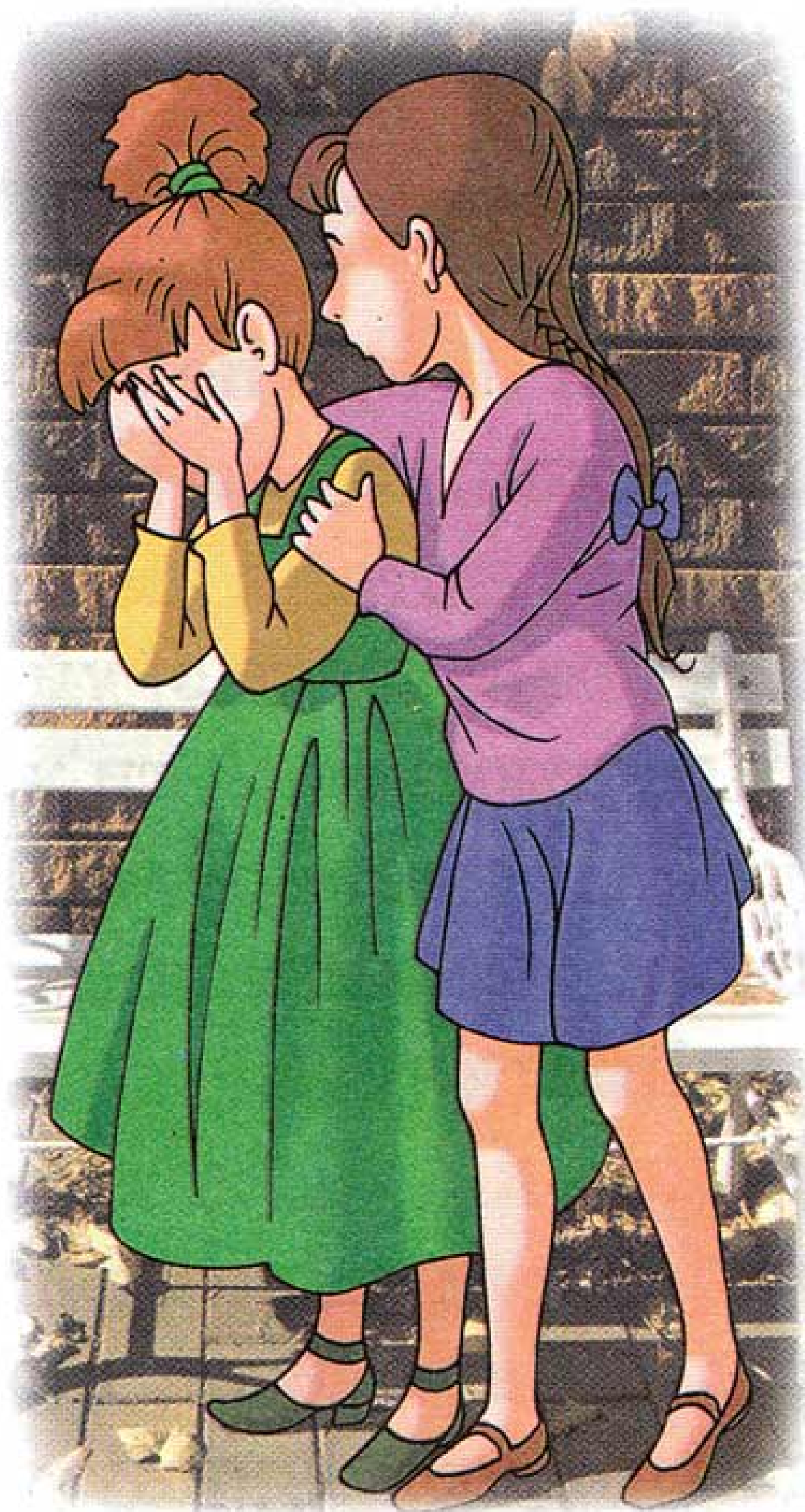
Деякі люди, щоб пом'якшити своє невміння говорити, вдаються до мови жестів. Занадто жвава жестикуляція може роздратувати навіть дуже спокійну людину. Мова жестів цікава тільки на театральній сцені, у пантомімі, а у звичайній розмові краще вести себе стриманіше.

Розмовляй неголосно (особливо у громадських місцях), але виразно і розбірливо, не мугикай під ніс. Запам'ятай: краще слухають того, хто розповідає розумно і цікаво, а не того, хто голосніше за всіх гукає. Тобі, мабуть, доволі часто доводилося спостерігати у громадському транспорті або просто на вулиці таку картину, коли група людей (а іноді людей лише двоє) здіймають неймовірний галас, обговорюючи якісь свої новини. І ти ніяк не можеш зібратися з думками, зробившись мимовільно слухачем, і... проїжджаєш свою зупинку чи проходиш повз магазин, у який хотів зайти. Сам винен, негарно підслуховувати чужі розмови. «Та хіба ж я підслуховував, коли вони так кричали, хоч вуха затикай? Тільки глухий не почув би!» — заперечиш ти. Так, ти правий, твої попутники виявились не зовсім вихованими особами. Але все ж намагайся наступного разу не загострювати увагу на чужих розмовах.

Негарно й читати чужі листи, адже те, що в них написано, стосується тільки того, кому вони належать. Можливо, у листі міститься інформація, зовсім не призначена для сторонніх очей. Гадаю, тобі було б неприємно, якби хтось читав твої листи чи нотатки, втручаючись в особисте життя.

Трапляється, твої справи йдуть зовсім не так, як тобі того хотілося б: і в школі багато задають, і друзі тебе чомусь не розуміють, і погода не сприяє гарному настрою, а вдома ще й батьки «грузять» тебе своїми проблемами. І все навколо здається сірим і одноманітним. А може, все не так уже й похмуро та безнадійно, як тобі здається, може, просто необхідно припинити себе жаліти й ображатись на весь світ? Оптимізм і почуття гумору допоможуть тобі подолати будь-які труднощі. Навіть якщо деякі проблемки й залишаться, зміниться твоє ставлення до них, і вони здаватимуться зовсім дрібними й несуттєвими. Дуже добре, якщо в тебе розвинене почуття гумору. Людина, яка не вміє жартувати, важче знаходить порозуміння у стосунках з іншими. Але й у гуморі повинно бути почуття міри. Адже навіть найкращий жарт не завжди доречний. Тож перед тим,

як розповісти, наприклад, якийсь анекдот чи смішну історію, необхідно спершу зрозуміти обставини, у яких ти перебуваєш. Гадаю, твоєму товаришу буде зовсім не до анекдотів, якщо з ним трапилася якась неприємність. Навіть якщо з дружніх міркувань ти хочеш його розвеселити — робити це потрібно так, щоб не образити своєю веселістю, а дати зрозуміти, що ти його підтримуєш. Іноді звичайне дружнє співчуття й розуміння краще за найсмішніший жарт чи анекдот.

Якщо кепкують з тебе, краще не ображатись, а відповісти на жарт жартом. По-перше, ти пом'якшиш враження від невдалої насмішки, і по-друге, завдяки цьому в жартівника пропаде бажання кепкувати з тебе іншим разом. Адже його намір образити тебе виявився невдалим. Неможливо образити того, хто не ображається. Можеш навіть сам посміятися із себе. Самокритика пом'якшує недоліки. Але не перетворюй самокритику на самознущання, поважай усе гарне, що в тобі є.

Запам'ятай!

Ніколи не кепкуй з недоліків або комплексів інших, будь тактовним. Постав себе на місце тієї людини, адже наступного разу можуть кепкувати вже з тебе.

Гумор не повинен бути жорстоким чи грубим. Удалий жарт тоді, коли смішно всім, і жоден не почувається ображеним.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

У вустах брехуна здається обманом і правдива новина.

Тому, хто збрехав хоч раз, не йнуть вже віри.

Краще погана злагода, ніж добра сварка.

Не встрявай у діло, коли щось не зрозуміло.

Повторений жарт нічого не вартий.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Якщо ти бажаєш познайомитися з людиною, дай їй про це знати. Підійди до дівчинки чи хлопчика, привітайся й скажи, як тебе звуть, спитай її чи його ім'я.

2. Ніколи не обманюй. Навіть найменша брехня може легко зруйнувати найбільшу дружбу. Брехунів зневажають, їх цураються. А ти ж не хочеш цього для себе?

3. Вважається, що дуже невиховано з боку хлопчика відмовити у знайомстві дівчинці, якщо вона сама проявила ініціативу.

4. Якщо твої друзі не знайомі між собою, познайом їх, і тоді у твоїй компанії ніхто не почуватиметься зайвим.

5. У спілкуванні з друзями вмій не тільки висловлювати те, що турбує лише тебе, а й вислухати іншого. Дивись співрозмовнику у очі, а не кудись убік — щоб було зрозуміло, що ти слухаєш, а не мрієш про щось своє.

6. Не ображайся на дрібні вади свого друга, адже відомо, що ідеальних людей не буває. Стався до друзів так, як хотів би, щоб ставилися до тебе.

7. Не будь жадобою. Будь завжди відвертим і щирим. Не бурчи з усякого приводу, щоб не виглядати занудою. Краще частіше усміхайся.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

Доброго ранку! Вітаю! Привіт!
Дякую щиро за гарний обід!
Будьте ласкаві, пробачте шановна!
Радий був бачити вас, безумовно.
Хай вам щастить, на все добре, люб'язні!
Хай зустрічаються люди прекрасні!
Усмішка щира нехай вас вітає,
Друзів у коло велике збирає.

ОТ УЖЕ ЦІ ДОРОСЛІ!

Правила поведінки вдома, з батьками

Як же поводитися зі старшими? Може, й тобі іноді здається, що мама з татом тебе зовсім не розуміють, не цінують? А дідусь із бабусею весь час скаржаться, що ти рідко їх відвідуєш?

«Адже вони старі, — кажеш ти, — і зовсім не розуміють того, що цікаво молодим. І про що з ними розмовляти? Хіба що слухати безліч разів історію дідуся, яка трапилася з ним колись на службі. Чи прохання бабусі нитку в голку всилити, чи до аптеки сходити, поки вона пиріжків напече. І навіщо мені ті пиріжки? — думаєш ти. — І чого ці дорослі до мене причепились?».

А погляньмо на цю ситуацію з іншого боку. Ось послухай, яка історія трапилася з однією моєю знайомою дівчинкою. Яна, так її звали, була енергійна й весела. Звичайно, коли все було так, як хотіла вона. А от щодо правил гарної поведінки — оце вже вибачте. Хоча слова «вибачте», як і інших чарівних слів, у Янусиному лексиконі не було й близько.

Якось повернулась Яна зі школи, а мама її у вітальні зустрічає, усміхається.

— Здрастуй, донечко! — каже.

— Угу, — тільки й буркнула Яна собі під ніс і... «гур-р!» — це портфелик полетів у куток. «Гуп-гуп-гуп!» — черевички пострибали по вітальні, немов кинуті камінці по воді.

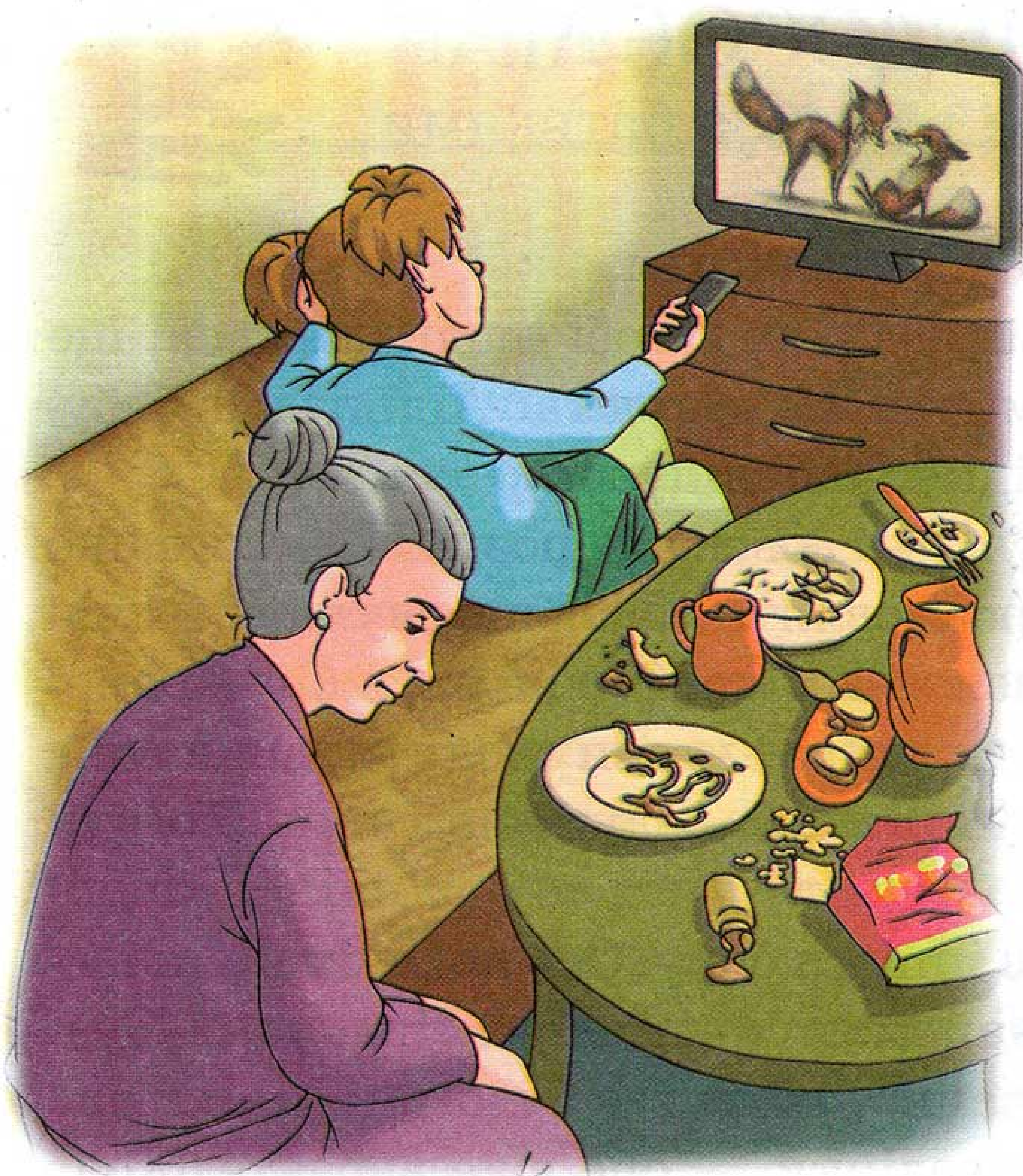

Матуся тільки зітхнула. А Яна вже за столом сидить, на обід чекає.

— Руки вимила? — питає мама.

— Та... вимила, — збрехала Яна. — Їсти вже давай!

Наїлась Януся і — стриб з-за столу до телевізора, мультики дивитись. А матусі не подякувала, а посуд за собою не прибрала. Мама головою хитає:

— Може, хоч речі свої до ладу складеш?

— Ото ще! Більше мені робити нічого, — відказує доня.

І тільки телевізор гучніше зробила.

Аж тут баба з дідом завітали. Такі раді, що онуку побачили, а вона від них носа верне. Що не спитають, а вона мовчить.

— Поспілкуйся з бабусею та дідусем, — каже Яночці матуся, — адже вони тебе рідко бачать, сумують за тобою.

— Не хочу, — у відповідь Яна. — Дід глухий, весь час перепитує, що не скажу. А бабця усе жаліється, що в неї руки-ноги болять. Ще й мене до себе у гості кличуть. А я не хочу.

— Треба поважати старість, адже ти теж колись старенькою будеш, — зітхає мама.

— Я?! Я ніколи старою не буду! — заперечила дівчинка.

Попрохала матуся Яну до крамниці сходити — хліба й молока купити. Але дочка відмовилась.

— Не піду, — каже. — Ролики мені не купуєте, кажете, грошей у вас нема, а як на хліб, то й гроші є.

Дуже засмутилася мама, що її дочка така невихована, грубіянка. Бабуся Яну соромить:

— Не можна, внученько, бути такою нечемною й зі старшими так поводитись. Адже вони про тебе дбають, і треба їх шанувати.

Але Яна тільки брови насупила і сказала, що їй зовсім не потрібне ніяке піклування, що все то вигадки дорослих, і взагалі — вона вже велика і сама хоче вирішувати, що їй робити.

— Якщо так, — каже мама, — то ми з татом вранці від'їжджаємо жити до бабусі, а ти лишайся сама і самостійно вирішуй, що тобі робити.

Увечері матуся не прийшла, як раніше, побажати доньці на добраніч і поцілувати.

«То й нічого, — подумала Яна, — обійдусь».

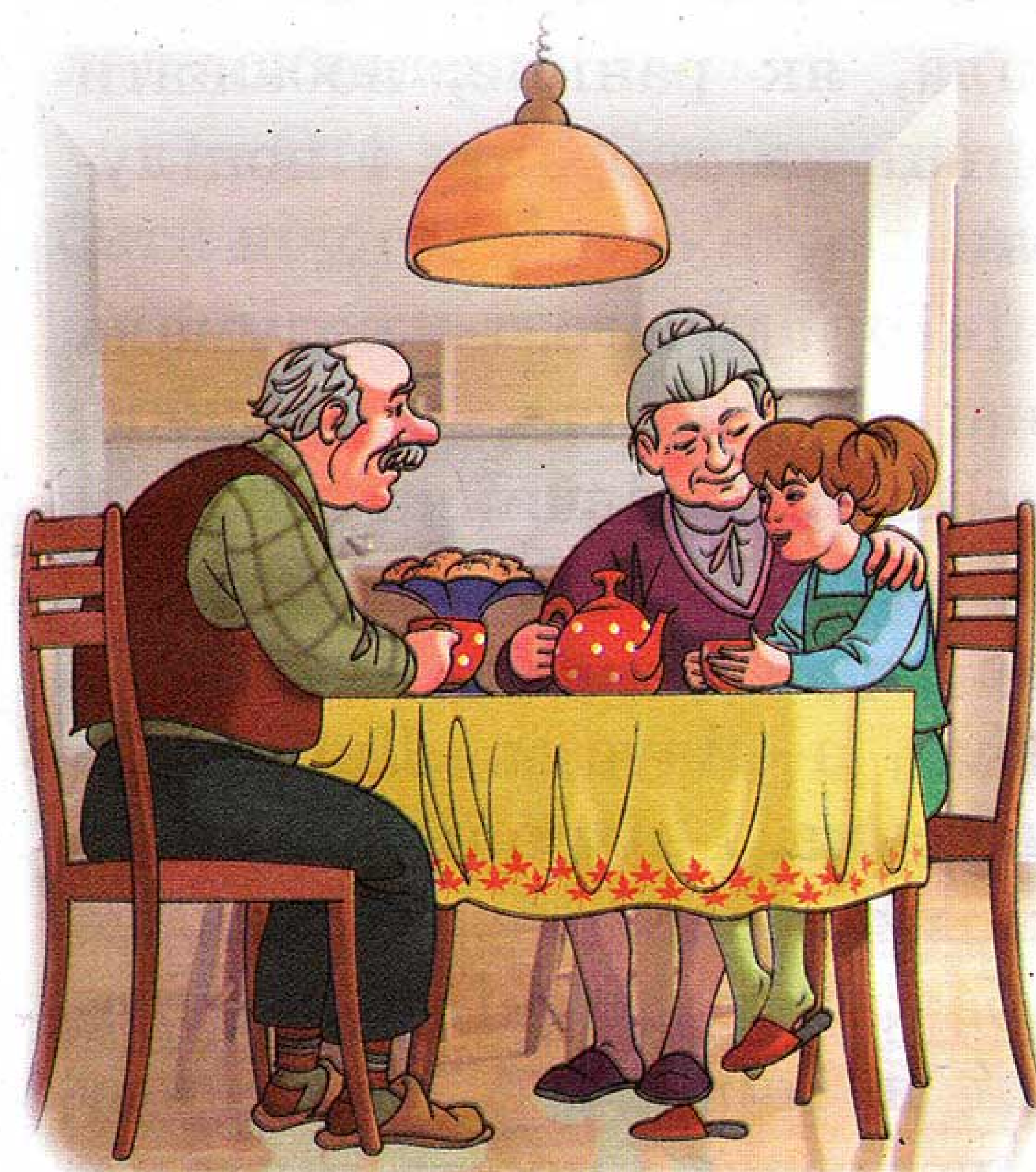
Заснула дівчинка пізно, й наснився їй сон: начебто немає поруч ні мами, ні тата, ні бабусі з дідусем. Лишилась Яна сама. І ніхто їй вранці не усміхнеться, доброго дня не побажає, ніхто сніданок смачний не приготує, спідничку не попрасує і навіть ніхто не купить тієї спіднички, а сама Яна заробляти не вміє. Ходить дівчинка по квартирі — усюди безлад, речі розкидані, посуд брудний — це Яна після себе лишила. На кухні таргани бігають, бо сміття ніхто не виніс. А тут ще й живіт у Янусі розболівся, бо руки брудні за обідом не вимила. А пожалітися нікому. Сама-самісінька! Їсти схотілося Янсі — зазирнула в холодильник, а там порожньо. Вирішила до крамниці піти, аж дивиться у дзеркало, а вона вже не дівчинка, а стара бабуся. Очі ледве бачать, ноги болять, тремтять, по східцях іти відмовляються. Визирнула у вікно — там у дворі хлоп'я грається. Попрохала його допомогти, а він їй: «Ото ще! Не хочу. Чи мені робити більше нічого?»

Прокинулась Януся вранці і мерщій на кухню, поки тато з мамою сплять. Посуд вимила, підлогу протерла, сніданок для батьків приготувала.

Вийшли мама з татом зі спальні і доню свою не впізнають. Сама чемність, а не дівчинка. І доброго ранку побажала, і смачного, і за те, що вони в неї є, подякувала, і навіть за свою минулу поведінку вибачилась.

Потім дівчинка зателефонувала бабусі з дідусем.

— Пробачте, — каже. — Я вас дуже люблю. Чекайте мене у гості.

Увечері поїхала Яна провідати старих. І вже не ображалася, що дідусь недочуває. А бабусі допомогла білизну випрати — бо в неї ж руки болять.

Через кілька днів Яночці подарували ролики, про які вона мріяла.

Безумовно, ставлення дитини до своїх рідних впливає на те, як ставляться до неї у сім'ї. Чим більше поваги і любові ти проявляєш до батьків, тим більше поваги і любові заслуговуєш сам. Як ти гадаєш, чи одержала б Яна ролики, якби не змінилась? Можливо. Адже рідні, не зважаючи на її поведінку, люблять її. Але ж не можна зловживати почуттями близьких тобі людей. Близькі люди — це найцінніше, що людина має, тож цінуй те, що в тебе є. Чи не правда, Януся нагадує папугу Кешу з мультфільму, котрий весь час скаржився, що хлопчик Вовка погано про нього дбає, аж поки не залишився сам?

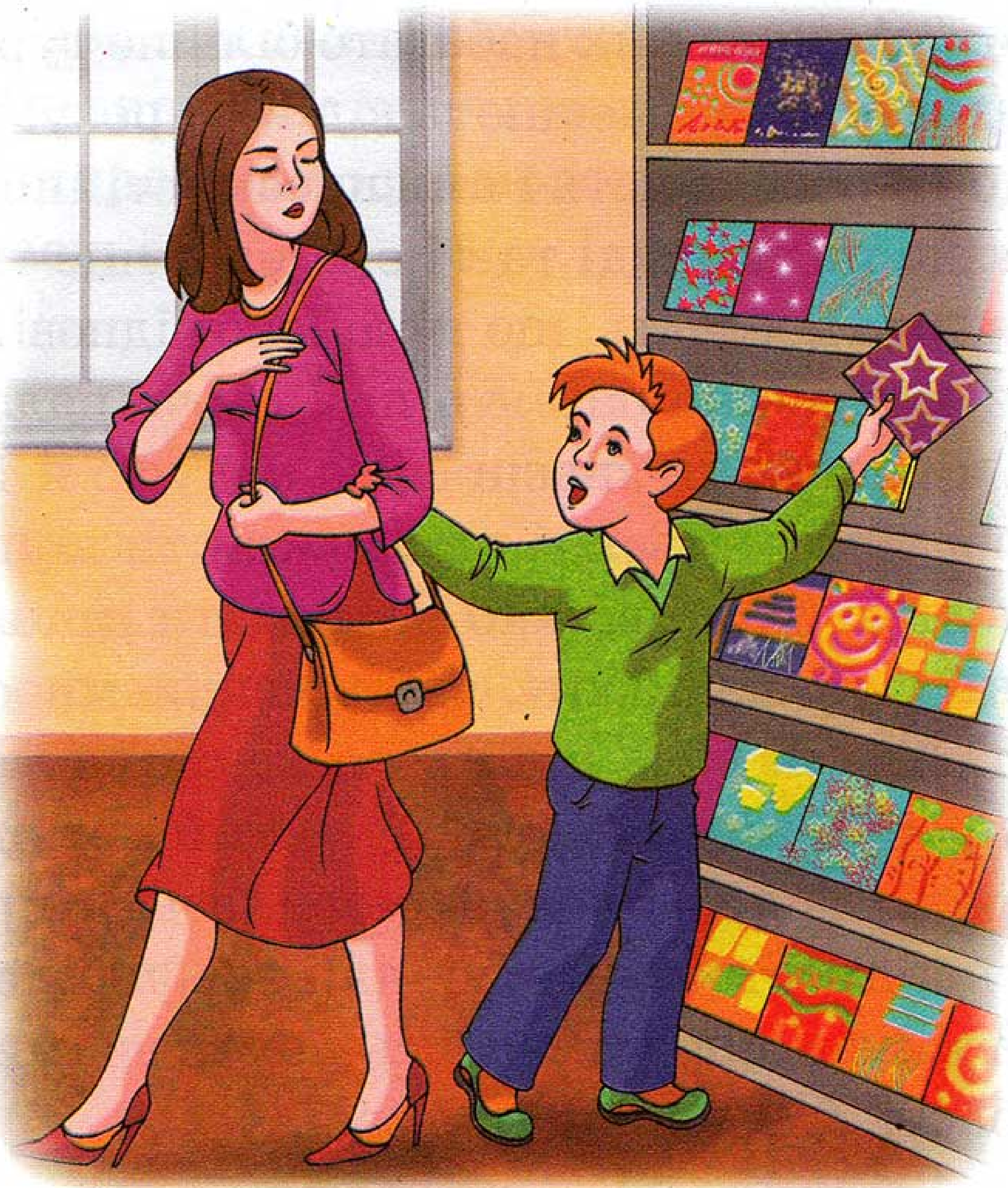
Пригадай також казку «Мороз Іванович», про двох дівчаток, одна з яких була чемною і роботящою й отримала нагороду, а інша — лінивою грубіянкою й «опинилася на слизькому». І тут, як ти бачиш, простежується мораль — кожен отримує по заслузі.

А твоя поведінка заслуговує поваги? Буває така ситуація — посварився з кращим другом, а тут ще й учитель зробив тобі зауваження, що ти неуважний на уроці. І твоя футбольна команда від'їжджає на важливу гру до іншого міста, а ти не потрапив до складу групи. Образливо, що й казати. Ти приходиш додо-

му роздратований, а тато просить допомогти бабусі на городі. Яке там допомогти, тобі й розмовляти ні з ким не хочеться, тут уже не до люб'язностей. От ти й вилив на рідних усю свою образу, нагрубіянив, грюкнув дверима й зачинився в себе у кімнаті. Потім ти, звичайно, усе розповіси батькам, і мама тебе пожаліє, а тато підбадьорить (мовляв, найцікавіша гра ще попереду і ти неодмінно на неї потрапиш). Твоя журба швидко минає, як і не було, і ти весело мчиш на велосипеді із товаришами. Але рідних своїми вибриками й грубістю ти все ж таки засмутив. І можу тобі напевно сказати: найболючіше ранить слово, сказане саме близькою людиною. Звісно, вони тобі вже пробачили, просто їм стало ще трішечки важче розуміти тебе. А треба було лише пояснити рідним усе одразу. Спокійно поговорити, поділитися своїми переживаннями. І батьки тебе б зрозуміли. Та й тобі стало б легше, бо кожна неприємність, якщо нею поділитися з близькою людиною, одразу стає меншою. А батьки відчули б, що ти їм довіряєш і цінуєш їхню підтримку.

Ще один приклад — ти з мамою прийшов до книжкової крамниці. І тут побачив диск з новою цікавою комп'ютерною грою. Певно, у тебе вдома ціла купа різних ігор, але ж цієї немає. І ти ображаєшся на те, що мама категорично відмовляється її купувати. Адже тобі так хочеться! І ти починаєш вередувати, і кажеш, що тобі зовсім не потрібний той підручник з математики, по який ви, власне, й прийшли. І взагалі, тобі нічого не потрібно, якщо не можна купити бажаного диска. Не дуже приємна ситуація і нічого, крім роздратування і зіпсованого настрою, ти не отримаєш. Тож не поспішай звинувачувати батьків, якщо вони тобі відмовляють у покупці якоїсь речі, а тим паче, не влаштовуй істерики просто у магазині. Такою по-

ведінкою ти і себе покажеш не з найкращого боку, і поставиш у незручне становище своїх рідних. Скоріше за все, в них є вагомі причини для відмови. Можливо, річ, яку ти вимагаєш, видається дорогою, або ж непідходящою для тебе, або й зовсім непотрібною. Чи просто не входить у заплановані затрати. А взагалі, ну погодься, жодна іграшка, жодна річ не варта того, щоб псувати стосунки з близькими людьми. Краще допоможи матусі купити те, що необхідно саме зараз. Якщо ти будеш поводитися розумно й стримано, мама не стане так категорично відмовлятися від твоїх порад і пропозицій.

Не треба думати, що дорослі нудні й завжди серйозні, що в них зовсім немає почуття гумору. До речі, дорослі дуже різні, як і діти. Звичайно, їхні погляди на все, що відбувається навколо, відрізняються від твоїх, і вони не завжди можуть поставити себе на твоє місце, з точки зору дорослого. А ти сам часто ставиш себе на місце дорослих? Адже в них набагато більше турбот, ніж ти гадаєш. А можливо, батьки також чекають від тебе розуміння. Спробуй пояснити їм сам, що ти особистість і вмієш самостійно приймати рішення. Але тільки якщо це справді так і є, а не лише твої примхи. Тож якщо мама чи тато побачать, що ти дійсно відповідаєш за свої слова і вчинки — вони неодмінно оцінять це і охоче нададуть тобі більше самостійності. А чи добре ти знаєш свою матусю й татка? Які вони? Як часто мама тобі усміхається, і чи завжди ти відповідаєш їй взаємністю? Гадаю, іноді їй дуже важко виглядати привітливою і турботливою — важкий день на роботі, якісь неприємності чи просто погане самопочуття. Але ж вона від цього не стала менше любити тебе та близьких. Спробуй підтримати її у такий період: покажи, що ти співчуваєш їй і розумієш, як вона заморилась; запропонуй допомогти по господарству; просто приготуй для неї філіжанку чаю чи кави, якщо, звісно, ти вмієш користуватись нагрівачами. Запитай у тата, як справи на роботі, й розкажи про свої.

Якщо бабуся наполягає, наприклад, з'їсти ще один пиріг, а ти зовсім не голодний, чи вдягти кофтину, а тобі зовсім не холодно, постався з гумором до її надмірного піклування. Скажи, що не уявляєш, що б ти без неї робив, а її пиріжки найсмачніші у світі. Обійми її з любов'ю і, вона завжди буде на твоєму боці.

Якщо в тебе є брат чи сестра, зовсім не обов'язково весь час змагатися з ними, доводити, що ти чимось кращий. Ви ж рідні люди, і в житті разом легше долати труднощі, тож завжди повинні поважати одне одного і шукати порозуміння. Хто, як не старша сестра, навчить перших правил макіяжу, якщо ти дівчинка, чи порадить, як поводитися з дівчинкою, яка тобі подобається, якщо ти хлопчик? А хто, як не старший брат, візьме тебе вперше на футбол, або навчить правил самозахисту, або сам захистить тебе від надокучливих хуліганів? І ти також, можливо, виступатимеш у ролі «старшого» чи «старшої», коли в тебе підросте хтось «молодший», і у свою чергу навчиш його всього, що знаєш сам.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Коли в шані батько й мати, й тебе будуть шанувати.

Ластівка гніздечко в'є, де любов у хаті є.

Що посієш, те й пожнеш.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Будь привітним і уважним до своїх рідних, не забувай вітатись і казати їм приємні слова.

2. Поважай працю інших. Не розкидай своїх речей, а якщо вже насмітив — прибери за собою.

3. Перед їжею неодмінно мий руки. Це не тільки правила доброго тону, але й твоя власна гігієна.

4. Обов'язково подякуй матусі або тому, хто приготував для тебе, за смачний сніданок, обід, вечерю тощо. І взагалі, дякуй за будь-яку послугу, надану тобі.

5. Вимий за собою посуд, адже в мами й так багато справ. Допоможи їй. Якщо тебе просять сходити до крамниці — не відмовляйся. Що більше ти допомагаєш батькам, то більше часу в них залишається для того, щоб погратися чи просто поспілкуватися з тобою.

6. Поважай старість бабусі й дідуся. Через свій вік і слабке здоров'я їм важче, ніж тобі, пристосуватися до швидкого розвитку прогресу й світогляду. Адже ти колись сам, у свою чергу, станеш дідусем чи бабусею. Намагайся частіше говорити їм, як ти їх любиш, щоб вони не відчували себе самотніми й непотрібними.

7. Не вередуй і не грубіянь. І частіше усміхайся! Адже усмішка — це запорука гарного настрою для тебе і оточуючих.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

Поважай свою матусю,
Тата, дідуся й бабусю,
Бо уважні та слухняні
Завжди й самі у пошані!

ХТО ПРИДУМАВ ЦІ УРОКИ?

Правила поведінки у школі, у буфеті

Так, іноді школа — це справжнє покарання. А ще коли на вулиці таке яскраве сонечко, пташки співають на різні голоси, каруселі і гойдалки весело поскрипують на майданчику і кличуть на прогулянку. Ну хіба спадуть на думку якісь там знання чи правила? Звісно ж, ні. Але! Знову це «але». Ти вже, мабуть, зрозумів, що життя складається не тільки з веселощів і задоволень. Щоб усе це собі дозволити, потрібно попрацювати. Твої батьки працюють, заробляючи на добробут у домі і на твої маленькі радощі. А твоя праця — це навчання, здобування знань, які тобі необхідні для подальшого життя. У школі, як і в будь-якому іншому місці, є свої правила гарної поведінки. І ти їх напевно знаєш. На відміну від Світланки. Це дівчинка, про яку я зараз тобі розповім.

Світлана прокинулась рано, до уроку ще залишалось багато часу, й вона спокійно могла вдягтися, поснідати й завчасно прийти до школи. Але чомусь підручники зовсім не хотіли лізти у портфелик і тому ховались від дівчинки у найнеймовірніших місцях. Читанка якимось дивом опинилась під ковдрою — мабуть, хотіла узнати, чи м'якеньке в Світланки ліжечко. Математика взагалі залізла під ліжко, а щоденник знайшовся у коробці з іграшками.

«Що за неслухняні підручники! — думала Світланка. — Чом би їм не лежати спокійнісінько на столику? Так ні, шукай їх по всій кімнаті. Так і на урок запізнитись недовго!»

А ще й панчішки десь запропали. Врешті-решт, дівчинка зна-

йшла їх — за горщиком з квітами. Нашвидкуруч вдягнувшись і поснідавши, в останню хвилину вибігла з квартири. З тобою, мабуть, теж таке трапляється? І до школи йти зовсім недалеко, але ж горобці перегородили Світланці дорогу і так весело цвірінчать на гілці, що їй аж закортіло їх подражнити.

Тож до школи дівчинка потрапила, коли вже розпочався урок. Старенький вахтер аж окуляри скинув, коли вона вбігла у шкільне приміщення і, не вітаючись, промчала повз нього. Та яке там вітання — вона ж і так запізнюється! Вахтер тільки брови від обурення насупив.

З гуркотом розчинилися двері у класній кімнаті і з-за них з'явилася Світлана. Не вибачившись за спізнення, вона плюхнулась за парту.

— Що трапилось? — поцікавилася вчителька.

— Ой, знаєте, Віро Миколаївно... — І Світланка заторохтіла, розповідаючи про те, які невиховані їй книжки дістались — завжди затримують її, коли вона так поспішає до школи. А ще горобці й сороки проходу не дають.

Діти аж зайшлися сміхом, а вчителька, нічого в Світлани більше не питаючи, продовжила урок далі. Та невдовзі знову зчинився галас. Це Світлана, забувши вдома ручку, штурляла всіх, хто сидів поруч, запитуючи запасну. Врешті-решт, ручку їй позичили. Дівчинці б далі сидіти тихо й слухати розповідь учительки — та як тут усидиш? Їй раптом згадалося, що її кішка Мотя навела вчора трьох гарненьких котенят. Хіба ж Світланка могла не розповісти негайно про це найкращій подружці, яка сиділа на іншому ряді?

— Ти уявляєш! Вони такі маленькі і зовсім сліпі, — на-

півпошепки розповідала, та так, що увесь клас вже не чув пояснення вчительки, а слухав розповідь про Світланчиних улюбленців.

Віра Миколаївна чомусь дуже розсердилась і записала Світлані у щоденник зауваження з приводу поганої поведінки.

Продзвенів дзвоник на перерву, й Світланка миттю опинилась за дверима. Ще через хвилину вона вже мчала до буфету. І де взялась та прибиральниця з повним відром води? Хіба Світлана винна, що не побачила її? «Гур-р-р!» — відро, наштовхнувшись на дівчинку, вистрибнуло з рук прибиральниці, виплеснувши всю воду на підлогу. Не звертаючи уваги на скарги жінки, Світланка гайнула до буфету. Що за день — і тут не щастить! Велика черга учнів уже вишикувалась біля прилавку. Світланці б дочекатися своєї черги, так ні — вона ж так зголодніла від усіх цих хвилювань і тому вирішила йти на штурм. Хутко протиснулась у перші ряди і закричала що є сили:

— Мені! Мені! Я перша! Мені оте тістечко! Ні, оте печиво, ні, краще оту ватрушку! — розгубилася Світлана.

Врешті, поки вона вирішувала, що їй купити — інші діти вже зробили свій вибір, і вона лишилась у черзі останньою. А тут і дзвоник на урок. Знов не поталанило?

Вдома, показуючи матусі щоденника, Світлана скаржилась, що все проти неї. Вона ж нічого поганого не зробила, а чомусь усі її сварять, не поважають.

Матуся дуже уважно вислухала й, пригорнувши дівчинку до себе, сказала:

— Щоб тебе поважали, доню, навчись поважати інших. Тоді й побачиш, як зміниться ставлення до тебе. Щоб не спізнюватись у школу — приготуй свої речі звечора, і тоді вранці вони не будуть ховатися від тебе. По дорозі не відволікайся, не лови ґав. Прийшла

до школи — привітайся з вахтером і вчителями, які трапились тобі на очі. Якщо ж уже запізнилася — вибачся і спитай дозволу сісти на своє місце. На уроці уважно слухай пояснення вчителя і тоді все зможеш зрозуміти і запам'ятати. Не заважай іншим працювати. А новини можуть почекати і до кінця уроку. На перерві не бігай по коридору, можна травмувати себе й інших. У буфеті займи чергу, поважай тих, хто поруч. Перед тим як попросити щось у продавця, зосередься і визначся, що саме ти хочеш купити, тоді й діло швидше піде. Завжди будь ввічливою і охайною!

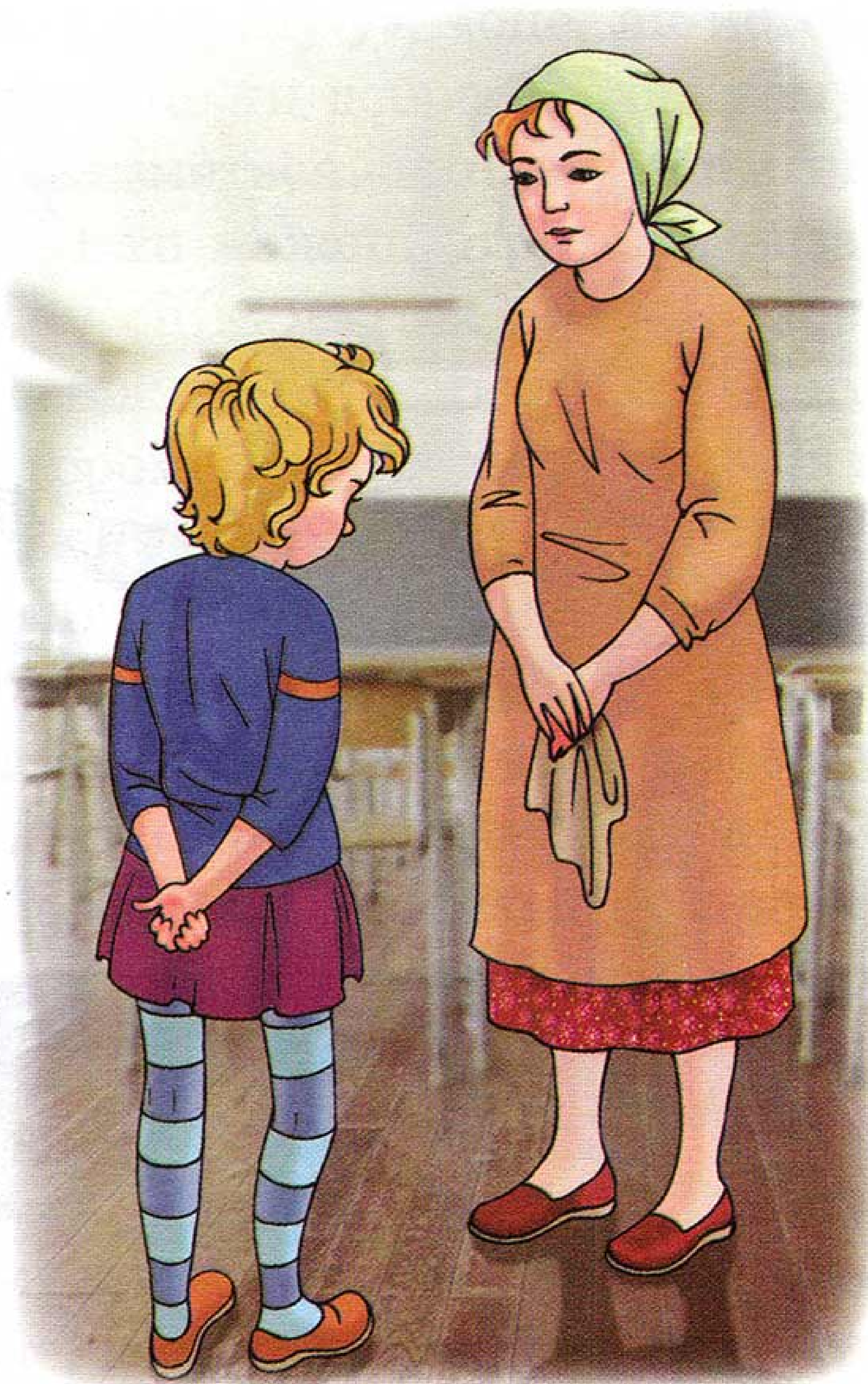
Наступного дня Світланка, повернувшись додому, з гордістю показала матусі щоденник. На сторінці яскравіла оцінка «відмінно», й настрій у дівчинки також був чудовий. День пройшов якнайкраще. Зібраний звечора портфелик уранці весело стрибнув у руку. Горобці на гіллі дружньо закивали голівками услід і зацвірінькали.

— Я поспішаю! — кинула їм дівчинка, жваво крокуючи по дорозі.

Входячи до школи, Світланка привіталась до вахтера, і старий уперше всміхнувся їй крізь окуляри. Завчасно прийшла на урок. Встигла підготувати необхідні предмети, ще й з подружкою перекинутись кількома словами. На уроці була уважна й дисциплінована — усе зрозуміла, навіть відповіла на кілька питань і отримала гарну оцінку. На перерві вибачилася перед прибиральницею за вчорашній прикрий випадок і пообіцяла більше не потрапляти в такі ситуації. У відповідь отримала ще одну щиру усмішку. І в буфеті все зробила, як казала мама. Зайняла чергу, нікого не розштовхувала й не кричала. Поки стояла в черзі, уважно роздивилась товар і вирішила, що саме їй хотілося б з'їсти. Чемно й чітко замовила в продавця свою покупку й подякувала за неї.

— Яка чемна дівчинка! — сказала продавщиця, усміхнувшись. — Таких дітей приємно й обслуговувати.

Світланка швиденько з'їла ватрушку й запила компотом. До початку наступного уроку ще лишалося трохи часу, і дівчинка спокійною ходою поверталась у клас. По дорозі запропонувала вчителю допомогти донести до бібліотеки книжки. І хоча він від допомоги відмовився, але все ж був дуже вдячний за увагу.

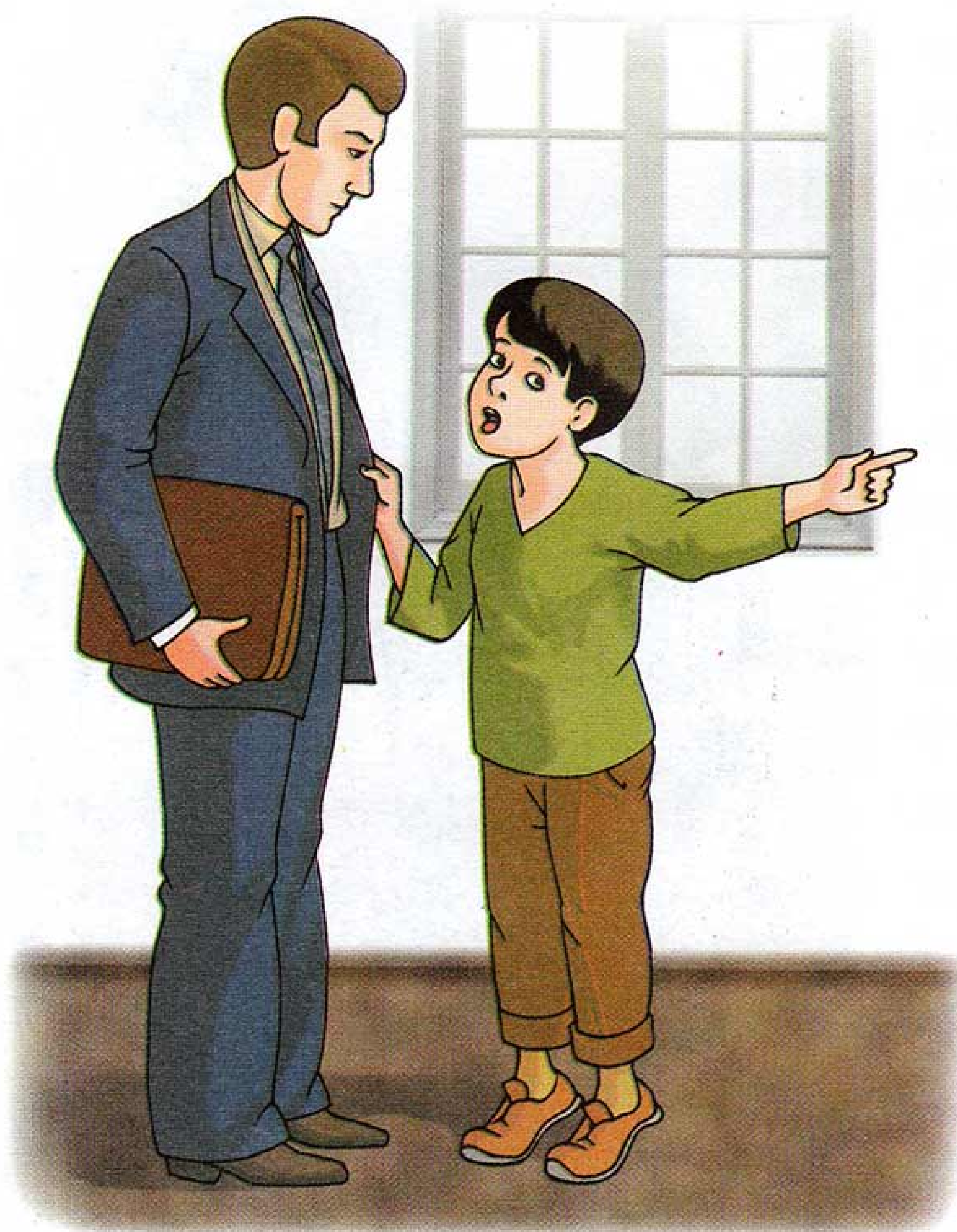
Всі навколо, чесно кажучи, були здивовані і обговорювали гарну поведінку Світлани.

— Яка вихована учениця! — казали вчителі. — Яка вона молодець!

І це було дуже приємно чути. Світланка зрозуміла, що бути вихованою значно приємніше, ніж отримувати зауваження. А ти як гадаєш?

А у твоєму класі є такі учні, які схожі на Світланку з моєї розповіді? Поміркуй, як ти складаєш свої речі? Чи ховаються вони від тебе?

Розгляньмо тепер стосунки з учителями. Можливо, тобі іноді здається, що вони до тебе занадто суворі й вимогливі? Звичайно, тобі це не подобається. Але для того, щоб змінити ситуацію, спочатку необхідно змінити своє ставлення до неї. По-перше, поміркуй, чому це відбувається саме з тобою? «Он Славко з Євгеном увесь час грають на уроках у морський бій — і нічого, а до мене раз у раз присікуються, досить мені тільки голову назад повернути», — дивуєшся ти. Не думай, що ставлення до тебе гірше, ніж до тих хлопчаків, скоріше, усе навпаки. Можливо, вчитель вважає тебе більш здібним і розумним, ніж вони, тому й вимоги до тебе більші. Поміркуй, хто в житті зможе домогтися вищих успіхів — той, хто вміє слухати, міркувати й працювати, чи той, хто переймається лише своїм хвилинним задоволенням і не замислюється над завтрашнім днем? Напевно перший. Тож виходить, що вчитель бажає тобі лише кращого майбутнього. Хіба можна на це нарікати?

Будь увічливим з учителем, стався до нього з повагою — це кращий спосіб здобути його прихильність.

Звертаючись до викладача, завжди називають його на ім'я та ім'я по батькові, неодмінно вживається звернення «Ви».

Уважно слухай і запам'ятовуй урок — тоді й почуватимешся впевненіше, а не хвилюватимешся кожного разу, що тебе викличуть відповідати.

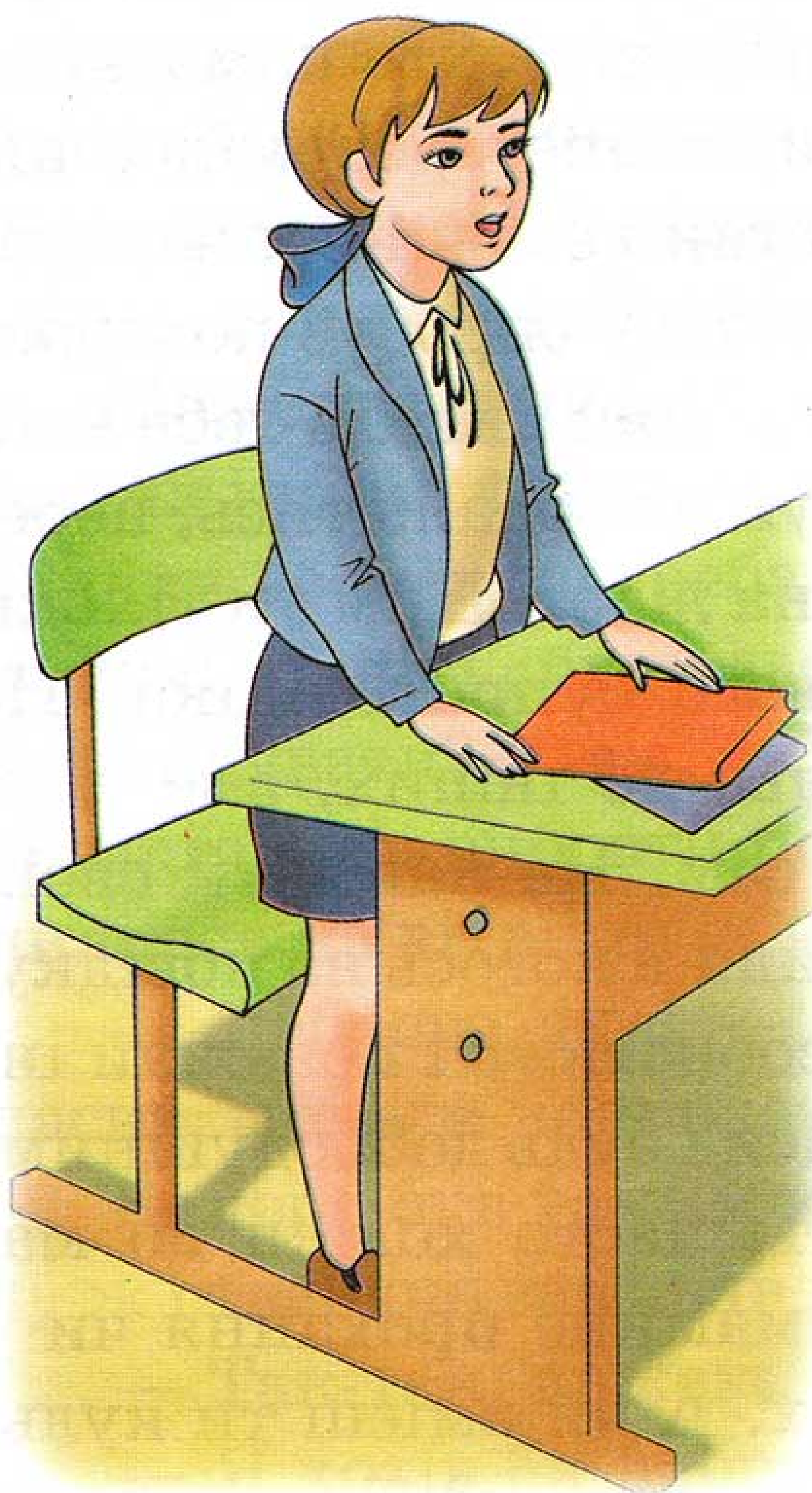
Тільки не вигукуй з місця, коли до тебе не звертаються і не вживай лестощів — підлабузників зазвичай не дуже люблять, тож будь більш відвертим.

Запам'ятай!

Якщо ти вчишся гарно й предмети тобі легко даються — це дуже добре. Але не треба поводитися зверхньо з тими, хто не встигає у навчанні. Можливо, другові чи подрузі потрібна твоя допомога. Не відмовляй їм, твоє прагнення допомогти зробить добру послугу твоїм друзям і тобі. Адже така поведінка підніме твій авторитет і в очах однокласників, і в очах учителів.

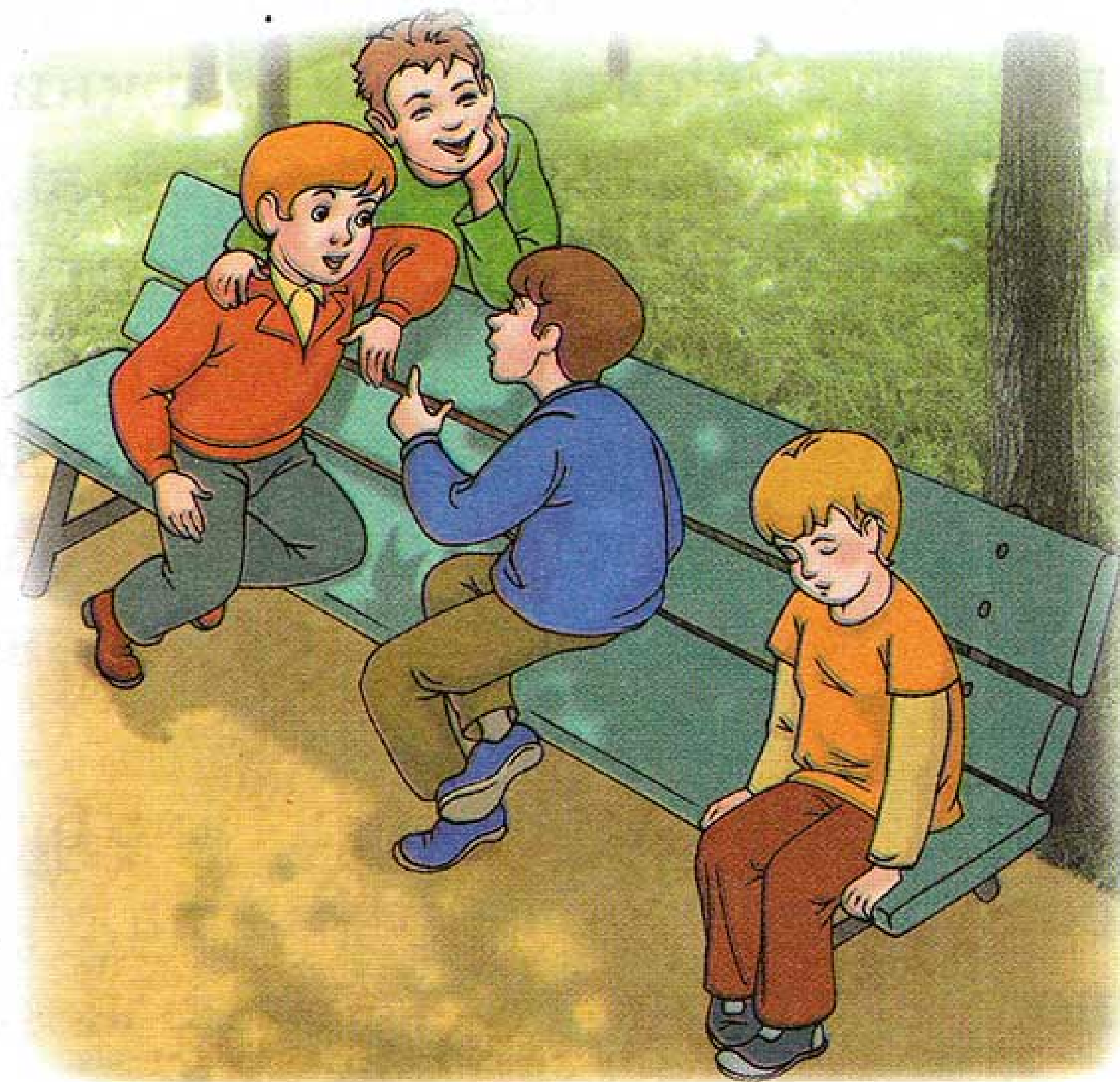
Якщо хтось із твоїх однокласників учинив негарно, не поспішай ябедничати й доповідати все вчителю. Спершу спробуй поговорити з винуватцем, пояснити йому, що він зробив неправильно. Можливо, він уже й сам шкодує про свій вчинок, і готовий усе виправити. Але якщо порушення серйозне і таїть у собі загрозу для чогось чи когось, то неодмінно треба довести це до відома вчителя.

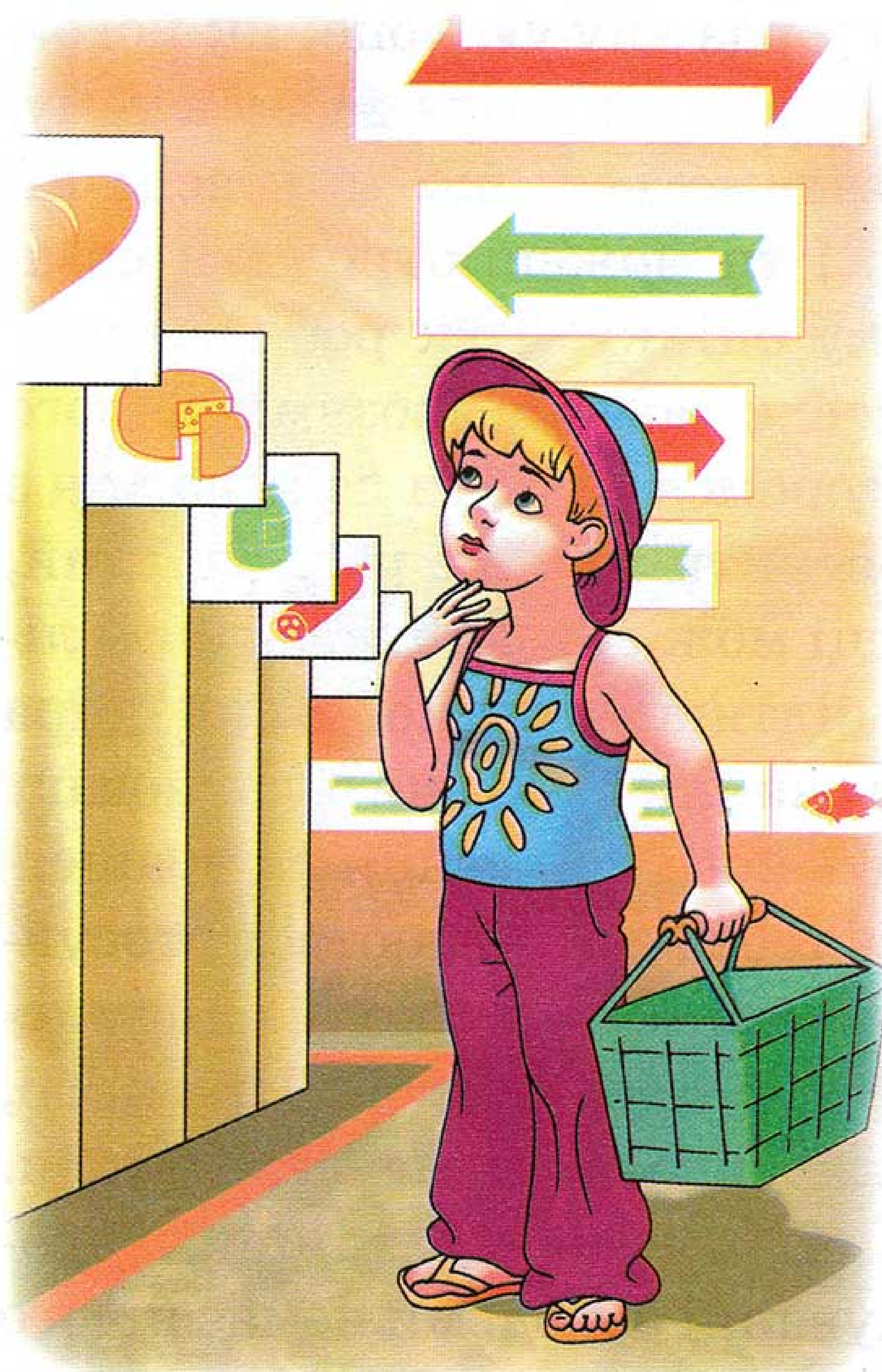
Відповідаючи на уроці, не треба лякатись і нервувати, ти ж лише розповідаєш вивчений матеріал, а не стоїш у клітці з хижим звіром. Намагайся зібратися з думками і дати чітку, виразну відповідь. Коли ти невпевнено починаєш свою мову, тихо бурмочучи собі під ніс,

вживаючи раз у раз «ну-у», «оце, як його», «е-е-е», навіть якщо ти добре засвоїв тему, вчителеві здаватиметься, що ти зовсім нічого не знаєш. І ти можеш отримати незаслужено низьку оцінку. Тож роби висновки. Якщо ти все ж таки не зрозумів нового матеріалу, не соромся підійти до педагога з проханням пояснити тобі ще раз. Запитай, у якій бібліотеці можна взяти додаткову літературу, щоб підтягти предмет. Така щира зацікавленість викличе у вчителя повагу до тебе і змінить його ставлення на краще.

Можливо, в тебе не складаються стосунки з однокласниками. А ти ніколи не замислювався, чому так відбувається? Ймовірно, ти сам споруджуєш між вами перешкоди. Не намагайся віддалитися від інших, зрозумій, у спілкуванні з людьми немає нічого страшного і це зовсім не важко. Головне, дотримуватися «золотої середини»: не бути занадто сором'язливим, але й не поводитись зухвало, по-хамськи. Намагайся підтримувати спільні розмови, проявляй зацікавленість у справах колективу. Звісно, це не означає, що ти маєш розмовляти без упину про що завгодно і як завгодно. Думати, що і як ти говориш, все ж таки не завадить. Головне, щоб своїми діями ти ні в якому разі не зачіпав і не ображав чиїхось інтересів. Не мовчи, коли тебе про щось питають чи просять, будь відвертим і чуйним. Не соромся сам задавати питання й висловлювати прохання чи пропозиції. Якщо іншим весело, не сиди, заздрісно поглядаючи, у куточку, приєднуйся до них. Посмійся з усіма, згадай і розкажи якусь смішну історію чи кумедний випадок. І ти вже не почуватимешся зайвим. Якщо ти відповідаєш грубістю на грубість, отже: по-перше, ти нічим не відріз-

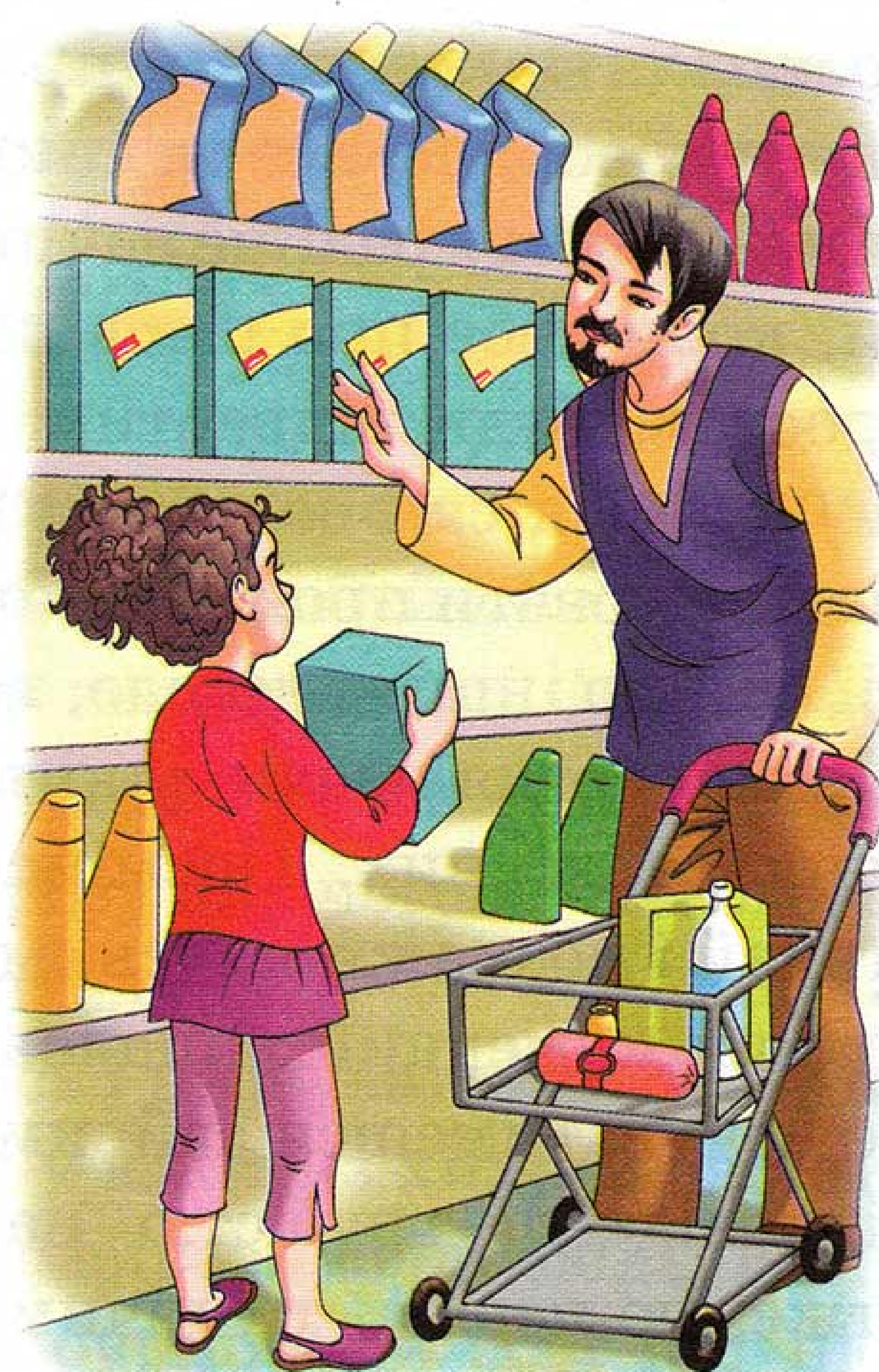

нятимешся від грубіяна, що іронізує з тебе; по-друге, тому, хто намагався тебе образити, стане зрозуміло, що він тебе все ж таки зачепив, і наступного разу він знову спробує повторити свій вчинок. Тож якщо з тебе кепкують, спробуй не ображатись, перетвори образу на жарт. Цим ти тільки обеззброїш свого супротивника. Не стався зверхньо до інших, але й не принижуйся сам. Не нав'язуй своїх поглядів і не йди в когось на повідку, цінуй свою особистість і поважай інших. Усміхайся і будь добродушним.

Ти, мабуть, часто ходиш до магазину — на мамине прохання чи у своїх потребах. А чи вмієш ти культурно робити покупки? Ти вже зрозумів, як поводитись у буфеті. Поведінка у магазині дуже схожа.

Уявімо, що ти завітав до супермаркету. І зовсім розгубився. Кольорові вітрини й стелажі заставлені різноманітними товарами. Їх так багато, а весь магазин схожий на величезний лабіринт — справді, не важко й загубитись. Головне, не панікувати. Уважно подивись на вивіски, що над кожним відділом товарів, і знайди саме той відділ, який потрібний тобі. Якщо самостійно знайти не зміг, не соромся прохати допомоги. Поруч з тобою завжди знайдеться працівник супермаркету — чи то продавець, чи робітник залу, чи охоронець. Вони неодмінно підкажуть тобі, у якому напрямку рухатись. Непогано було б мати з собою підготовлений заздалегідь список необхідних покупок, щоб не забути ку-

пити те, що треба, і не придбати зовсім не потрібну зараз річ. У супермаркетах, зазвичай, покупці беруть товар самостійно просто з полиць. Тож будь уважним, щоб нічого не зрушити й не розбити. Якщо узяв помилково непотрібний товар, то не кидай на першу ближчу полицю, а поклади його саме туди, де брав, аби не виникло плутанини.

Можеш попрохати робітника залу чи продавця розповісти про той чи інший товар, його виробника, спитати поради у виборі товару. Тільки робити це треба ввічливо. По-перше, привітайся, потім попрохай: «Скажіть, будь ласка», «Пробачте, а чи не могли б ви мені порекомендувати?», так, як це зробив хлопчик Валера. Він саме прийшов до магазину вибрати подарунок для матусі на день народження. Подивився на вітрини і... розгубився.

— Доброго дня! — звернувся він до продавця. — Вибачте, будь ласка, можу я попрохати Вас про допомогу?

Валера був таким культурним і привітним, що продавець одразу ж ствердно закивав головою.

— Так-так, авжеж, я допоможу, чим зможу.

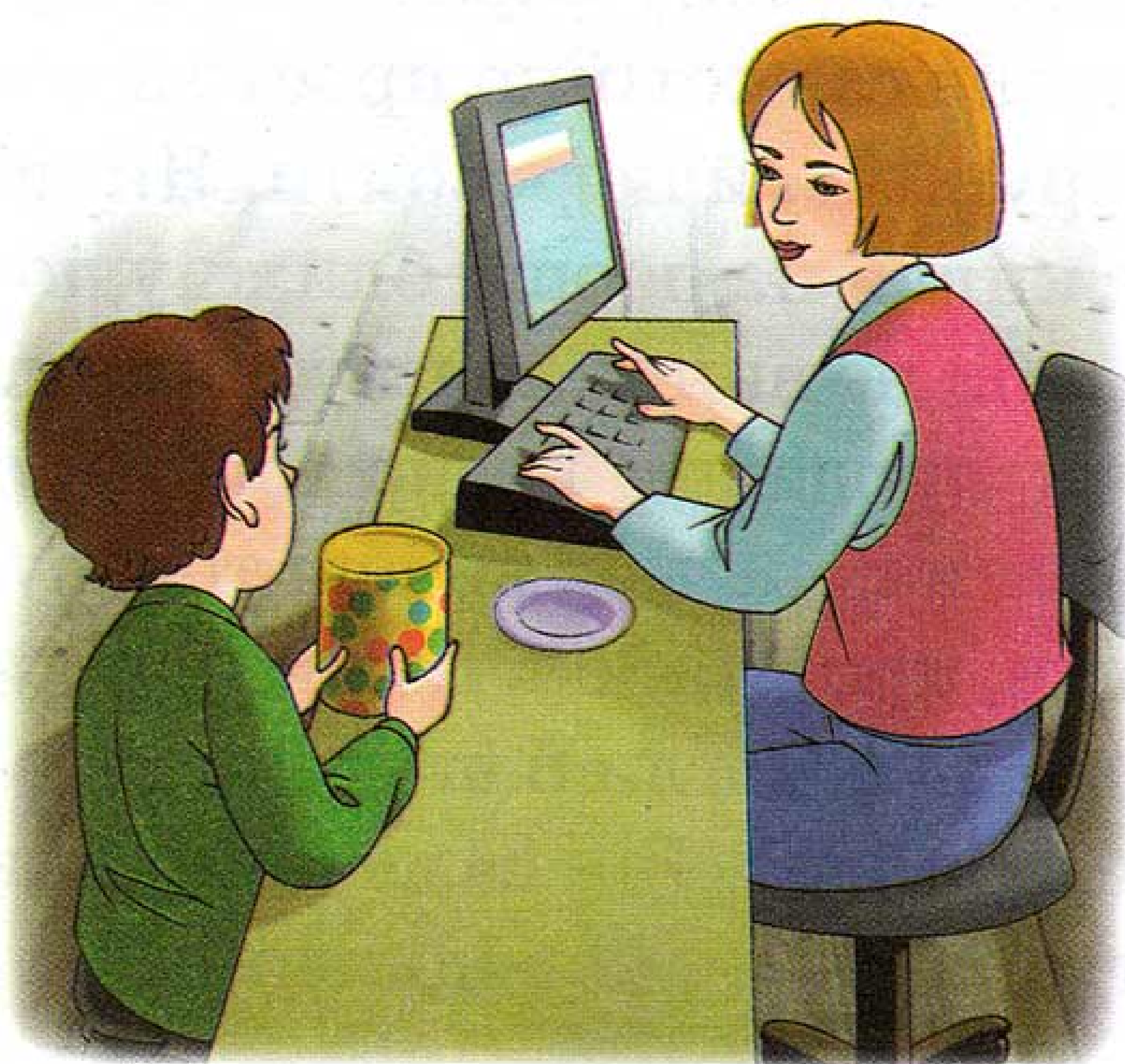
— Я хотів би вибрати подарунок для мами й зовсім не знаю, що саме мені підійде, — пояснив хлопчик.

— Я порадив би придбати оцю чудову шкатулку для прикрас. — показав продавець на яскраву річ за скляною вітриною. — Гадаю, вона сподобається твоїй мамі. А ще можна загорнути її у барвистий пакунок і прикрасити яскравою стрічкою. І обов'язково купи матусі хоч малесенький букет квітів. Жінки дуже люблять, коли їм дарують квіти.

— Дуже вам дякую за пораду! — сказав продавцю задоволений Валера. — Ви мені дуже допомогли. Всього вам найкращого!

Подарунок і справді дуже сподобався матусі. Вона подякувала синові, а той у душі був вдячний продавцеві, який допоміг йому з вибором. Дуже добре, що Валера не засоромився й наважився попросити поради.

Чемній людині навряд чи зможуть відмовити у допомозі чи пораді.

Не смiти і не забруднюй майно магазину. Будь чемним і поважай працю прибиральниць. Бігати й голосно вигукувати теж не слід, якщо ти зачепиш і розіб'єш щось, доведеться тобі за це заплатити. Гадаю, мама буде не в захваті від цього, адже гроші не так легко заробляти, що б викидати їх «на вітер».

Якщо ти прийшов до магазину з меншим братиком чи сестричкою, слідкуй за ними уважніше. Ти ж старший, отже всю відповідальність за «розбите» й «зламане» несеш саме ти.

У черзі до каси поводься виховано, дотримуйся правил етикету, як і в буфеті. Неодмінно подякуй за покупку. А головне — не забувай платити за товар, інакше це вже не купівля, а крадіжка.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Навчання повне гіркоти, та солодкі його плоди.
Не взявши книги в руки, не опануєш науки.
Язик і до Києва доведе.
Хто не питає, нічого не знає.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. До школи приходь завчасно, щоб був час підготуватись до уроку.

2. Завжди вітайся з учителями й іншими працівниками школи. Прислухайся до їхніх прохань.

3. На уроці уважно слухай учителя, не галасуй і не крутись, мов дзиґа. Адже ти заважаєш учителю вести урок, а це важка праця. У вчителя також є свої проблеми й бажання, але ж він не говорить про них на уроці, тому що поважає і цінує твій час. Тож

поважай і ти його. До того ж, ти відволікаєш себе й інших учнів, і вони не можуть добре вислухати й запам'ятати урок.

4. Якщо хочеш відповісти на питання, не кричи з місця, а підніми руку, і вчитель зрозуміє твоє бажання (що ти знаєш відповідь).

5. На перерві не бігай по класній кімнаті чи коридором. Краще тихенько пройтись і обійтися без набитих ґуль. Тим паче, що, бігаючи, ти не відпочинеш, а навпаки, повернешся на урок утомлений.

6. Не смíти, поважай працю інших. Для використаних упаковок обгорток та харчових відходів існують урни чи сміттєві кошики, тому не треба смітити на підлогу. А ще й сам можеш підковзнутися на кинутій під ноги, скажімо, шкірці банана. Неприємна ситуація, чи не так?

7. Буфет або шкільна їдальня чи не найкраще місце у школі. От тільки в черзі стояти не хочеться! Але ж ти вихована людина. То ж не розштовхуй, не лізь поперед інших. Дочекайся своєї черги й купи те, що тобі потрібно. Це правило стосується і магазинів, супермаркетів та звичайних кіосків.

8. Зробивши покупку, не забудь подякувати продавцеві.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

Дзвонить весело дзвінок —
Починається урок.
Я сиджу, не бешкетую,
Все, що вчитель каже, чую.
Я йому не заважаю,
Його працю поважаю.
Ось і дзвоник на перерву!
Я не розпочну маневри
У шкільному коридорі,
А побігаю надворі.
Коридори завузькі,
А до того — ще й слизькі.
От надворі — інша справа,
Хочеш вліво, хочеш вправо,
Турніки, повітря, простір —
Для розваги місця вдосталь!

НЕ ЧЕКАЛИ? А МИ ДО ВАС…

Правила поведінки у гостях

Ти, напевно, любиш, коли тебе запрошують у гості. А може, ти ходив колись на день народження без запрошення? Образливо ж, коли всіх твоїх друзів запросили, а про тебе забули. А може, не забули? Просто з твоїми манерами не бажають бачити тебе в гостях. Та ні, я гадаю, з манерами в тебе усе гаразд, і ти ніколи не потрапиш у таку ситуацію, яка трапилася з дівчинкою Ганнусею.

Наближався день народження Марійки. Усі дівчата з класу були запрошені на свято. Усі, крім Ганни.

«А, нічого, — подумала дівчинка, — куплю подарунок і сама піду, без запрошення».

Так і зробила. Причепурилась, та й пішла у гості. Подзвонила у двері. Їй відчинила Марійка.

— А що, без мене вирішили святкувати? — з порога вигукнула Ганнуся, навіть не привітавшись. — Так я сама прийшла. Ось на, це тобі, — тицьнула вона Марійці подарунок і пройшла до кімнати, де вже сиділи гості.

Тут було багато дітей, у тому числі й сусідський хлопчик Миколка, який так подобався Ганні. Марійка запропонувала непроханій гості сісти на вільне місце біля віконця, але та запротестувала:

— Не хочу там сидіти, сяду ось тут, біля Миколки.

Тільки посідали до столу, а Ганнуся вже кричить:

— Торта хочу! Коли вже торта принесуть?

Усі запрошені поводилися за столом так, як і належить вихованим дітям. Тільки Ганна була неохайною, і дуже швидко біля її тарілки і під столом виросли величез-

ні гори кісточок і обгорток з цукерок. Коли на столі нарешті з'явився торт, Ганнуся першою вхопила найгарніший шматок, а потім і другий. Раптом одного замало буде? Усі руки кремом повимазувала. Сидить — пальці облизує.

— Ось, візьми серветку, — підказує їй Наталка, що сиділа поруч.

— Та навіщо вона мені, я й так, — відказала Ганнуся і жваво заходилась витирати руки об чистеньку скатертину.

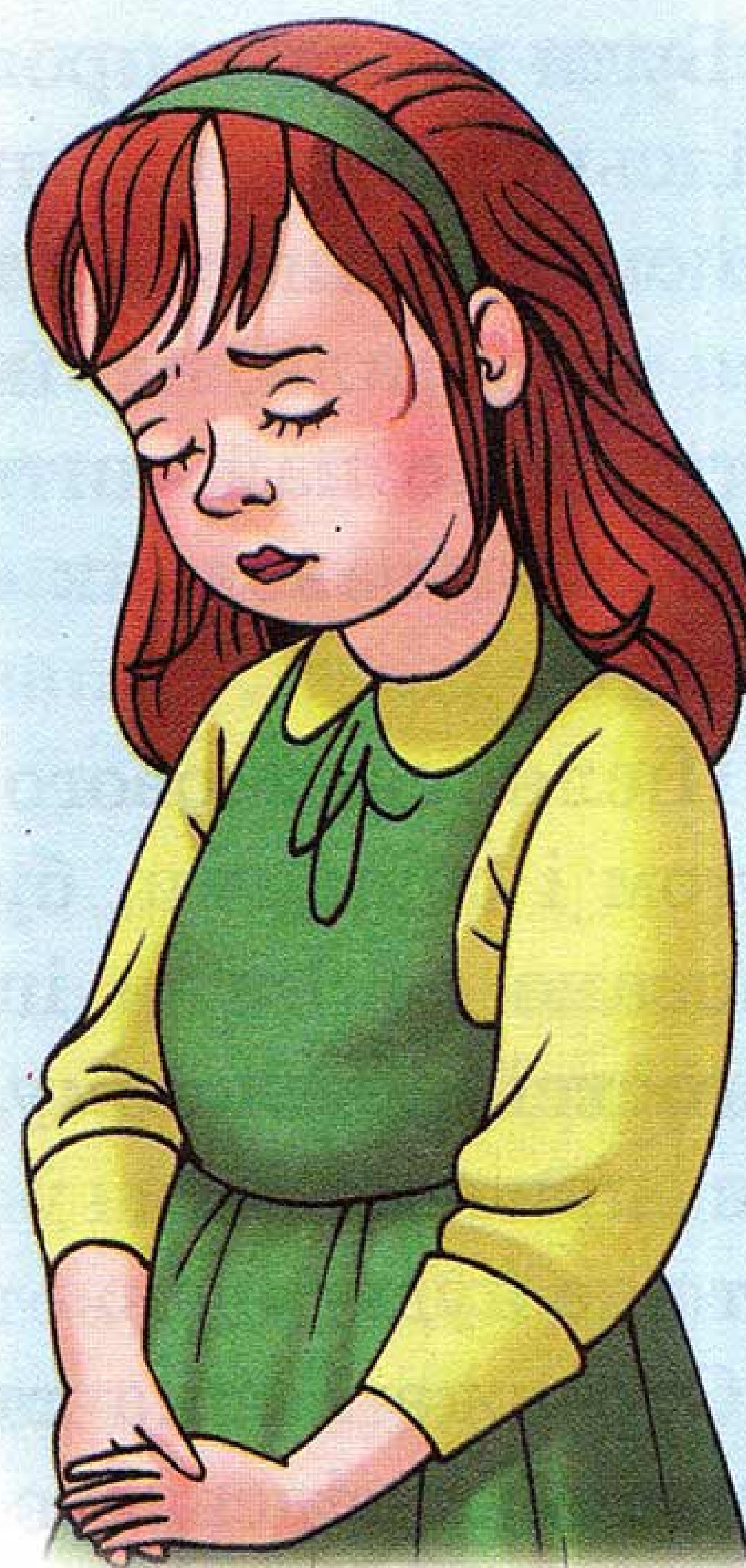
Потім почалися ігри. А Ганнуся знову вередує:

— Ця гра нецікава! Я хочу іншу. Ні, давайте краще подарунки роздивлятись. Поглянемо, в кого кращий.

Тут виявилося, що й подарунки Ганнусі не до вподоби (окрім її подарунка, звісно), й гості вдягнені не так, як треба, й сама іменинниця не така вже й гостинна. Усе Ганнусі не так.

Наразі не витримав сусідський Миколка.

— Ти як бабуся Шапокляк, — каже він їй, — усе тебе не влаштовує. Без запрошення прийшла, ще й критикуєш усіх. З твоїми манерами тільки до ведмедів у гості ходити. Вони б тобі вказали, на якому стільчику сидіти та з якого горщика їсти.

Образливо зробилось Ганнусі, хоч плач. Так соромно стало, що довелось додому йти. Чи запросять таку дівчинку іншого разу в гості? Гадаю, що ні. Кому потрібний такий гість?

Але Ганна вирішила все змінити, а головне, змінити себе. Та як же показати себе з кращого боку? У гості її вже не запро-

сять — це напевно. Тому вона запросила гостей до себе. Яскраві запрошення були розіслані поштою, деякі передані особисто в руки. Ганнусині знайомі були дуже виховані, тому ніхто не зміг відмовитись від візиту без поважних причин. Тільки Марійка вибачилась і сказала, що не зможе прийти, бо на цей день у них з мамою вже запланована поїздка до родичів.

Усі гості прийшли вчасно, кожен з подарунком. Дівчинка їх зустріла в нарядному вбранні, увічливо запросила пройти до вітальні, де вже чекав накритий святковий стіл. Столові прибори були акуратно розставлені, наїдки чекали запрошених. І хоча сервірувати стіл Ганнусі допомагала мама, вона й сама вже чудово справлялась із роллю господині. Справедливо буде відзначити, що Ганнуся поводилась дуже виховано. З щирою радістю й подяками приймала вона подарунки. Жоден гість, жоден дарунок не залишився без уваги.

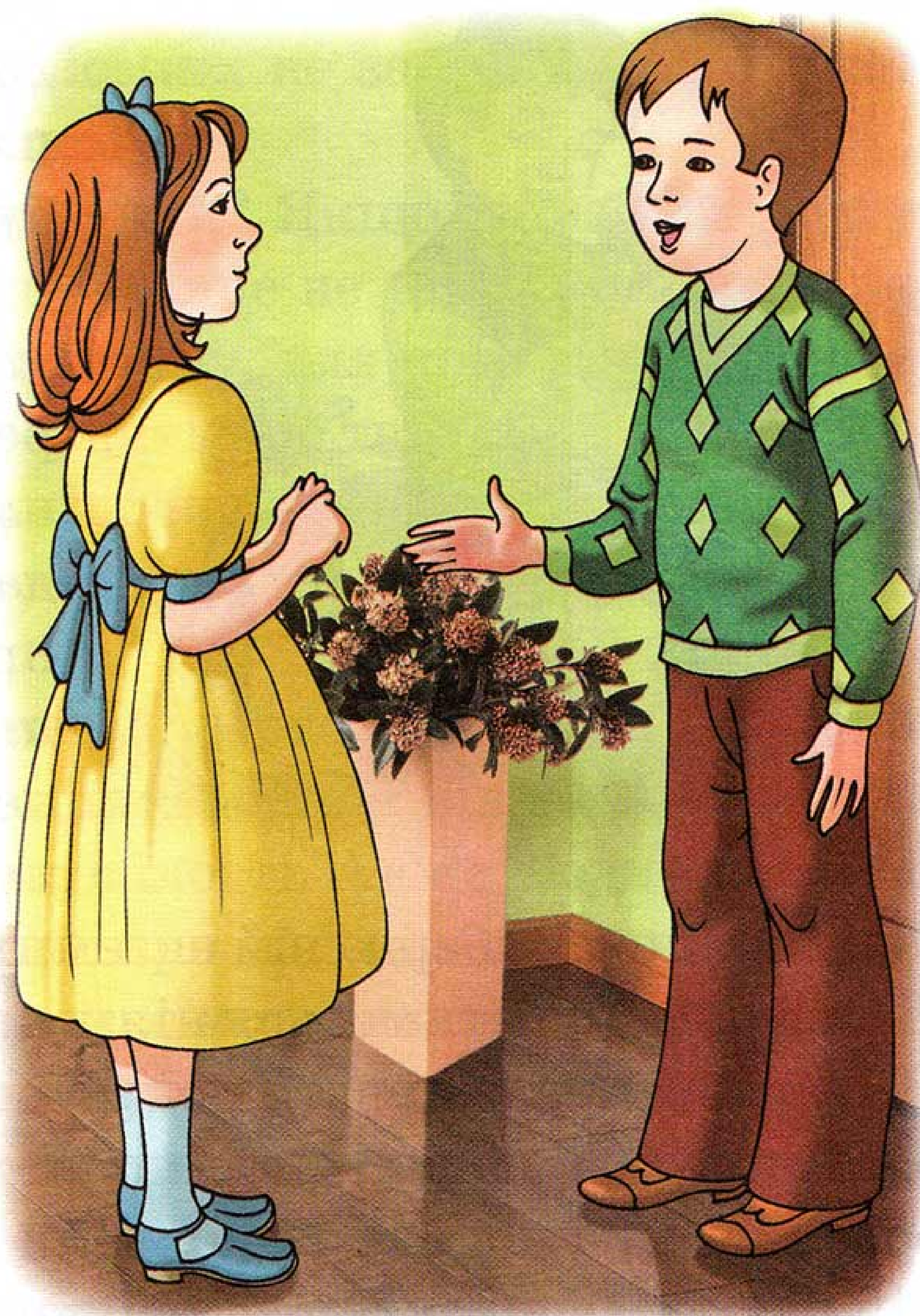
Були серед запрошених дві сусідські дівчинки, які не були знайомі з іншими гостями. Ганнуся вирішила, що їх неодмінно треба познайомити, щоб ніхто не почувався, як «не в своїй тарілці».

Після святкового столу, з тортом і свічками, було запропоновано декілька ігор на вибір гостей. І кожному дісталось своє призначення у грі, тож ніхто не нудьгував.

Ото вже Ганна старається, а сама на сусідського Миколку

поглядає (чи не схожа вона йому тепер на Шапокляк?). Здається, ні, бо він усміхається і веселиться разом з іншими запрошеними, ще й компліменти Ганні робить, як чудово вона все влаштувала. По закінченні святкового вечора Ганнуся подякувала усім гостям за те, що вони завітали до неї, а вони їй — за цікавий вечір. А ще, прощаючись, Миколка запросив дівчинку до себе на день народження, що буде святкуватись на наступному тижні. Уявляєш, із яким задоволенням і радістю Ганнуся прийняла це запрошення? Гадаю, тепер вона завжди буде поводити себе пристойно і в ролі господині, і в ролі гостя.

Запам'ятай!

Гостинність — це не тільки святковий стіл і смачне пригощання. Потрібно бути ще й гостинним господарем, спроможним організувати цікаве дозвілля.

Поводься так, щоб гості бачили, що тобі приємне їхнє товариство. Нікого не залишай без уваги, особливо тих, хто скромно сидить осторонь або малознайомий з іншими гостями. Організовуй веселі ігри та конкурси, у яких будуть задіяні всі присутні без винятку. Атмосфера свята справить враження і запам'ятається більше, ніж будь-які страви.

Запрошувати гостей бажано заздалегідь, щоб людина мала час спланувати свої справи і підготуватись до свята, придбати подарунок.

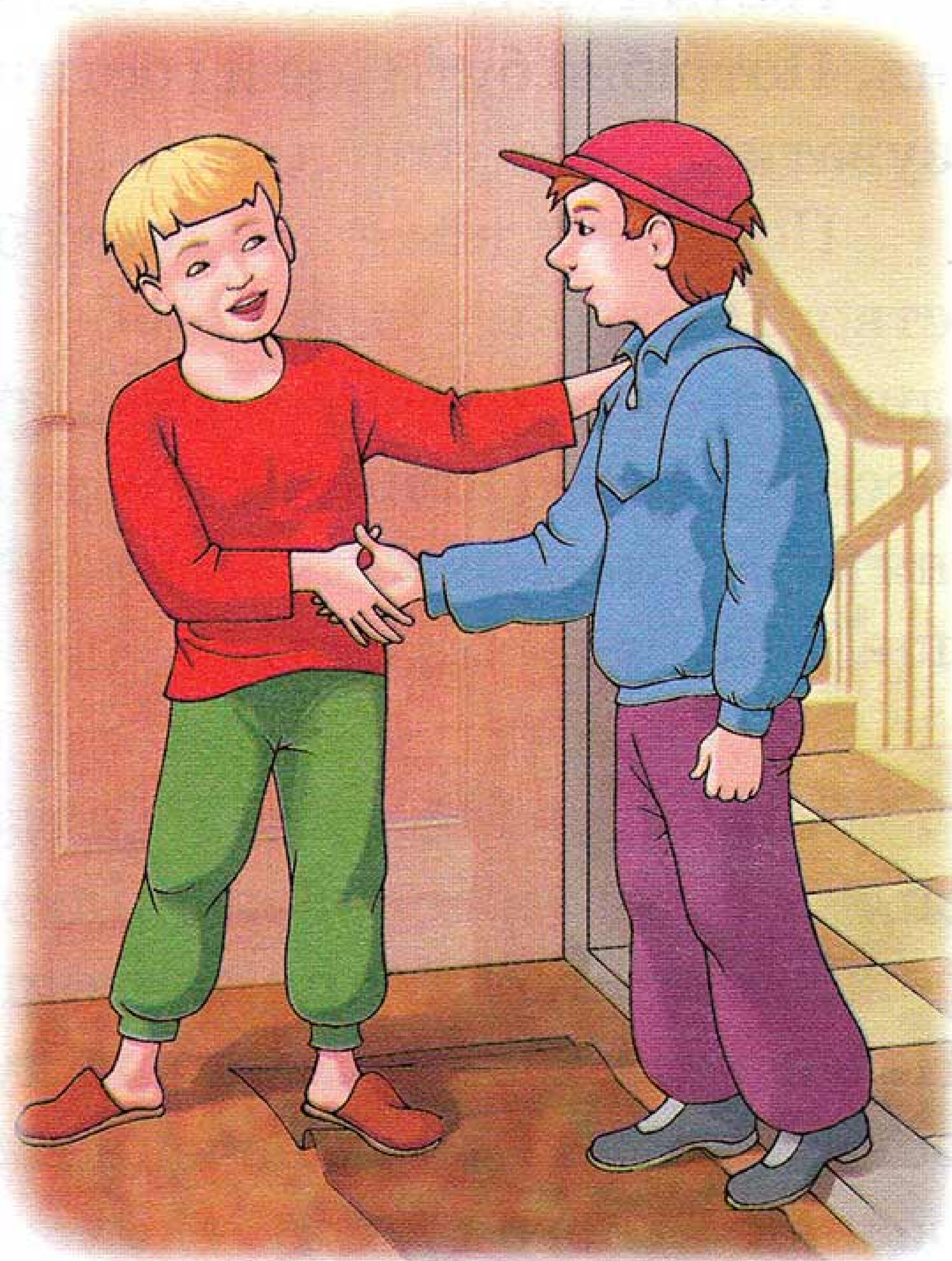
Треба вміти й приймати подарунки так, щоб нікого не образити. Не закидай щойно подаровану річ у дальній куток, так, ніби для тебе вона зовсім не має значення. Якщо подарунок запаковано, акуратно розпакуй його одразу у присутності гостя й подякуй за чудовий да-

рунок. Скажи, що він тобі дуже сподобався, не шкодуй теплих слів захоплення й подяки. Для даруючого це буде приємно.

Якщо тобі подарували, припустімо, дві однакові вази під квіти, не роби невдоволену міну. Краще скажи, що дві однакові вази чудово виглядатимуть на святковому столі або як прикраса інтер'єру. А двом кумедним плюшевим ведмедикам ніколи разом не буде сумно. Коли тобі дарують те, що в тебе вже є, спробуй не афішувати це, а краще прибери свій екземпляр у таке місце, де його не побачить гість і не почуватиметься ніяково через невдало вибраний подарунок. Не варто й критикувати подарунок, якщо раптом він тобі не до вподоби. Адже все одно людина намагалася зробити тобі приємне, тож не ображай її, а подякуй і похвали дарунок. Просто знайди у подарованій речі плюси і сконцентруй на них увагу, виділи їх.

А як бути хорошим гостем? Мама твого товариша навряд чи буде в захваті, якщо ти весь свій час проводиш у них у гостях, та ще й приходиш, не попередивши. Хоча, вважається, що до близької людини можна приходити без попередження (друзі завжди раді одне одному, весело посидіти, поділитись новинами і враженнями), але й зловживати гостинністю не можна. Бо навіть у найкращого друга існують свої власні справи. Уяви таку ситуацію — до твоєї мами кожного дня приходить подруга і з ранку до вечора сидить у вас удома. Так, що мама нічого не встигає зробити: ні обід приготувати, ні до перукарні тебе зводити, як обіцяла, ні завершити ще купу необхідних справ. Звісно ж, такий надокучливий

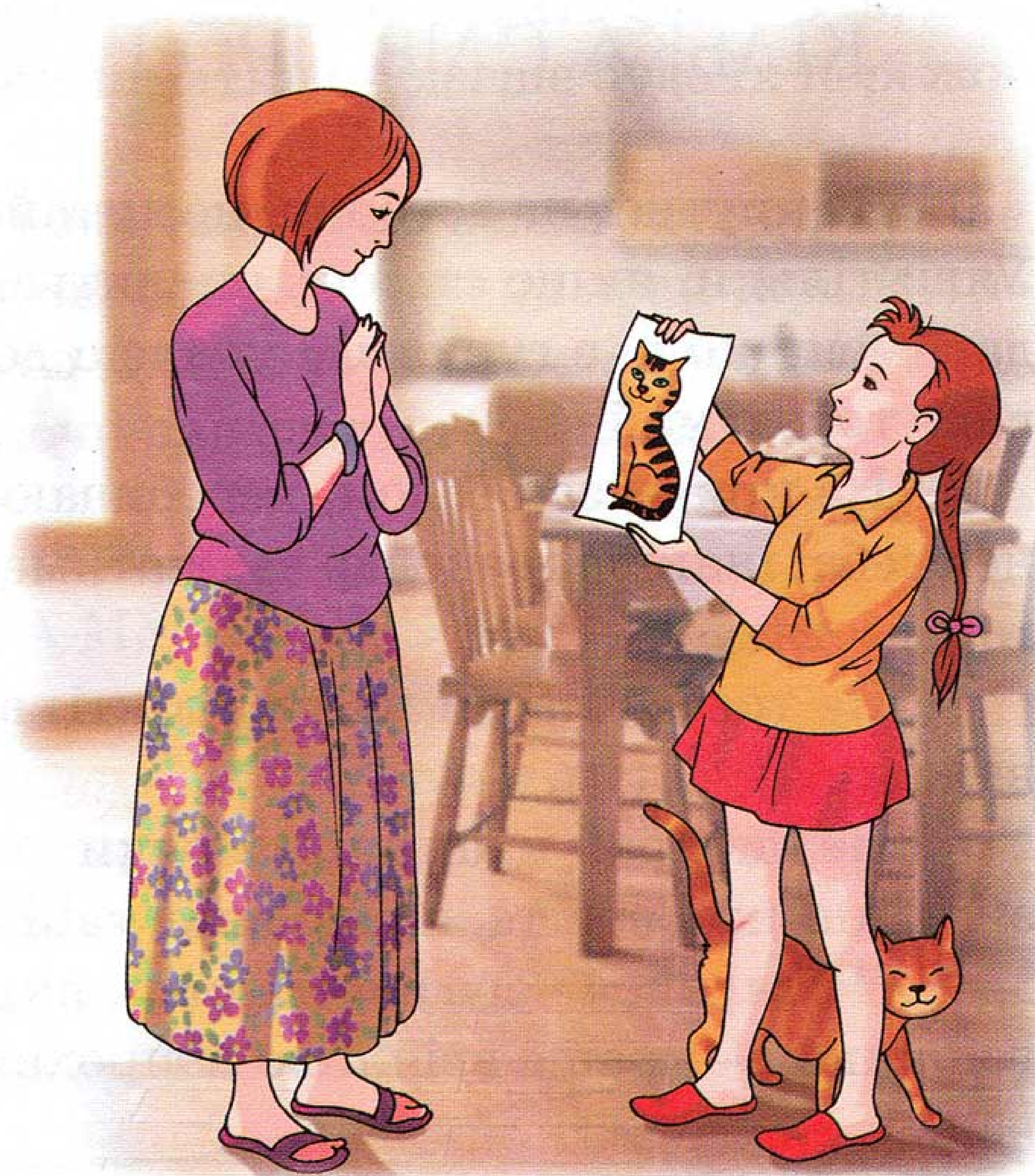
гість буде тобі не до вподоби. Гадаю, що й твоїй матусі теж. Отож, завітавши в гості до когось зі своїх знайомих, не забувай про етикет, завжди став себе на місце господарів дому.

Що таке мистецтво дарувати подарунки? Якщо ти вважаєш, що дарувати подарунки звичайна справа — то це не так. Подарунок повинен нести радість і тому, хто дарує, і тому, для кого він призначений. З того, як ти даруєш подарунки, судять про твій смак і характер, твої побажання імениннику. Добре, якщо перед тим, як вибирати подарунок, ти дізнаєшся про захоплення й побажання того, кому він призначається.

Занадто дорогі подарунки дарувати не варто. Цим ти можеш поставити у незручне становище іменинника, і тоді від твого дарунка буде не стільки радощів, скільки зніяковілості. Адже людина вважатиме себе зобов'язаною подарувати тобі при нагоді такий же цінний подарунок. Але ж не в кожного для цього є можливість. Краще нехай це буде недорога, але приємна, пам'ятна річ.

Якщо ти даруєш те, що просто тобі виявилось не потрібним удома — це вже не подарунок.

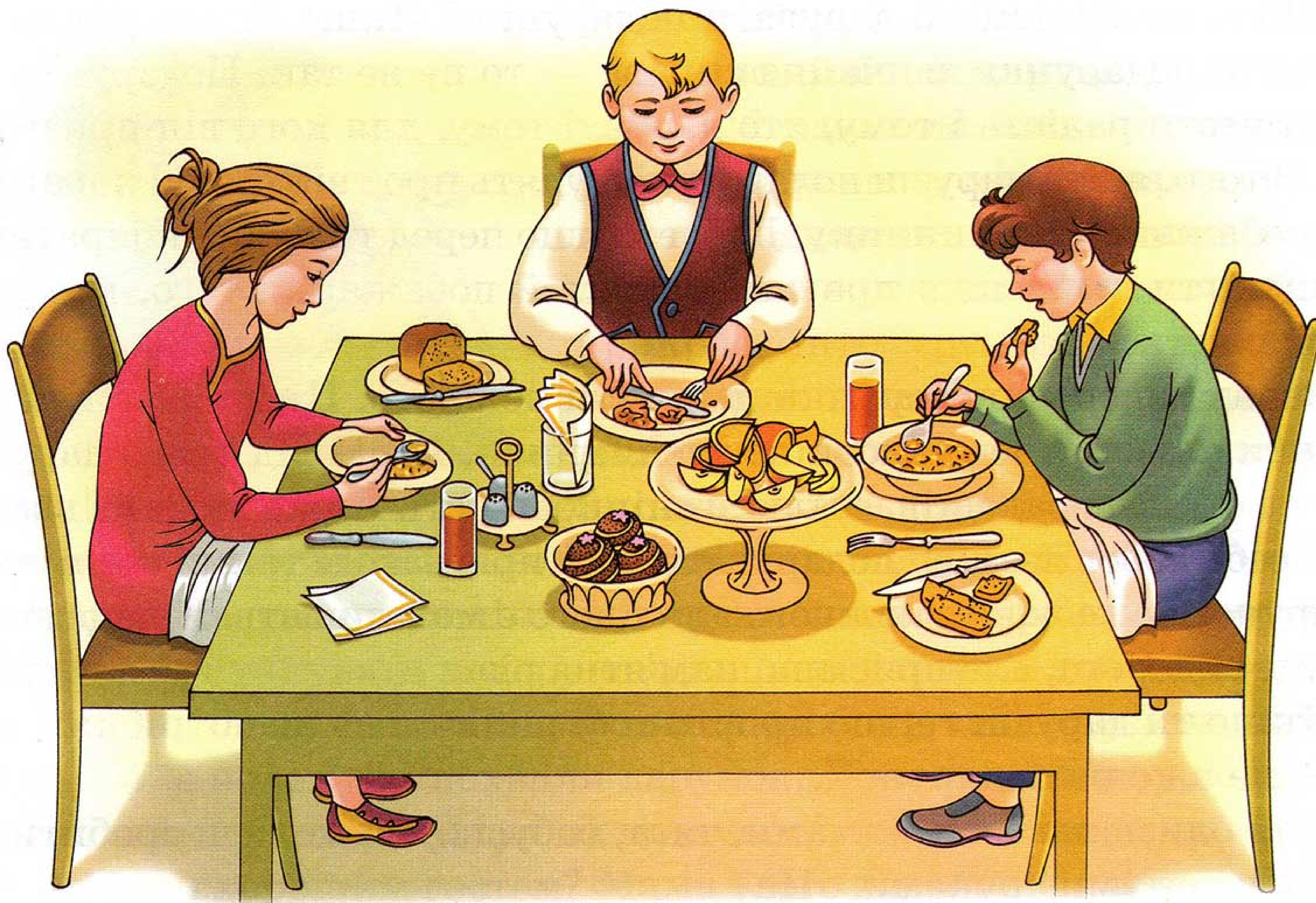
Для близьких людей (мами, тата, бабусі...) ти можеш зробити подарунок своїми руками. Це найтепліші подарунки, тому що, майструючи, ти вкладаєш у річ свою працю, своє гарне ставлення і любов до іменинника.

Можна дарувати подарунок у вигляді сюрпризу, наприклад гри «гаряче — холодно». Заховай подарунок і запропонуй імениннику знайти його. Це надасть святу деякої таємничості.

Нарешті, всі подарунки і поздоровлення прийняті, гостей запрошено до святкового столу. Гадаю, ти не станеш чимдуж бігти, розштовхуючи

всіх, аби зайняти найзручніше, на твій погляд, місце. Краще дозволити господареві самому вирішити, кого з гостей на яке місце посадити.

КІЛЬКА СЛІВ ПРО ПОВЕДІНКУ ЗА СТОЛОМ:

* Не крутись на всі боки, не хитайся на стільці і не дриґай ногами. Уяви тільки, якщо стілець виявиться не дуже міцним. Як ти виглядатимеш, коли з гуркотом упадеш додолу, не кажучи вже про зіпсоване тобою майно.
* Не кричи за столом, перебиваючи інших. Але й мовчки сидіти не треба, інакше господар вважатиме, що тобі нудно й нецікаво в нього у гостях.
* Не треба класти на стіл лікті: вони займають зайве місце й заважають сусідам.
* Не вибирай кращі шматочки із загального блюда, цим ти образиш інших. Бери те, на що впав твій погляд.
* Не тягнися через увесь стіл, якщо не можеш дістати якесь пригощання — краще ввічливо попрохай, щоб тобі подали те, що ти хочеш.

* Не витирай руки об свій одяг чи скатертину, скористайся для цього серветкою або рушничком. Їж охайно.

* Не плямкай і не сьорбай — ти ж не порося.

* Не розмовляй з повним ротом — мало того, що це некультурно і неприємно, коли під час розмови з рота випадають шматочки їжі, таку мову взагалі важко навіть зрозуміти.

* Кісточки з м'яса, риби чи ягід акуратно складай на краю тарілки, а не по всьому столі. Коли від тебе приберуть брудну тарілку, біля тебе лишиться вільне місце для чистого посуду.

* Не порпайся пальцями в роті, якщо щось застрягло тобі між зубів, для цього є зубочистки, і робити це бажано не за столом — іншим може бути неприємно.

* Не хапай руками їжу — скористайся виделкою або ложкою.

До речі: столовою ложкою їдять перші страви; виделкою — гарніри (картоплю, макарони, овочі); для десертів існує десертна ложечка. Виделкою також беруть із загального блюда смажене м'ясо, котлети, рибу тощо. Птицю та рибу дозволяється їсти за допомогою рук, щоб було зручніше вибирати кісточки. Але ні в якому разі не облизуй після цього пальці — на цей випадок існують серветки. Смажене м'ясо без кісточок їдять з допомогою спеціального ножичка й виделки (виделка — у лівій руці, ніж — у правій). Відрізав шматочок — з'їв, відрізав — з'їв. І не відрізай завеликі шматки — легше буде їх пережовувати.

Кісточки з ягід, аби вони не розліталися по всьому столу, краще спльовувати у ложечку, а потім з неї перекладати на край тарілки.

* Не прийнято відкусувати хліб від цілого шматка. Його їдять маленькими шматочками, відламуючи над своєю тарілкою.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Легше нести важку каменюку, ніж витримати набридливу людину.

Хто каже те, що не слід — чує те, чого не бажає.

Не кидай каміння у чужий город — бо тобі ж і повернеться.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Якщо хочеш, щоб тебе зустрічали як бажаного гостя — не ходи в гості без запрошення чи попередження. Не став у незручне становище господарів дому.

2. Якщо ти отримав запрошення — неодмінно подякуй за нього. Якщо ти з якоїсь причини не можеш прийти у призначений день — попередь про це, щоб людина не чекала й не готувалась до твого візиту. Завітавши на свято, привітайся й поздоров господаря дому, іменинника.

3. У гостях не пліткуй і не обговорюй подарунки — цим ти можеш образити когось із гостей і засмутити господаря. Пам’ятай приказку: «Більше двох говорять уголос». А пліткувати й взагалі непристойно.

4. Не вередуй, що тебе посадили не на те місце чи подали посуд не з тим малюнком. Не критикуй оздоблення дому, частування і звички господарів — інакше тебе більше не запрошуватимуть.

5. Поводься пристойно за столом. Будь охайним і поважай тих, хто поруч.

6. Не вигукуй і не перебивай промову інших гостей. Дочекайся своєї черги й виголоси своє поздоровлення.

7. Йдучи додому, подякуй господарям за гостинність і ввічливо попрощайся.

8. Якщо ти сам приймаєш гостей, зроби так, щоб усі почувались комфортно. Якщо запрошені не знайомі між собою — необхідно їх познайомити, щоб ніхто не вважав себе зайвим. Не критикуй подарунки — це дуже невиховано, до того ж неприємно для гостя.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

За столом поводься тихо —
Ти ж людина, а не вихор!
Не хапай усе руками,
Не чіпляйся з балачками.
Не з’їдай смачненьке сам,
Залиши щось і гостям.
Зрозумій-бо, що жадоби
Жодному не до вподоби!

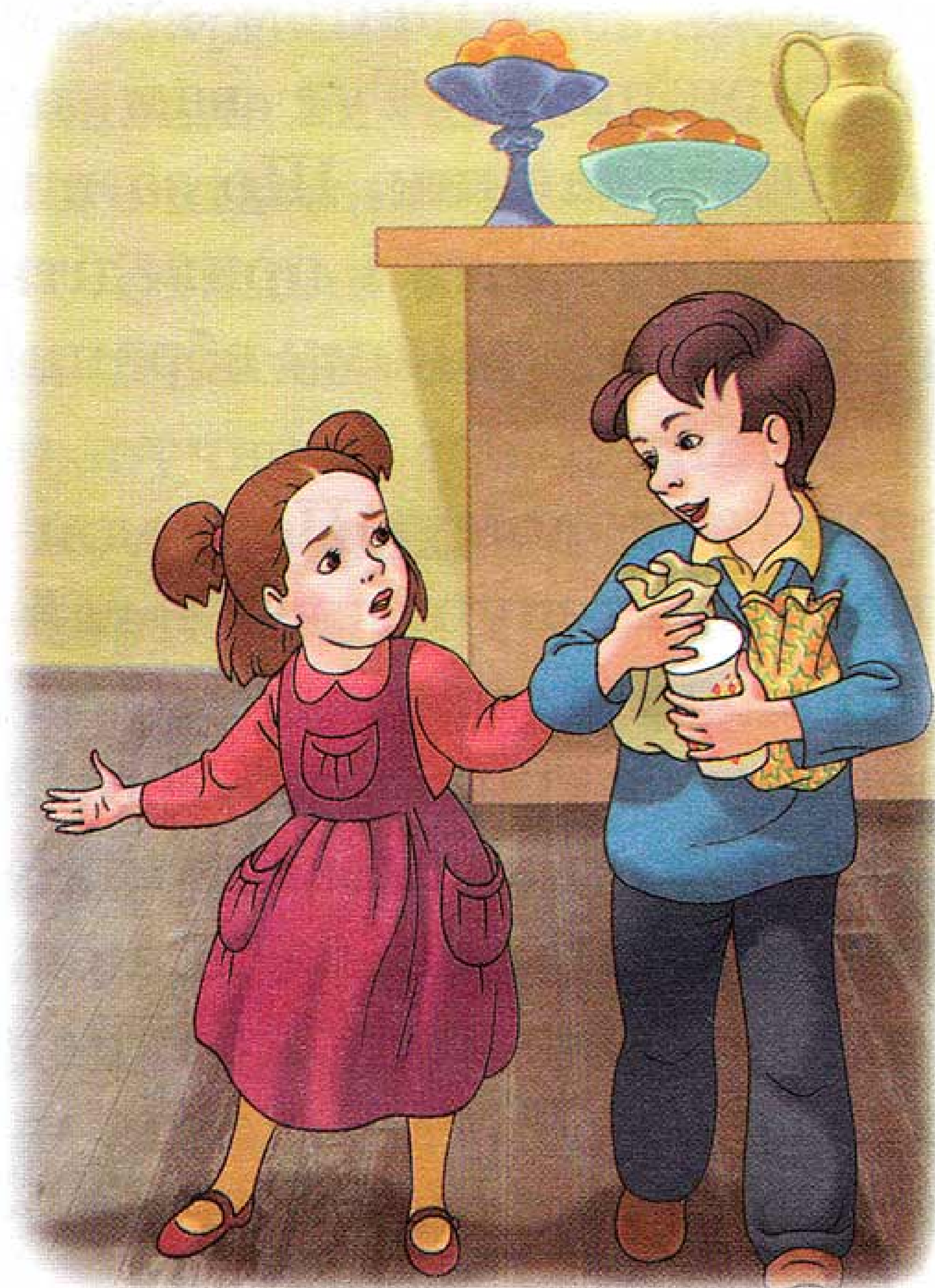

ЗБИРАЙМОСЯ ДО ТЕАТРУ

Правила поведінки у театрі

Театр починається з вішалки — є такий відомий вислів. Ти, мабуть, знаєш, що, приходячи у театр, насамперед потрібно роздягтись і здати речі у гардероб.

— А чи потрібний у театрі етикет? — якось питаю у свого знайомого хлопчика Юрасика.

І як ти гадаєш, якою була відповідь? А втім, краще послухай історію, яку він мені розповів.

Зібрався Юрась з молодшою сестричкою Настусею до кінотеатру на дитячий фільм. У фойє накупив горішків, поп-корну, усіляких солодощів — щоб не сумувати під час перегляду. Вже й другий дзвоник продзвенів, попередив що ось-ось фільм розпочнеться, а він усе ніяк до залу не дійде.

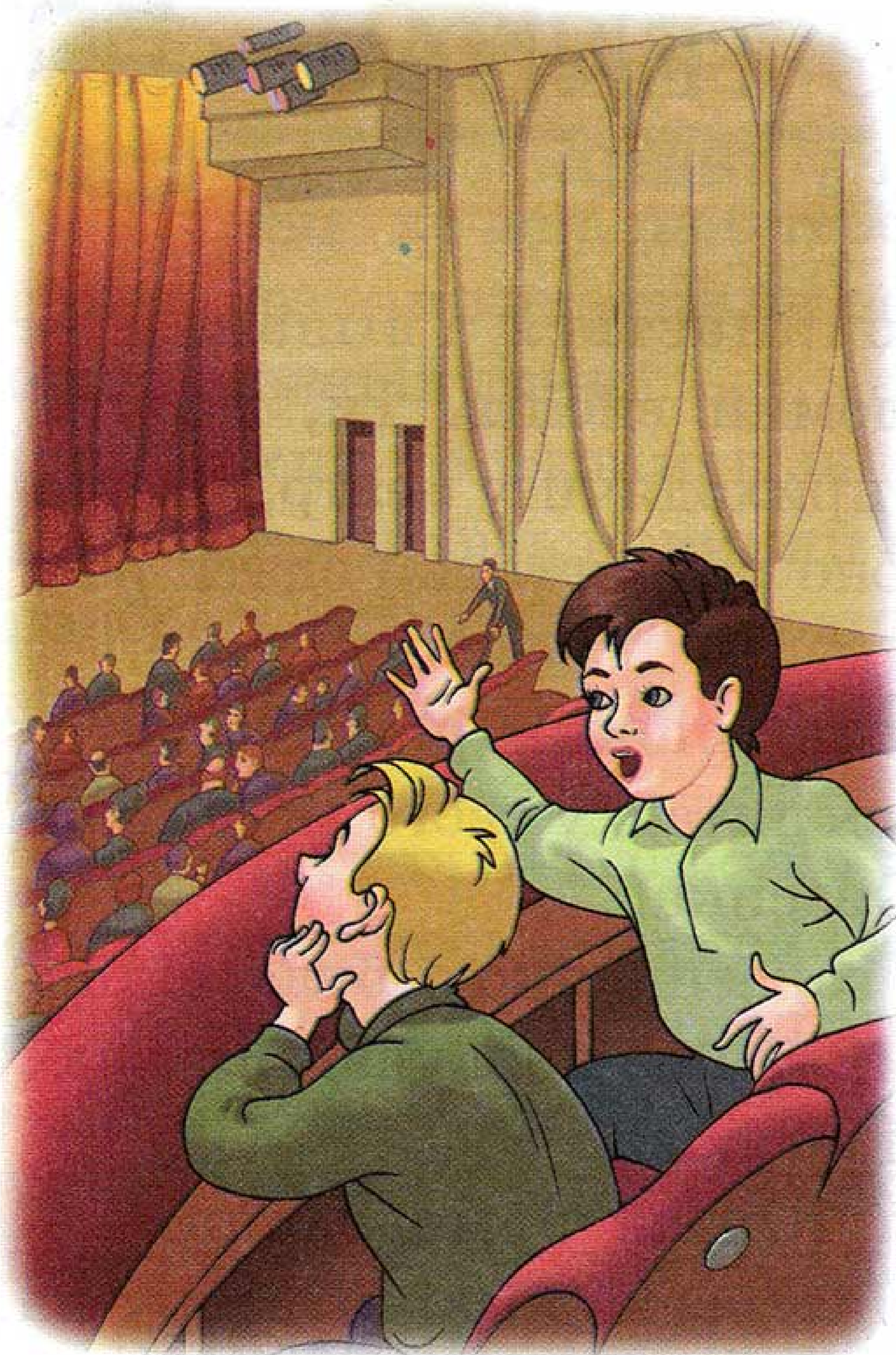
— Хутчіш пішли, запізнимось. — тягне його за руку Настуся.

— А, нічого, я он з Гнатом до оперного ходив. Ну запізнились трішки, та все одно ж пустили, — відказує Юрко.

— Це тоді, коли вас з Гнатом з вистави прогнали? — примружила очі Настуся.

Юрась почухав потилицю і скривився, пригадуючи той випадок. Він тоді дуже поспішав на виставу. Так поспішав, що навіть не зайшов після тренування додому, щоб переодягтись. Так у спортивному костюмі, спітнілий та розкуйовджений і з'явився у фойє театру, де вже зібрались його однокласники на

чолі з учителем. А вчитель чомусь присоромив Юрка і його друга Гнатика, який прийшов у яскравих шортах та майці.

— Ви, — каже, — з Гнатом зовсім забули, куди прийшли. Тут вам не пляж і не спортмайданчик. Що за вигляд у вас? Негайно йдіть і приведіть себе до ладу. У театр у такому вбранні не ходять.

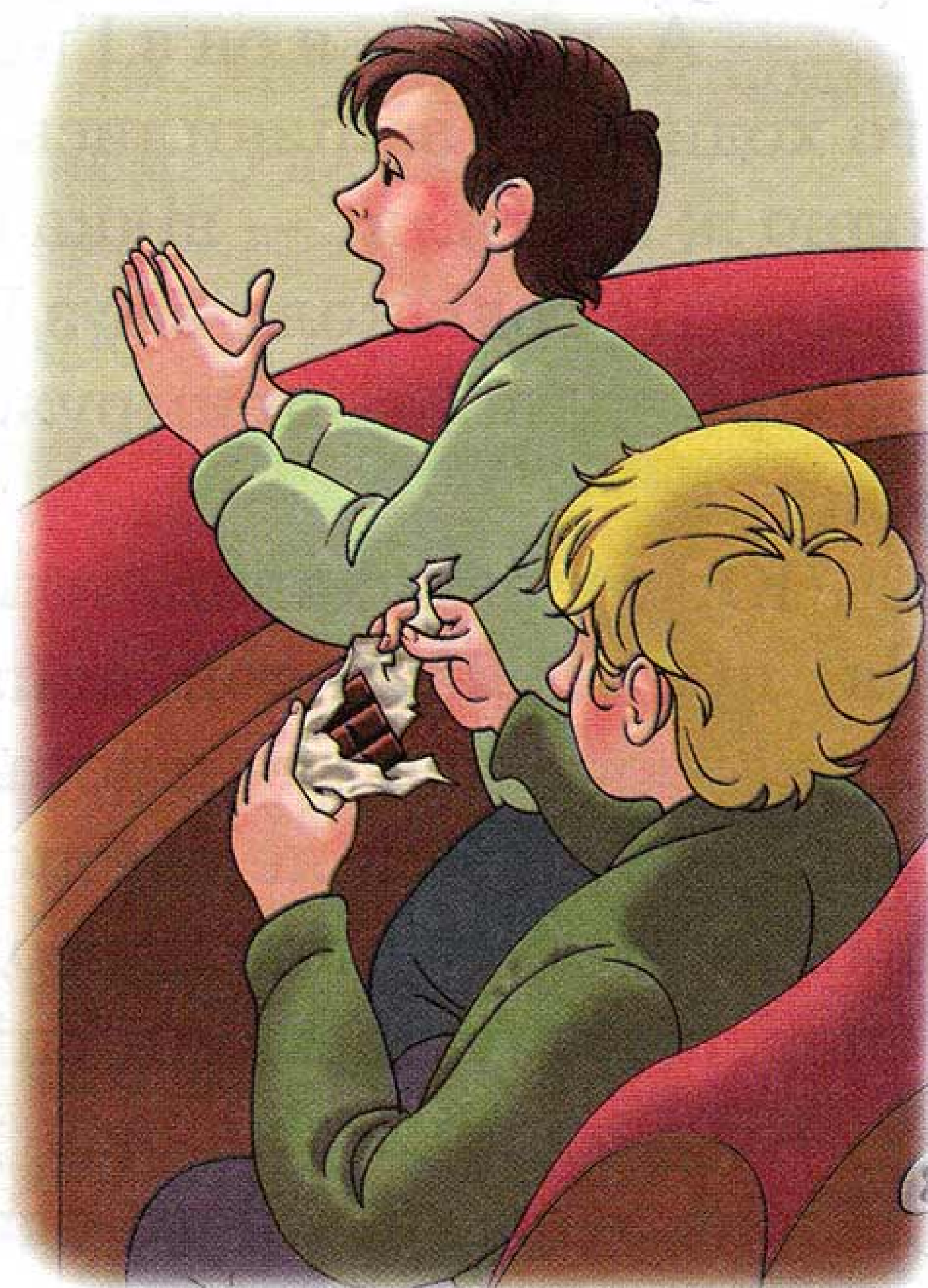
Довелося йти додому. Переодяглись, умились, причепурились і гайда на виставу. Вони з товаришем і запізнилися зовсім на трішечки, третій дзвоник ось-ось пролунав, а вахтер уже на місця не пускає. Відвів їх на балкон.

— Не можна вже пробиратися через заповнені ряди. Тут, — каже, — будьте, чекайте до антракту, а потім сядете на свої місця. Такі в нас правила.

Ото ще, такі правила! А хіба з балкона добре розгледиш, що там на сцені? Та робити нічого, довелося на антракт чекати, щоб ближче пересісти. Заграла музика, а завісу не відкривають.

— Чому не відкривають? — обурюються хлопці.

— Тому, що це музичний вступ, увертюра, — шепоче хтось позаду. — Після неї відкриють.

А Юркові здалось, що надто вже довго триває ця «увертюра».

— Чи позасинали вони там? — шепоче він товаришу. — Може, їх покликати вже пора? — Та як заплеще щосили в долоні. — Біс! Біс! — кричить.

— Та ти що! — каже Гнат. — «Біс» означає «повторити». Так кричать по закінченні вистави, якщо вона сподобалась. А зараз вистава ще й не починалась.

Та Юрко не вгамовується. У долоні плескає, бубонить. А Гнат ще й шоколадку дістав, та ну обгорткою шарудіти.

Довелось вахтеру невгамовних порушників правил поведінки вивести із залу зовсім. Так і не подивилися хлопці тієї вистави.

Вирішив Юрась, що краще він до кінотеатру піде, з Настусею. Тут правила не такі суворі. Так оце й зробив, тільки чогось мала весь час його підганяє та смикає.

Зайшли Юрко з Настею до залу, а всі глядачі вже сидять. Довелося дітлахам лізти на свої місця через заповнений ряд, спричиняючи незручності собі й іншим. Розпочався фільм.

«От зараз, — думає Юрко, — весело буде. Це тобі не якась там увертюра».

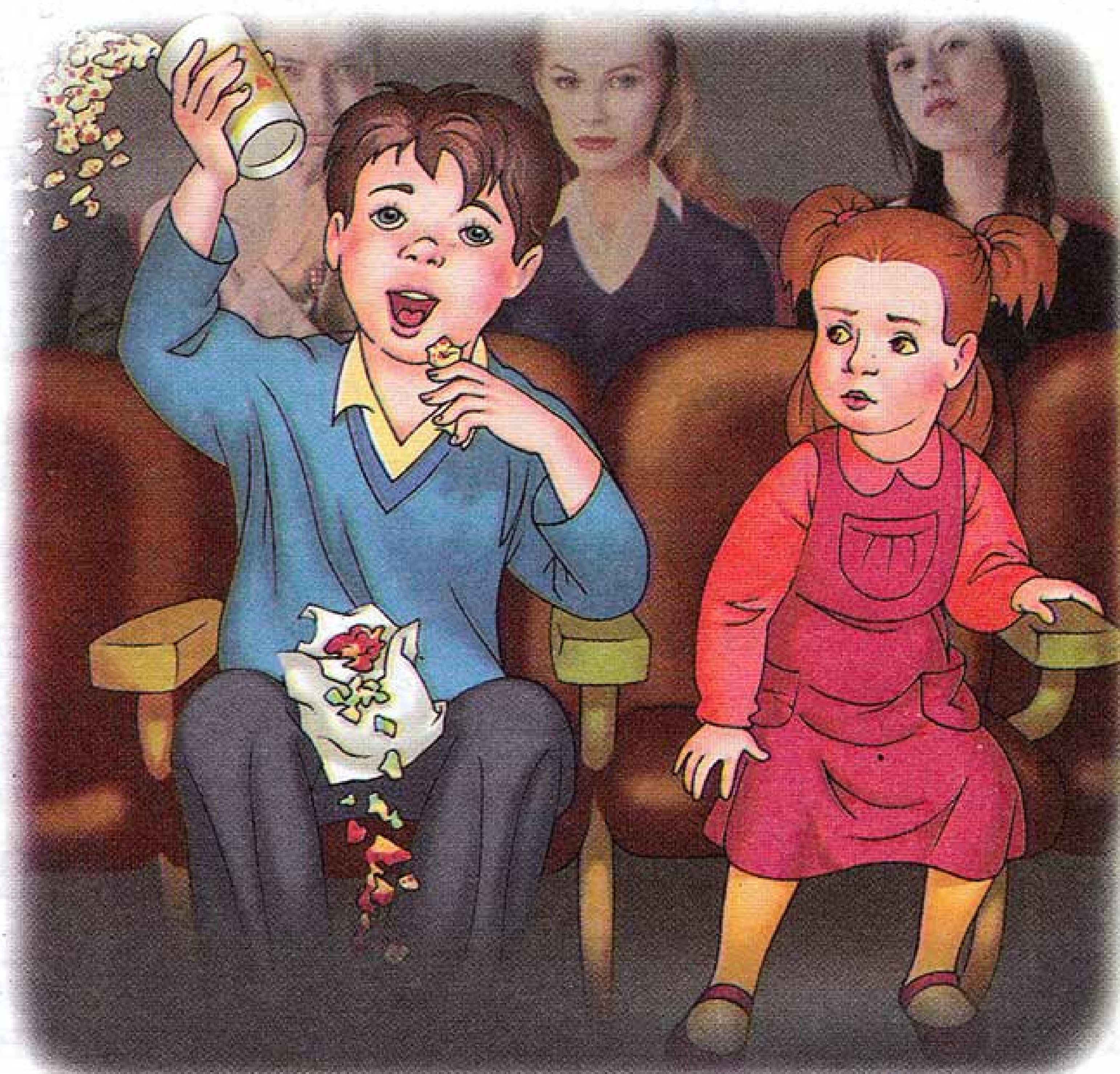
Пірати на величезному екрані наче живі, наче ось-ось скочать до Юрка у зал та заберуть його у свої пригоди. У хлопця аж подих перехопило.

— Та я ж знаю цього героя! От він зараз їм покаже! — як вигукне Юрась.

А сам аж підстрибує. Поп-корн з рук у нього так і посипався на підлогу.

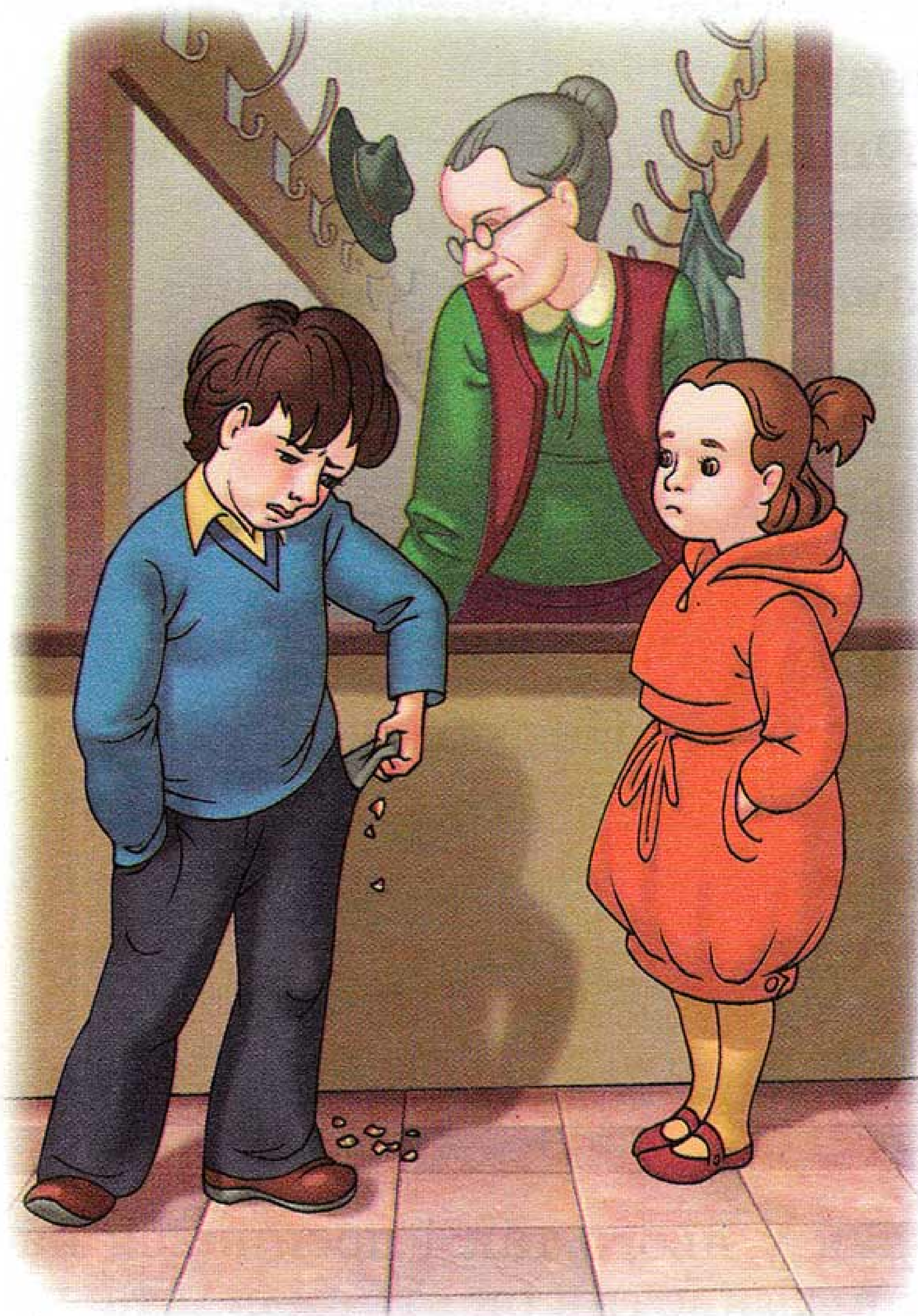
— Тихенько, Юрасю, — пошепки озвалась Настуся. — Не заважай іншим дивитись. Через тебе ж нічого не чути.

Трохи затих Юрко. Потім знову «шур-шур». Хлопчик, мабуть від хвилювання, цукерки їсти став. А обгортки так і шурхотять. Настуся брата тільки за рукав смикає, щоб тихіше себе поводив. І так увесь фільм.

— То що, сподобався тобі фільм? — питає Юрась в сестрички після закінчення сеансу.

— Не знаю, — відповідає мала. — Ти так галасував та стрибав, що я майже нічого не змогла почути й побачити. І чого тебе в школі учать, якщо ти не вмієш поводитись у кінотеатрі. Не піду більше з тобою ні на який фільм.

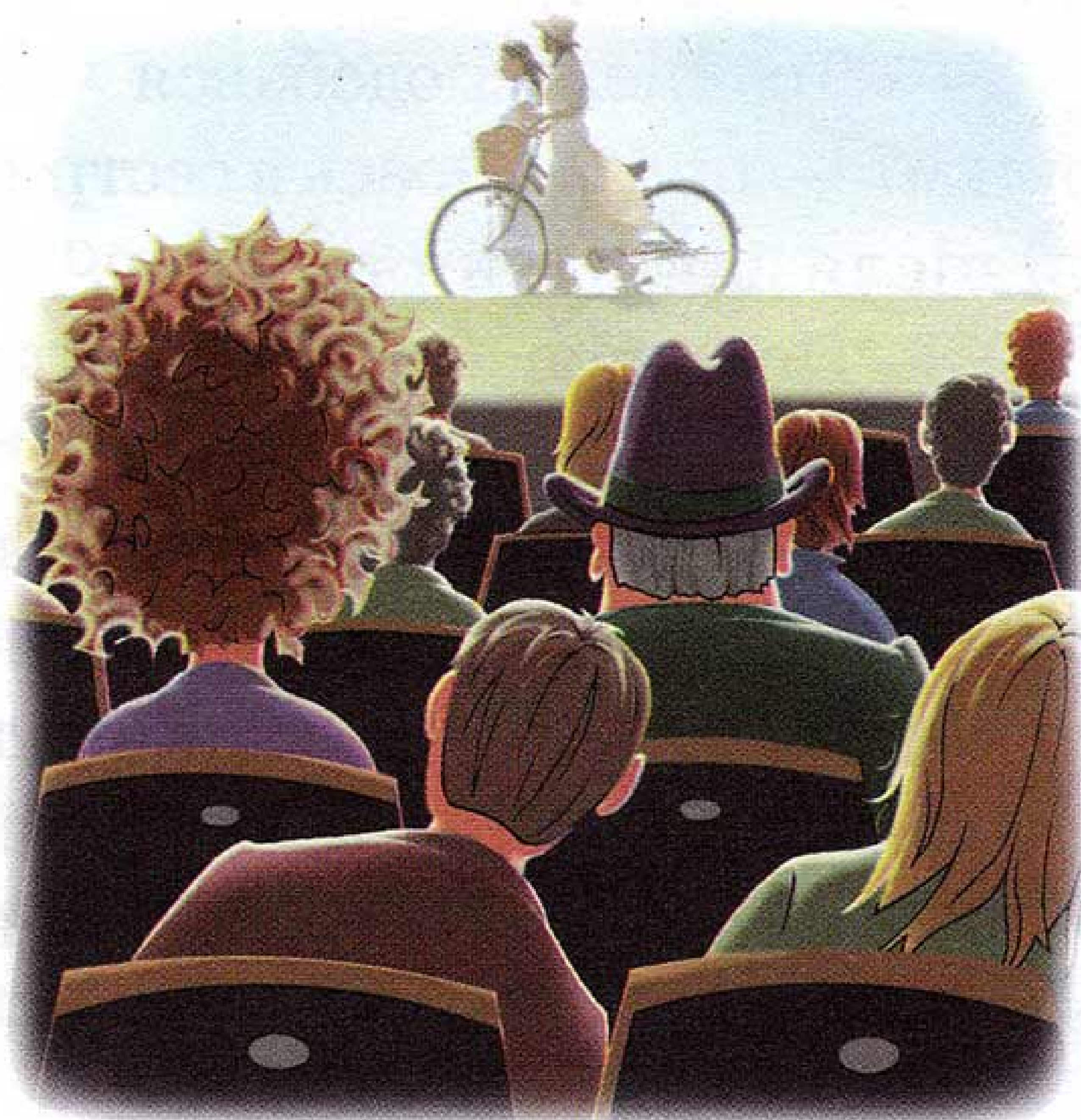
Ох і соромно стало Юркові, що менша сестра на етикеті краще за нього знається, ще й його повчає.

У гардеробі дістала Настя номерок й отримала свій одяг. Ще й гардеробниці подякувала, і всього найкращого побажала. А Юрась нишпорить по кишенях — номерка знайти не може. Він же, коли під час перегляду фільму з місця зіскакував, того жетончика й загубив. Ледве знайшли його під сидіннями.

Вийшли у фойє. Підлога тут гладенька, аж блищить. Юркові так кортить пробігтись по ній, а то ще й поковзатись. Але дивиться — Настуся йде собі спокійно, поважно, мов доросла. Не мчить куди очі дивляться, руками, ногами не вибрикує, з ніг нікого не збиває. Отже і йому так треба.

Настуся пообіцяла, що неодмінно навчить брата правил поведінки. А інакше більше з ним у кіно ні ногою. Бо ж соромно їй.

А тобі подобається, якщо в театрі людина, що сидить попереду, весь час крутиться на місці й вистрибує, мов гумовий м'яч? Чи не здається тобі фільм набагато цікавіший, коли ти його уважно дивишся, а не слухаєш чиїсь коментарі? Навряд чи ти хотів би піти в кіно з таким веселим хлопчиком, як Юрась.

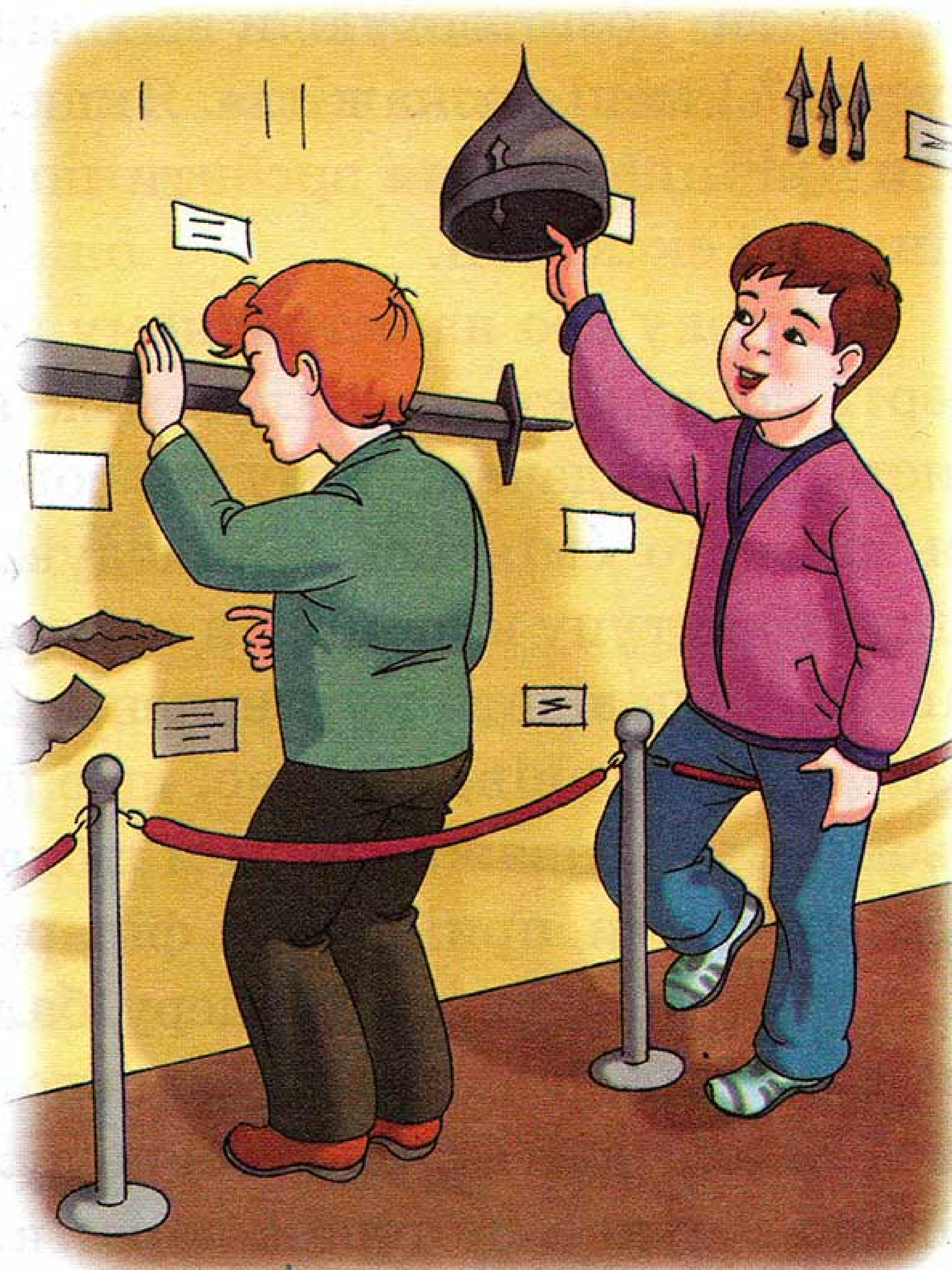

Ти поводишся в театрі культурно, і все робиш, як того вимагає етикет. Але, зручненько розташувавшись на своєму місці, помічаєш, що попереду тебе сидить кремезний дядечко. Звісно, він затуляє собою весь огляд. Що робити в такій ситуації? Головне — не обурюватись і не шепотіти гнівно

на весь зал: «Усядуться так, що нічого не видно» або «Розсівся тут, хоч би голову нагнув» і таке інше. У такому разі ти й сам нічого не побачиш, ще й іншим не даси спокійно дивитись виставу чи кіно. Краще ввічливо попрохай чоловіка трішки відсунутись убік. Або, можливо, він погодиться помінятися з тобою місцями, і тоді тобі все буде видно.

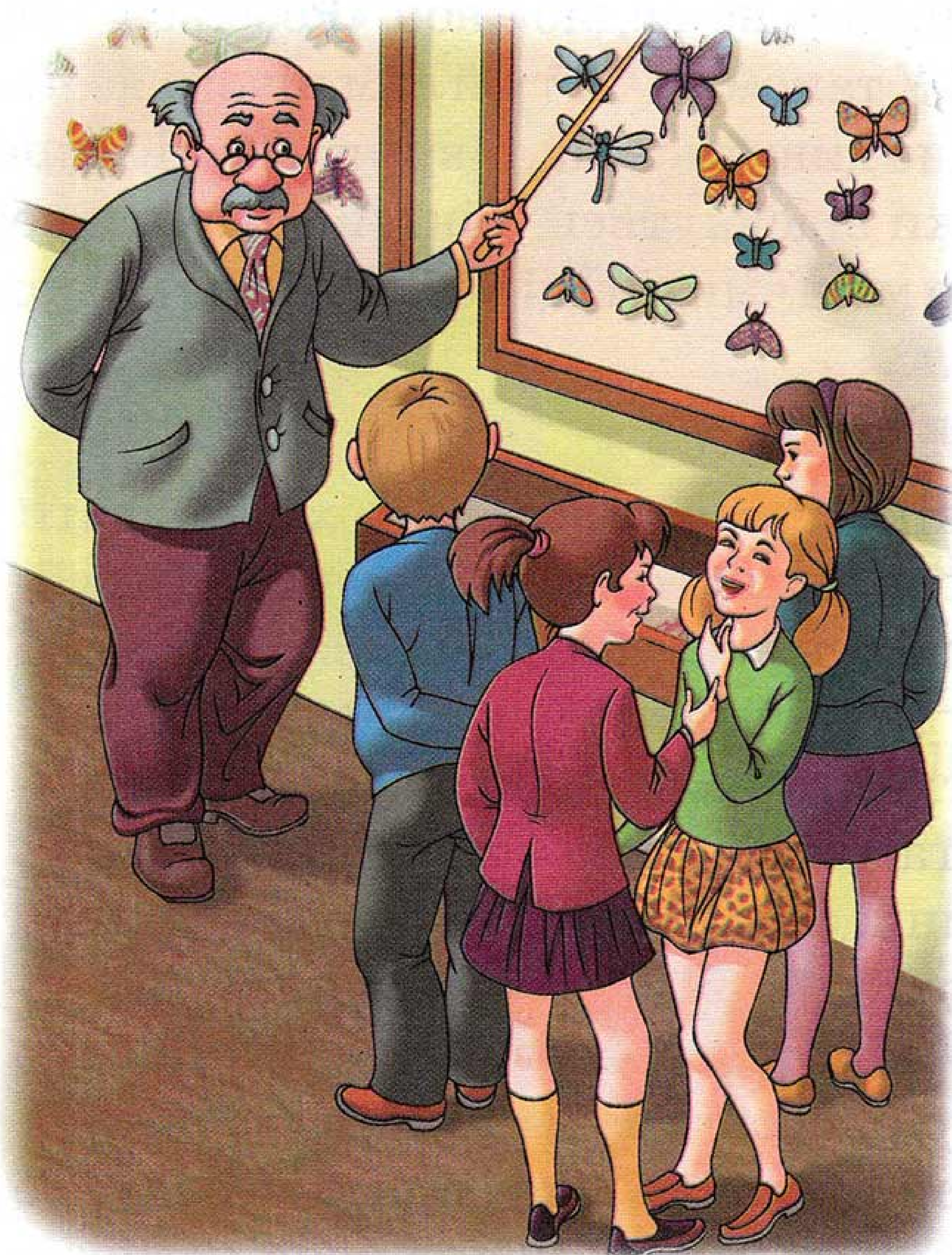
Запам'ятай!

Заходячи у музей, філармонію, театр, цирк, необхідно здати верхній одяг до гардеробу. Номерок, який ти отримаєш від гардеробниці, сховай у надійне місце — щоб не загубити. Також оточуючі не дуже тебе зрозуміють, якщо ти на святкову виставу прийдеш, ну, скажімо, у спортивному костюмі, а на повчальну екскурсію вирядишся, немов яскравий папуга. Тож намагайся вдягатися так, як того потребує місце й обставини. Завітавши на оперу, необхідно купити програмку «лібрето», щоб тобі було зрозумілішим те дійство, що відбувається на сцені. У кінотеатрі дозволяється не знімати верхній одяг, але головний убір, особливо зимовий, усе ж таки краще зняти, щоб він не заважав глядачам, що сидять позаду. Те саме стосується і високих зачісок — у таких місцях вони недореч-

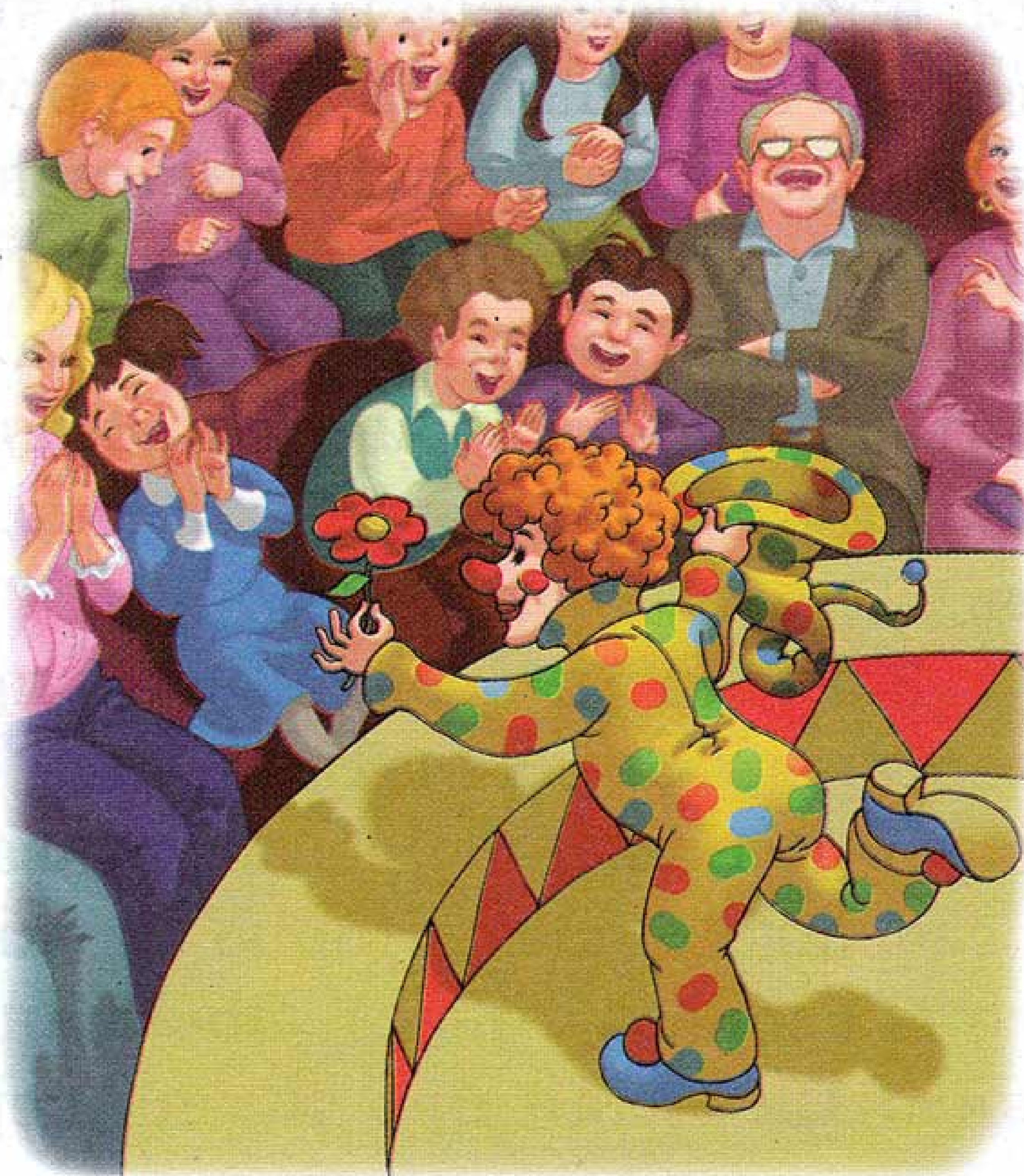

Ти з класом потрапив на екскурсію у музей. Не забудь про верхній одяг і взуття. Щодо взуття, прослідкуй, аби воно було чисте й не залишало після тебе брудні сліди на паркеті чи килимових доріжках. Гомоніти й бігати теж не слід. Не забувай, що тут знаходяться цінні історичні знахідки, які ти можеш мимохіть пошкодити.

Загадкові старовинні речі привертають зацікавлені погляди однокласників. Екскурсовод жваво розповідає про історію кожного експоната і події, пов'язані з ним. Пам'ятай про те, що пере-

бивати його не можна. Навіть якщо в тебе з'явилось якесь запитання або зауваження, необхідно утриматись від них і зачекати до кінця лекції. І не треба коментувати розповідь екскурсовода, виправляти або сміятись, навіть якщо вона тобі здається неймовірно кумедною. Цим ти виявиш неповагу до людини, яка намагається поділитися з тобою своїми знаннями, зробити вашу екскурсію більш цікавою і корисною. Своїми враженнями й доповненнями поділишся потім. Намагайся не затримуватись біля експонатів довше за інших. Щоб потім, відставши від своєї групи, не бігти навздогін і не розпитувати, розштовхуючи всіх ліктями: «А тут що таке? А що я пропустив? І мені розкажіть». Якщо ти хочеш краще роздивитись ту чи іншу річ, це можна зробити по закінченні екскурсії.

У цирку або на естрадному концерті допускається діалог між артистом і глядачем, тому не соромся відверто сміятись і аплодувати під час виступу клоунів чи гумористів або відповідати на звернення артиста до глядачів, головне, щоб при цьому ти не заважав іншим людям. Але якщо ти прийшов у філармонію, у театр на виставу, оперу, балет чи перегляд фільму, треба поводитись тихо. Навіть якщо тобі не дуже цікаво і нудно, потерпи, коли вже

прийшов, не треба заважати іншим насолоджуватись програмою.

Не лінуйся аплодувати акторам — це для них справжня нагорода. Але й аплодувати потрібно вчасно. Оплески під час вистави тільки заважатимуть виконавцям. А от по закінченні, коли актори вийдуть уклонитись глядачам, — плескай у долоні скільки завгодно, можеш навіть подарувати їм квіти, якщо приніс із собою.

Запам'ятай!

У театрі, тільки-но почався антракт, не слід зриватися з місця і, розштовхуючи всіх, бігти у буфет. Така поведінка покаже тебе не з найкращого боку. У фойє також не можна влаштовувати галасливі ігри з гонками і штовханиною. Краще спокійно постояти, щось перекусити чи пройтись, обговорюючи виставу.

Якщо ти застуджений, краще взагалі утриматись від походу у такі місця. По-перше, ти заважатимеш кашлем іншим глядачам, а по-друге, якщо в тебе вірусна інфекція, можеш заразити інших, та й висидіти всю виставу тобі буде важко.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Де вади у вихованні, там звички погані.

Не плюй у небо — попадеш у себе.

Мудрих слухайся порад, довго проживеш без вад.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Щоб не запізнитись на виставу чи на екскурсію, вийди з дому заздалегідь. Тоді ти зможеш вчасно зайняти своє місце у залі й потім не заважатимеш глядачам чи акторам.

2. Якщо з якоїсь причини ти все ж запізнився, вибачся. До свого місця просувайся по ряду так, щоб ти був повернений лицем до глядачів, які вже сидять.

3. Якщо ти вже сидиш, а людині необхідно пройти повз тебе на вільне місце, підведись і дозволь пройти. І зовсім не варто висловлювати своє незадоволення й бурчати.

4. Під час вистави не шелести обгортками з цукерок, не лускай насіння, не вигукуй і не коментуй побачене, не крутись і не стрибай на місці — це заважає іншим.

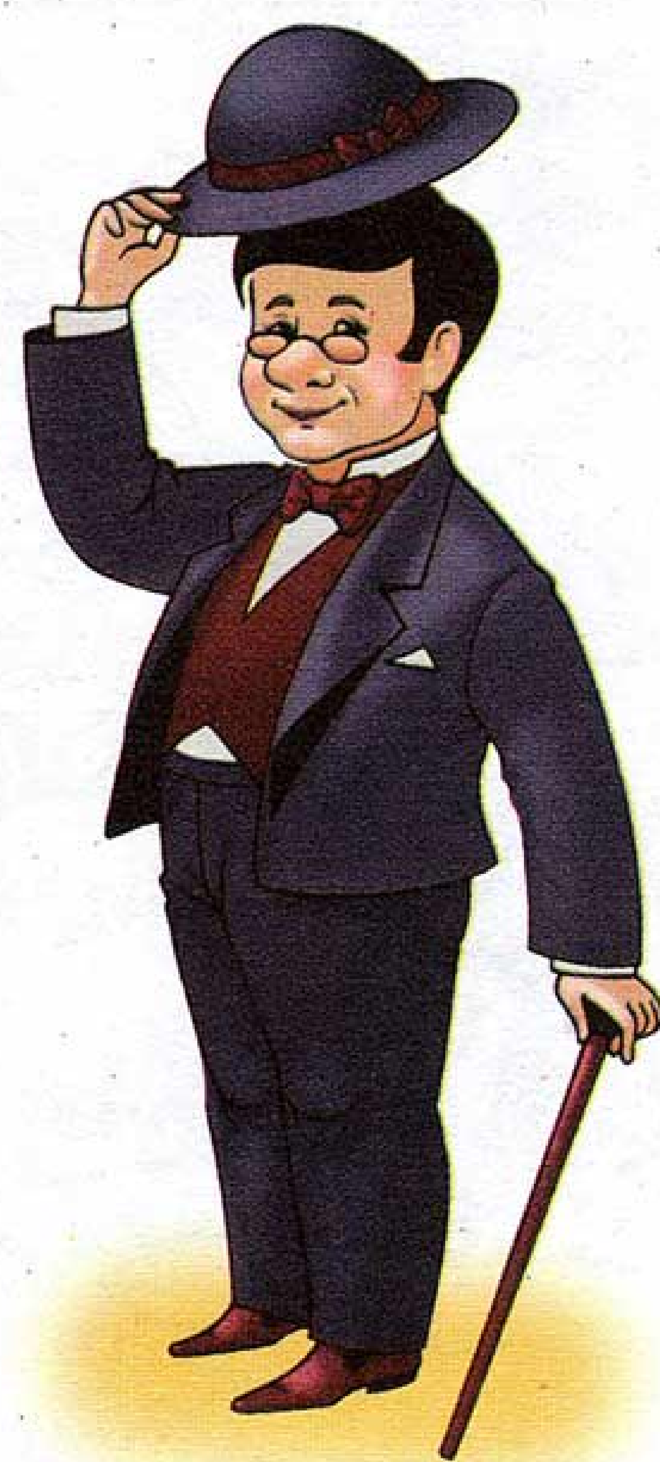
5. Під час антракту не бігай і не розштовхуй усіх, голосно не кричи й не вимахуй руками.

6. Після перегляду, так, як і під час антракту, спокійно виходь у фойє, не штовхаючи інших. У порядку своєї черги отримай одяг за номерком, що дали тобі у гардеробі перед виставою.

7. Не забудь подякувати за гарну виставу й попрощатись. Адже люди, які працюють у таких закладах, передусім намагаються подарувати тобі задоволення і гарний настрій.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

Пам'ятай, мій друже, всюди:
Не один ти — поруч люди!
Ставитись до інших треба,
Як хотів би ти до себе.
У театрі чи в музеї,
У картинній галереї,
Разом з друзями в кіно,
А чи сам — усе одно:
Не смíти, не заважай,
Тих, хто поруч, поважай!

У МЕНЕ ДЗВОНИТЬ ТЕЛЕФОН

Як розмовляти по телефону, правила листування

Іноді розмови по телефону так захоплюють. Але чомусь тато весь час нервово заглядає до кімнати і запитує, чи скоро ти закінчиш. І що йому до твоїх розмов? А тут ще й старша сестра слухавку намагається забрати й на годинника показує. Чом би їм не дати тобі спокій і дозволити уволю поспілкуватись? А може, варто до них прислухатись — ти ж розмовляєш вже майже півгодини. А таткові треба терміново подзвонити на роботу. Й сестричка теж чекає важливого для неї дзвінка. Напевно, ти про це й не подумав. Не можна ж так довго займати мережу.

Надійка також частенько любила побазікати по телефону. Мама з татком на гастролях, бабуся на кухні порається.

«Дай, — думає Надійка, — зателефоную Оленці, запитаю, якого вірша на завтра вчити, бо в школі записати не встигла».

Набрала номер, а незнайомий голос з нею привітався.

— А хто це? — питає Надя, не вітаючись.

— А до кого ви телефонуєте? — питають у відповідь.

І тут Надійка почала розповідати, хто вона й звідки, й що дзвонить вона до Оленки, й навіщо дзвонить, і чому. Нарешті, коли дівчинка закінчила свою промову, їй повідомили, що вона помилилась номером.

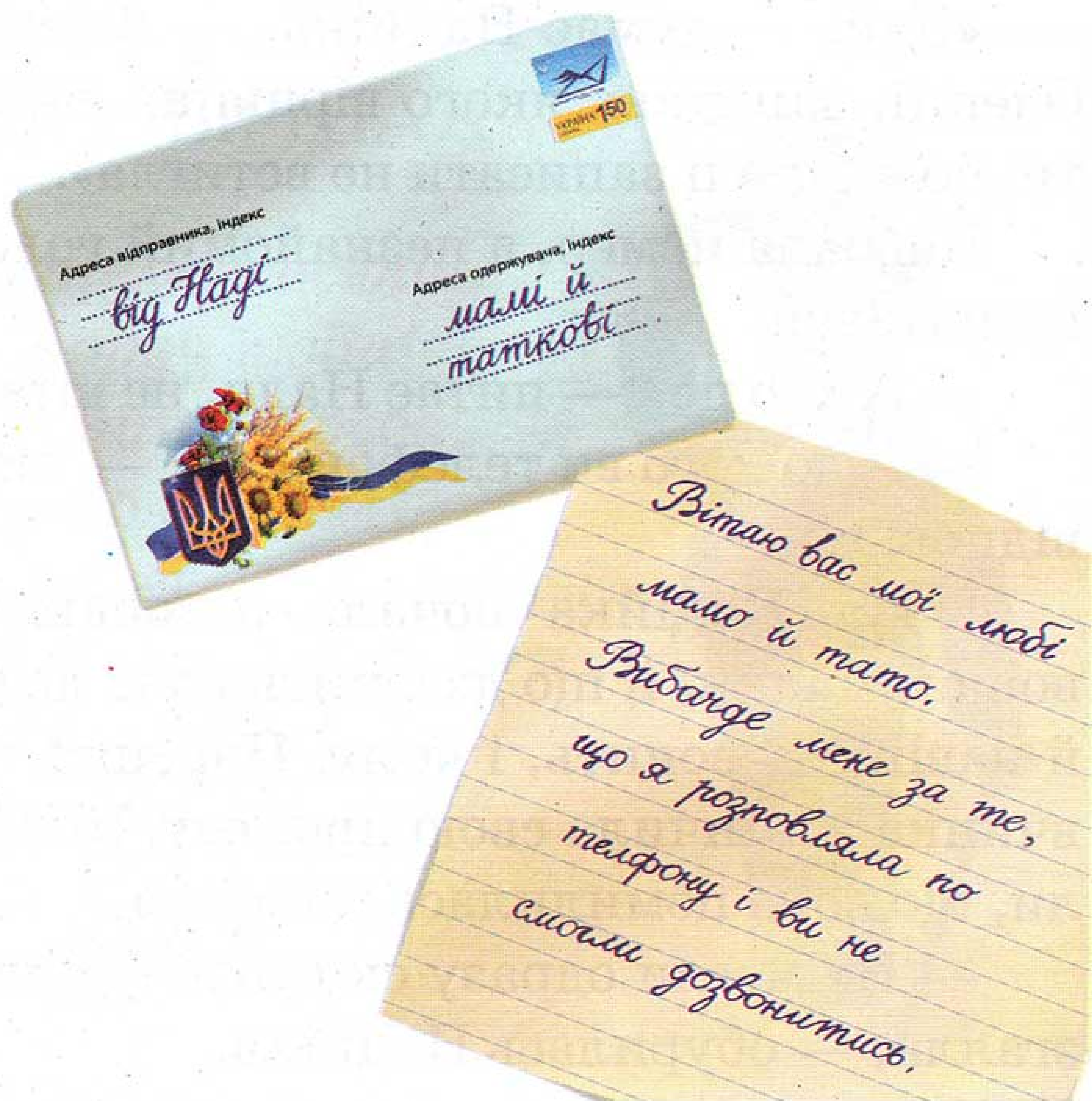
— Не могли одразу сказати! Скільки часу згаяла, — обурилась Надійка.

А хіба ж можна було щось сказати, коли вона так лопотіла, що й слова не вставиш!

Додзвонилась Надійка до Оленки й ну розповідати, яка з нею пригода трапилась. Потім ще про якісь дрібниці розмова йшла. Так забалакалась Надійка, що забула, навіщо й телефонувала. Та якби ж тільки це лихо! У місто якраз на ту пору мама з татом приїхали. Проїздом. Їхній потяг годину мав стояти на вокзалі. От вони й хотіли з донечкою побачитись — дуже скучили. Хотіли, щоб вона з бабусею на вокзал під'їхала. Та от тільки додзвонитись не змогли. Так і поїхали, не побачившись, лише через знайомих передали привіт. Засмутилась Надійка, але ж сама винна, не слід було так довго телефон займати.

Вирішила Надя написати батькам листа. А ти знаєш, як правильно писати листи? З чого почнемо? Звісно ж, із вітання. Надійка теж про це знала, тому почала так: «Вітаю вас мої любі мамо й тато». Потім вона вибачилась за те, що вони так і не побачились, поцікавилась, як вони почуваються, як проходять гастролі і яка в них погода. Розповіла про те, як гарно вона навчається і поводиться, і що вони з ба-

бусею дуже чекають, коли вони повернуться. Мама й тато, мабуть, дуже зрадіють її листу, якщо, звичайно, вони зможуть його прочитати.

Подивись уважно на малюнок і скажи, чи приємно батькам буде читати такого листа? Як ти гадаєш, чи повірять вони у те, що Надійка гарно вчиться, і чи зможе Надійчин лист узагалі дійти до адресата?

Раніше, коли не було телефонів, єдиним способом спілкування на віддалі було листування. Написанню листа надавали великого значення. На спеціальному папері старанно виводили літери. Зазвичай, отримані листи не викидали, а тримали на згадку. Тому деяке листування відомих людей збереглося дотепер.

У наш час на зміну листам прийшов телефон. Звичайно, куди зручніше і швидше набрати кілька цифр і ось ти вже чуєш голос потрібної людини, хоч би де вона була. Головне, не забувати про культуру спілкування. Якщо ти не бачиш співрозмовника, це зовсім не означає, що з ним не потрібно вітатись. Як і при особистій зустрічі, телефонна розмова починається з привітання.

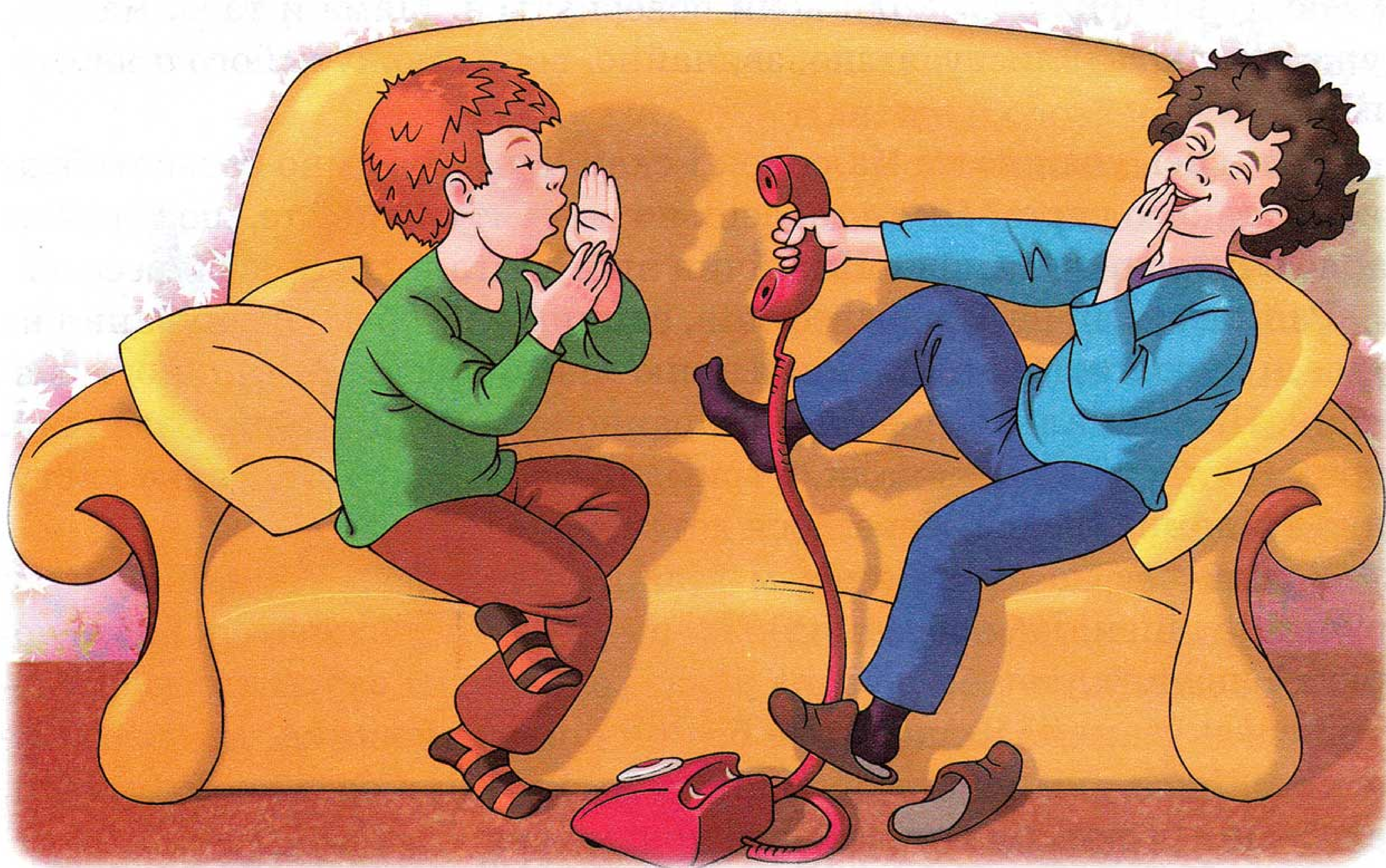
Запам'ятай!

Вимовляй чітко слова, не торохти, але і не мугикай собі під ніс щось невиразне. На телефонній мережі й без того можуть бути завади, тож людині на тому кінці зв'язку буде важко зрозуміти, про що ти говориш.

Якщо ти випадково потрапив у чужу квартиру (помилився номером, неправильно з'єднали), ввічливо вибачся й поклади слухавку.

Розмовляючи по телефону, не забувай про час. Телефонні мережі зазвичай перевантажені — тому телефонуй по можливості тільки у справах, а різні там дрібниці можна обговорити під час особистої зустрічі. Якщо знайомий перебуває в іншому місті чи країні, звичайно у двох словах інформацією не обмінятись. Але все ж таки намагайся розмовляти більш стисло, не вдаючись у подробиці. Спитай, як здоров'я, як справи, передай привітання, скажи, що радий був його почути, й попрощайся.

Якщо дзвонять на ваш телефон і просять покликати, наприклад, маму чи тата чи когось іншого, не треба розпитувати, хто це телефо-

нує, звідки і навіщо — не затримуй людину своєю надмірною цікавістю. Краще скажи ввічливо: «Зачекайте хвилинку» — і поклич того, кого потрібно. Якщо його немає вдома, то просто запитай, чи не треба щось передати.

Не розігруй людей по телефону, як це роблять деякі любителі гострих відчуттів. Одна моя знайома дуже полюбляла набирати номер навмання й запитувати: «Це зоопарк?» І коли їй відповідали, що вона помилилась номером, починала допитуватись, а до кого вона все ж таки потрапила, і куди подівся зоопарк. Такі забавки тривали доки, доки її батьки отримали рахунок про сплату за телефонні розмови з чималенькою сумою. Уявляєш, як вони розсердились? Тоді вже дівчинці було зовсім не до сміху. Їй категорично заборонили навіть підходити до телефону. Але річ не тільки в тому, що телефонні розмови коштують грошей, а ще й у тому, що своїми забавками дівчинка забирала в людей час, можливо, відволікала від важливих справ. Далеко не кожному подобається, коли їх турбують через дрібниці або взагалі невчасно і безглуздо. Розіграші доречні лише у колі друзів, і краще це робити першого квітня, у День дурнів.

Можливо, хтось помилково подзвонив у вашу квартиру. Не починай розмову з незнайомою людиною, не надавай ніякої інформації

про свою адресу, своїх близьких і про себе — це може бути небезпечно. Краще ввічливо скажи: «Ви помилились номером», попрощайся і поклади слухавку.

Закінчувати телефонну розмову необхідно так само, як і при зустрічі. Неодмінно попрощайся і побажай усього найкращого.

Але повернімось до листування. Хоча телефон це зручно, усе ж таки листи ніхто не скасовував. І тільки уяви собі, що в листі ти сміливо можеш написати про все, що не встиг розповісти по телефону. Головне, щоб це було цікаво читати. Що ще дуже важливо — намагайся писати охайно, розбірливо, на чистенькому аркуші паперу. Слідкуй за тим, щоб не було помилок. Постався з повагою до того, хто буде цього листа читати. Насамкінець акуратно підпиши конверт, чітко зазначивши повну адресу людини, якій адресовано твого листа.

Звичайно ж, першим іде привітання і звертання до людини, якій ти пишеш. Наприклад: «Вітаю Вас, люба моя тітонько!», «Здрастуйте, шановний Василю Григоровичу!» або «Привіт, дорога сестричко Оленко!» Після привітання не переходь одразу на себе. Спершу поцікався, як справи, здоров'я, яка погода — щоб людина знала, що тобі не байдуже, як вона живе. Потім уже можна розповісти й про себе, свої новини. Тільки роби це так, щоб твого листа цікаво було читати. Наприклад, якщо ти пишеш бабусі — то її навряд чи зацікавить повідомлення про нові комп'ютерні ігри, а якщо другові чи подрузі, то зовсім не обов'язково розповідати про якісь суто родинні справи.

Можливо, ти любиш листуватися sms-повідомленнями (есемесками). Щоправда, в них багато не напишеш. Але все ж таки намагайся не забувати вітатись і писати без помилок.

Згадаймо й про листівки. Ці яскраві цупкі аркуші паперу здатні піднести настрій і подарувати радість тому, кому їх адресовано. Якщо

ти хочеш зробити людині приємне, наприклад, у день народження — можеш надіслати їй листівку з поздоровленням і побажанням усього найкращого. Звичайно, з іменинами чи з якимось іншим святом можна привітати й по телефону. Але після телефонного поздоровлення нічого не залишається, а листівка ще довго буде нагадувати чудову мить свята. А скільки приємних вражень залишить бабусі таке яскраве привітання! Вона неодмінно поставить листівку десь на видному місці й милуватиметься нею, згадуючи про тебе кожного разу, коли та потраплятиме їй на очі. Тож не полінуйся і неодмінно поздоров бабуню зі святом красивою листівкою.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Як пером написати — і сокирою не втяти.
Хто багато балакає, мало чує.
Написало дівча, наче лапою курча.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Почувши чужий голос у слухавці, привітайся і ввічливо попрохай покликати до телефону потрібну тобі людину.

2. І не слід починати розмову з таких реплік, як: «А хто це?» чи «А вгадай-но, хто дзвонить?» Краще привітайся й відрекомендуйся (назвися). Якщо зрозумів, що помилився номером — попроси вибачення і поклади слухавку.

3. Вважається невихованим дзвонити раніше 8 години ранку і пізніше 9-ї вечора. Хіба що трапилося щось невідкладне, що не терпить зволікань.

4. Зазвичай закінчує розмову той, хто телефонував.

5. У листуванні теж слід дотримуватися правил доброго тону. Спочатку йде звертання до адресата і привітання — щоб людина знала, що лист адресовано саме їй.

6. Акуратно, розбірливим почерком написаний лист потішить більше адресата, ніж огризок паперу з плямами й помилками.

7. Закінчивши листа, ввічливо попрощайся й підпишись — щоб людина, якій ти пишеш, знала, від кого лист і кому надсилати відповідь.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

На кордоні служить брат.
Він тепер у нас солдат.
Аркуш чистий я узяв
І листа писати став.
Так почав: «Привіт, Кіндрате!
Як здоров'я, настрій, брате?
Як там справи на кордоні?
А тобі привіт від Льоні,
І від мами, і від тата,
І від дідуся Ігната.
Вчора сома він піймав,
Аж п'ять кіл — я сам тримав!
А сьогодні сіє дощик.
А матуся варить борщик
І «Калиноньку» співає,
Та листів твоїх чекає.
І я також. Тож спіши,
Швидше відповідь пиши.
На все добре! Не хворій!
Із любов'ю, брат Сергій».
Літери й рядки рівненькі,
Лист охайний і гладенький.
Марку на конверт наклею,
Хутко лист помчиться з нею.
Напишу адресу вміло —
Кожне слово зрозуміле.
Дійде лист до адресата.
От приємно буде брату!

ЦІ НЕВИХОВАНІ ТВАРИНИ

Правила поведінки у транспорті, у зоопарку

Можливо, тобі доводилось їздити у транспорті до школи чи на екскурсії, або до зоопарку. І ти, зайшовши в автобус, поспішаєш мерщій усістись на вільне місце. Чи, навпаки, зовсім не можеш усидіти на місці. Й тобі здається, що громадський транспорт, який рухається, схожий на батут, по якому можна бігати й стрибати, як заманеться. Якщо так, то ти, мабуть, знайомий з хлопчиком Микитою, який саме так і поводився у транспорті.

Якось Микитка з двома друзями вирішив навідатись до зоопарку, куди саме привезли чудового двогорбого верблюда.

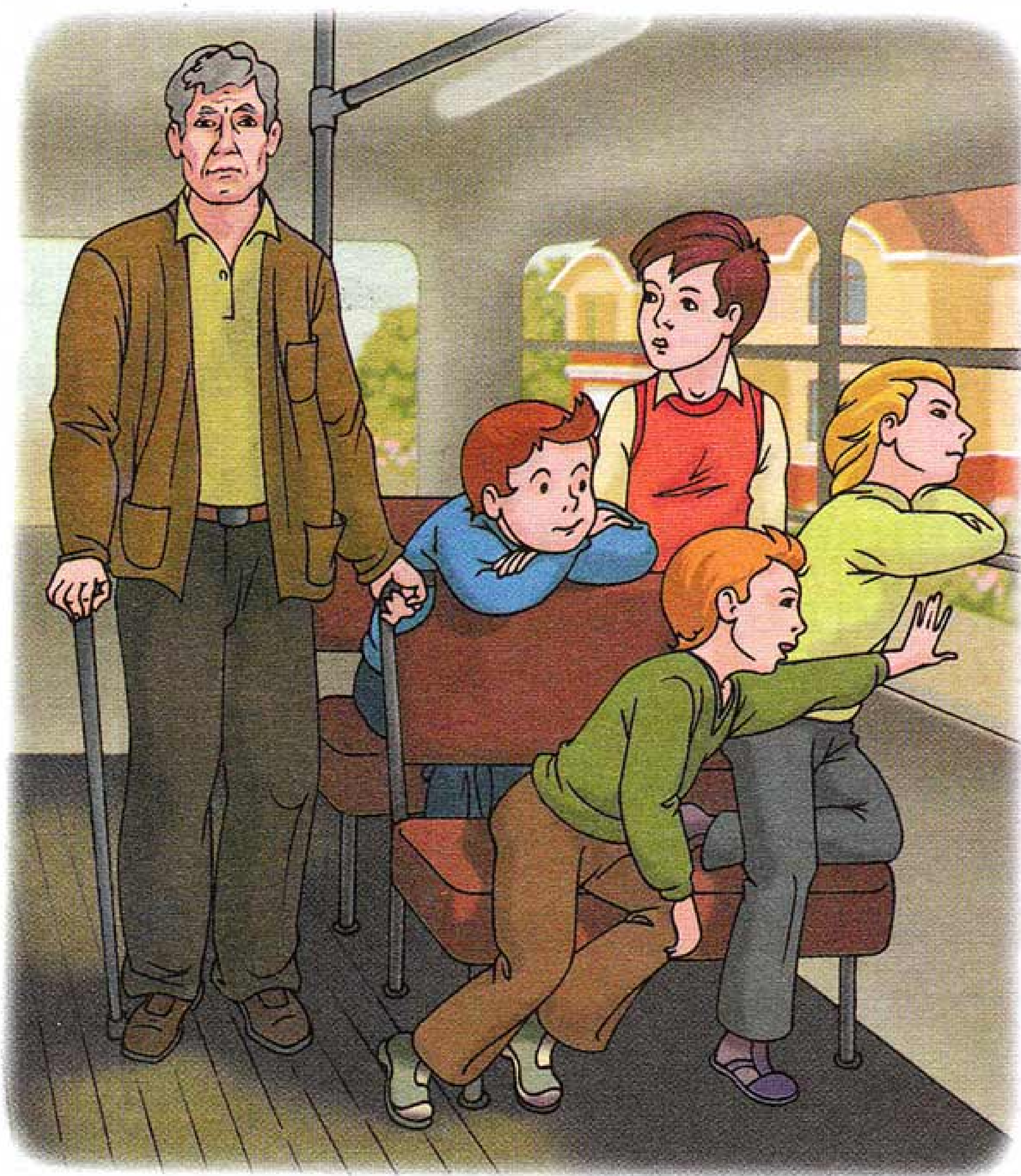
— Тільки до тварин близько не підходь. На ґрати не лізь і веди себе культурно, — попереджає мама Микитку.

— Та що ти, мамо, звісно ж, не підходитиму, я тобі обіцяю, — запевнив син.

Дочекавшись тролейбуса, хлопці скочили на його східці й стали весело обговорювати мету своєї поїздки.

— Хлоп'ята, не стійте на проході, проходьте далі, бо через вас ніхто більше зайти не може, — раптом почулося від дверей.

Друзі неохоче послухались.

— Вільне місце! — гукнув Іванко, один з друзів.

Хлопці, штовхаючи один одного, кинулись до вільного сидіння. Микитка з розгону плюхнувся на нього.

— Агов, друже, поступись місцем хворій людині, — сказав Андрійко, третій з друзів, помітивши у тролейбусі інваліда.

— Ще чого, — буркнув Микита.

— Так не можна, — не вгамовувався Андрійко, — адже ти здоровий і дужий, а хворому важко стояти.

Микитка поступився.

— Дякую вам, хлопчики, — сказав інвалід. — Біда, вона з кожним може трапитись, і добре, коли поруч є такі чуйні люди.

Зоопарк зустрів друзів широко розчиненою брамою, різнокольоровими кульками й іграшками, запрошуючи до цікавих пригод. Хлопці купили в касі білети і рушили до центральної алеї.

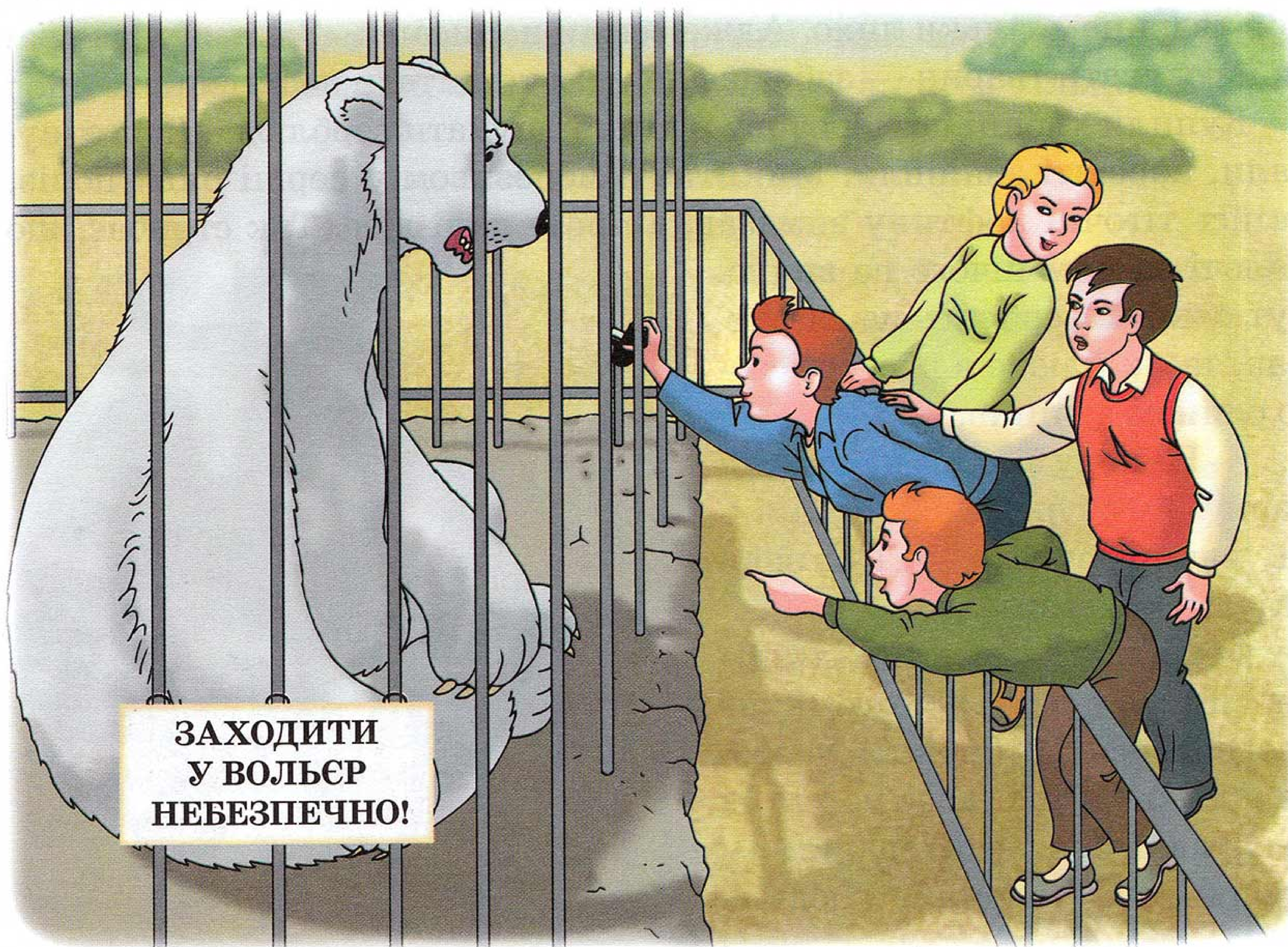
— Біжімо шукати верблюда! — заметушився Микитка, смикаючи друзів за рукава.

— Треба подивитись план зоопарку, і тоді буде зрозуміло, де які тварини знаходяться, — запропонував Андрій.

— А, й так знайдемо! — гукнув Микита і потягнув друзів у глиб парку.

Спочатку натрапили на вольєр з ведмедями. Микитка з Іванком жваво повисли на ґратах, намагаючись просунути крізь прути руку з фотоапаратом.

— Та ви що! — запротестував Андрій. — Хижі тварини навіть у зоопарку лишаються небезпечними. Ухопить ведмідь за руку, й оком змигнути не встигнете. А кігті й ікла в нього он які гострі!

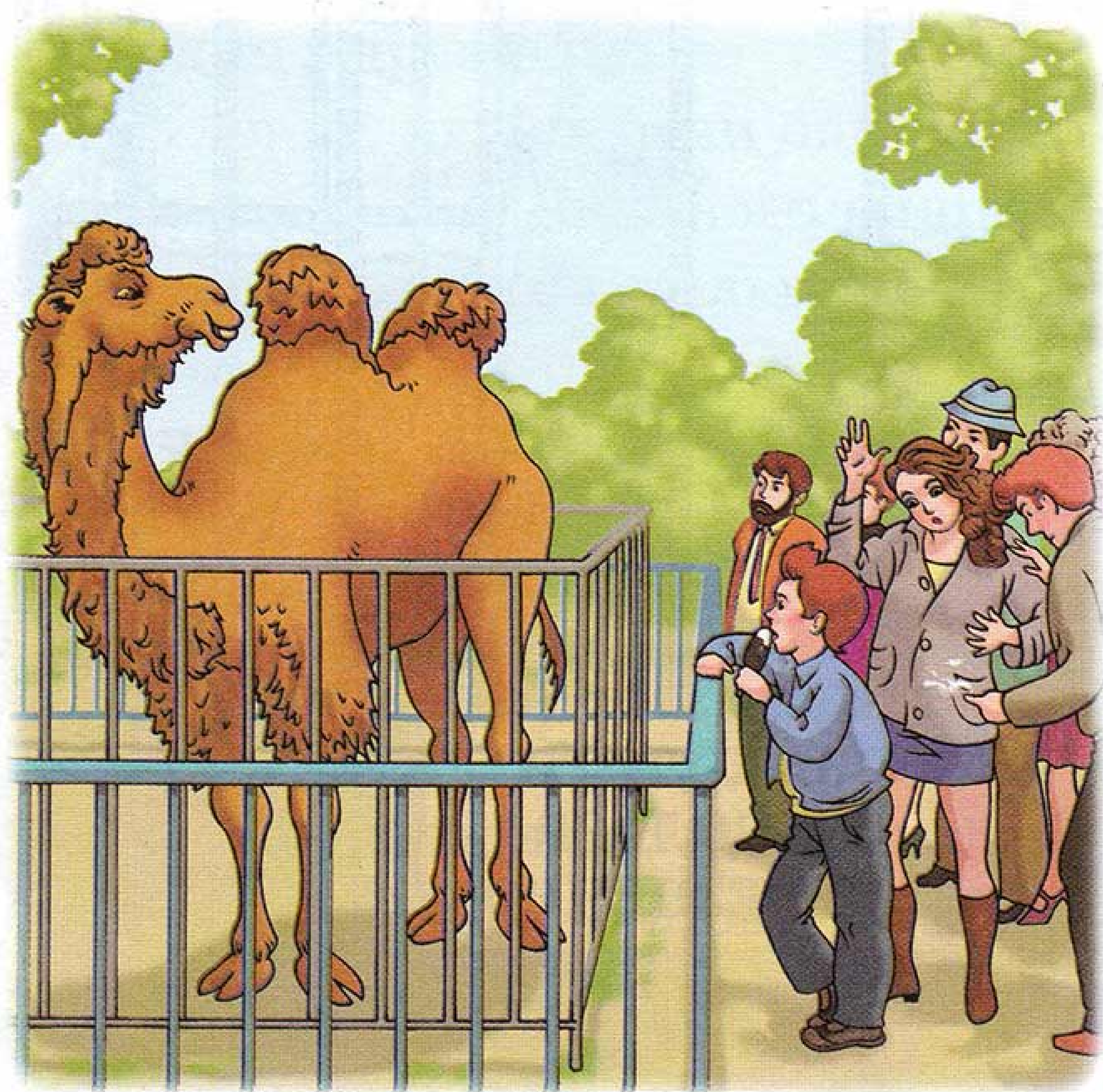

— Тоді ходімо до мавп. Вони не такі страшні, як ці ведмеді, — запропонував Іванко.

Біля клітки з горилами гомоніла купа малюків. Цікаво їм, як тварини стрибають по гілках. Микитка просунувся між малят і почав викривлятися так, що аж мавпам дивно стало: що то за людина, що дурніша за них? Став Микита у мавп чіпсами кидати. Схопило мавпеня того пластівця і з'їло. Хлопчик від задоволення в долоні заплескав. А маля аж зімліло — так йому від того гостинця зле зробилось.

— От бачиш, що ти накоїв, — каже Андрійко. — Від твоїх пустощів тваринам тільки лихо. Адже всюди написано: «Залазити на ґрати й годувати тварин — заборонено!» Чи ти читати не вмієш?

Купили хлопці по морозиву й пішли шукати верблюда. Довго шукали, нарешті знайшли. Микитка з морозивом у перші ряди поліз, якійсь тіточці кофтину вимазав, а проте далі лізе. Так стрибає, що малечі за ним нічого не видно. Тут уже й верблюд не витримав, та як плюне в нього! Усього слиною заліпив.

— Не хочу більше цього зоопарку! — обурено каже Микита, витираючись. — Тут звірі якісь невиховані.

Отак закінчився похід друзів до зоопарку. І чому ж не сподобалось Микиткові у зоопарку? А ти як гадаєш, хто ж насправді був невихованим — хлопчик чи тварини? Людина

тим і відрізняється від тварин, що вміє розмірковувати і вирішувати, як їй правильніше вчинити. Саме тому людину й називають царем природи. Але ж царській особі належить і поводити себе відповідно, завжди дотримуватись правил вихованості. Тільки уяви, цар, який корчить гримаси перед мавпами, або жбурляє камінцями у крокодила, чи стукає щосили у скло тераріуму, сподіваючись, що пітон, який заховався від таких, як він, захоче до нього вилізти. Треба з повагою ставитись і до тварин, і до тих людей, що працюють у зоопарку, і до тих, що його відвідують.

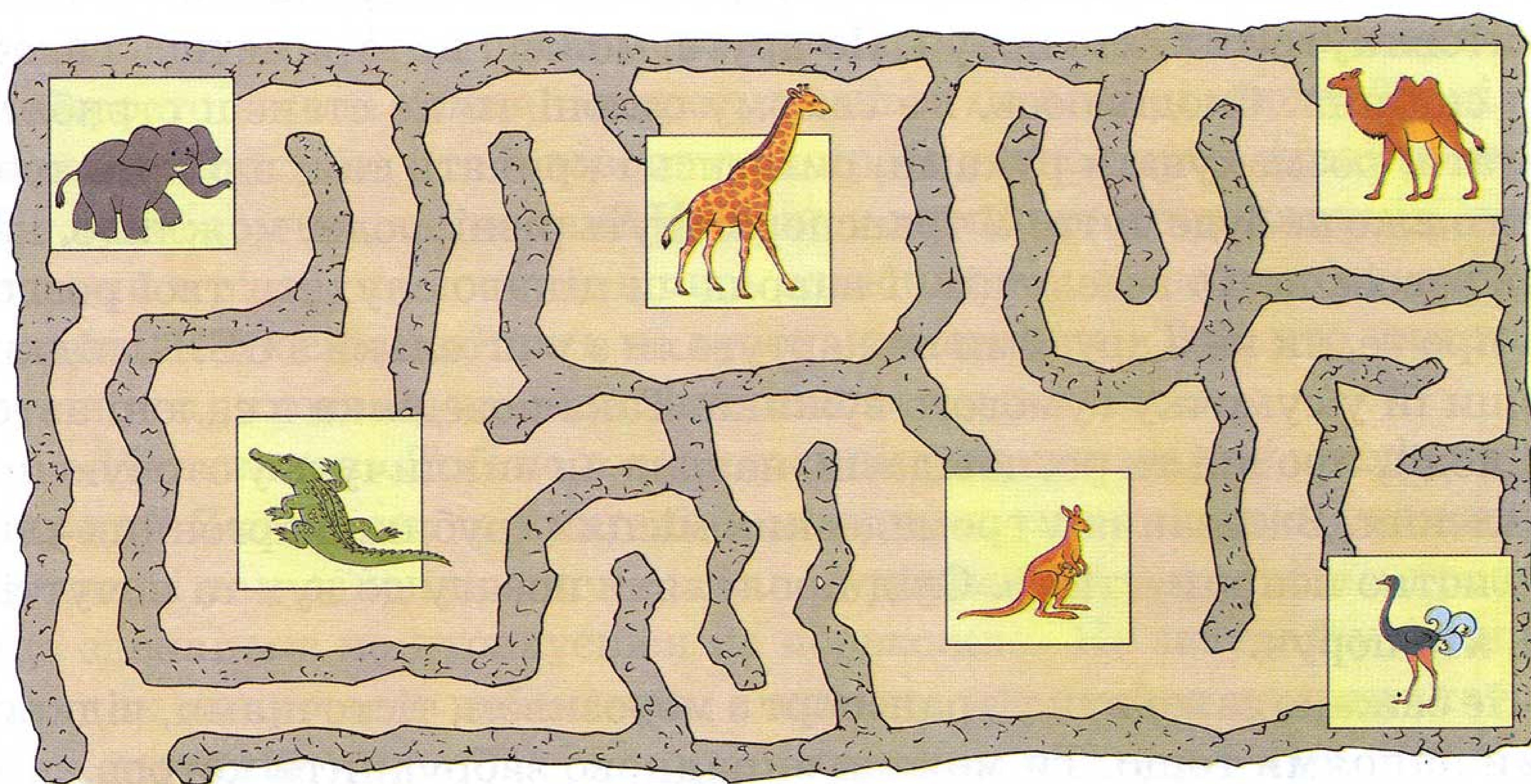
Щодо Микити, то він мало того, що поводив себе непристойно, ще й не дотримав слова, яке дав матусі. А це дуже погана риса характеру. Людина завжди повинна відповідати за свої слова. Той, хто не виконує своїх обіцянок, нічим не відрізняється від брехуна.

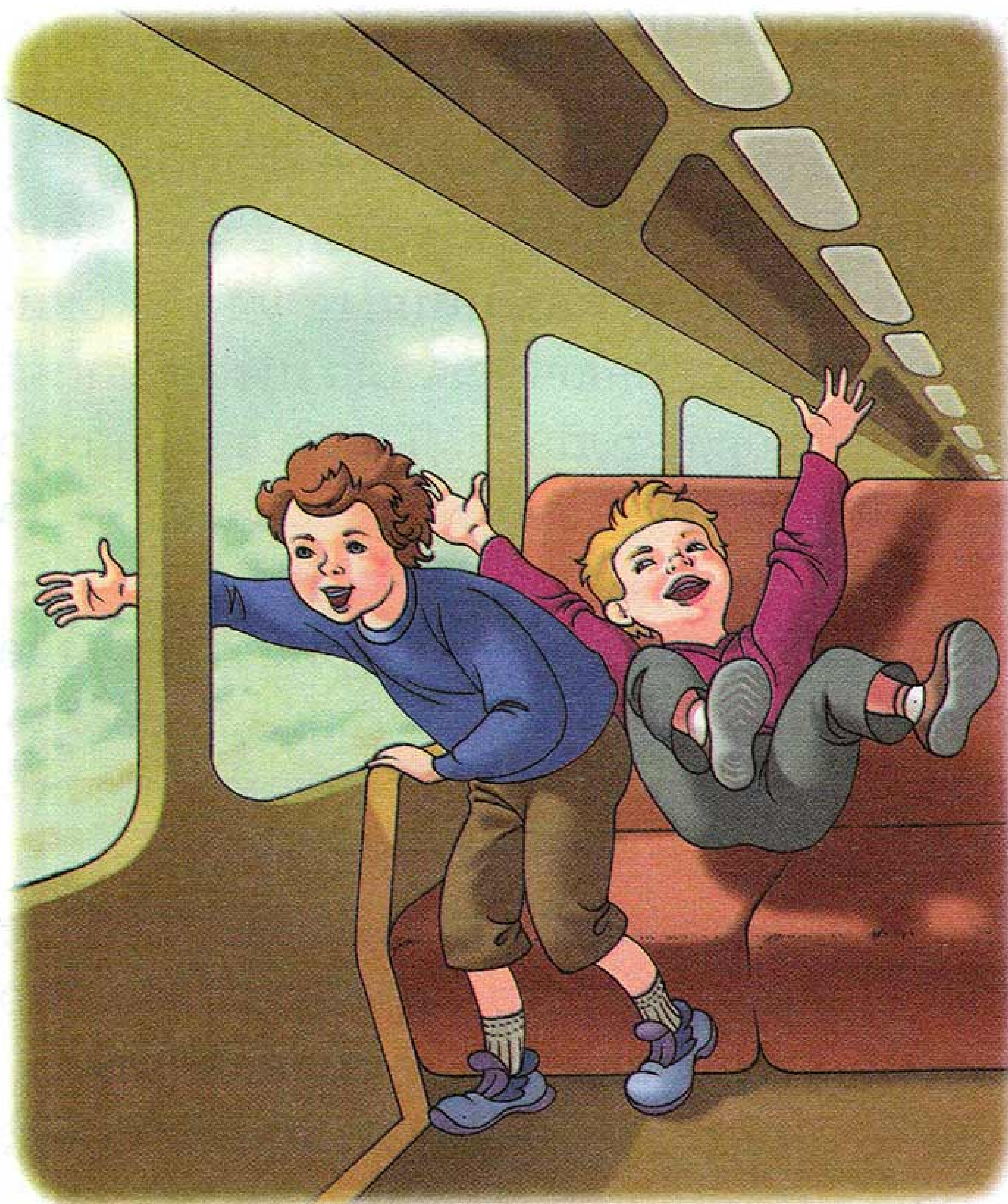
Тепер поміркуймо, чи справді тролейбус, трамвай або потяг — це такі веселі атракціони, де можна стрибати, бігати й робити все, що заманеться? Ні, гадаю, ти вже знаєш, як поводитись у транспорті.

Кожна поїздка починається на зупинці. Ти чекаєш, наприклад, свого автобуса. Не пустуй, будь уважним, щоб не сісти не на свій маршрут і не заважати іншим. Нарешті, твій автобус. Дочекайся, поки вийдуть пасажири, що вже приїхали, а потім тільки заходь у транспорт.

ЗООПАРК

Як швидше знайти верблюда?

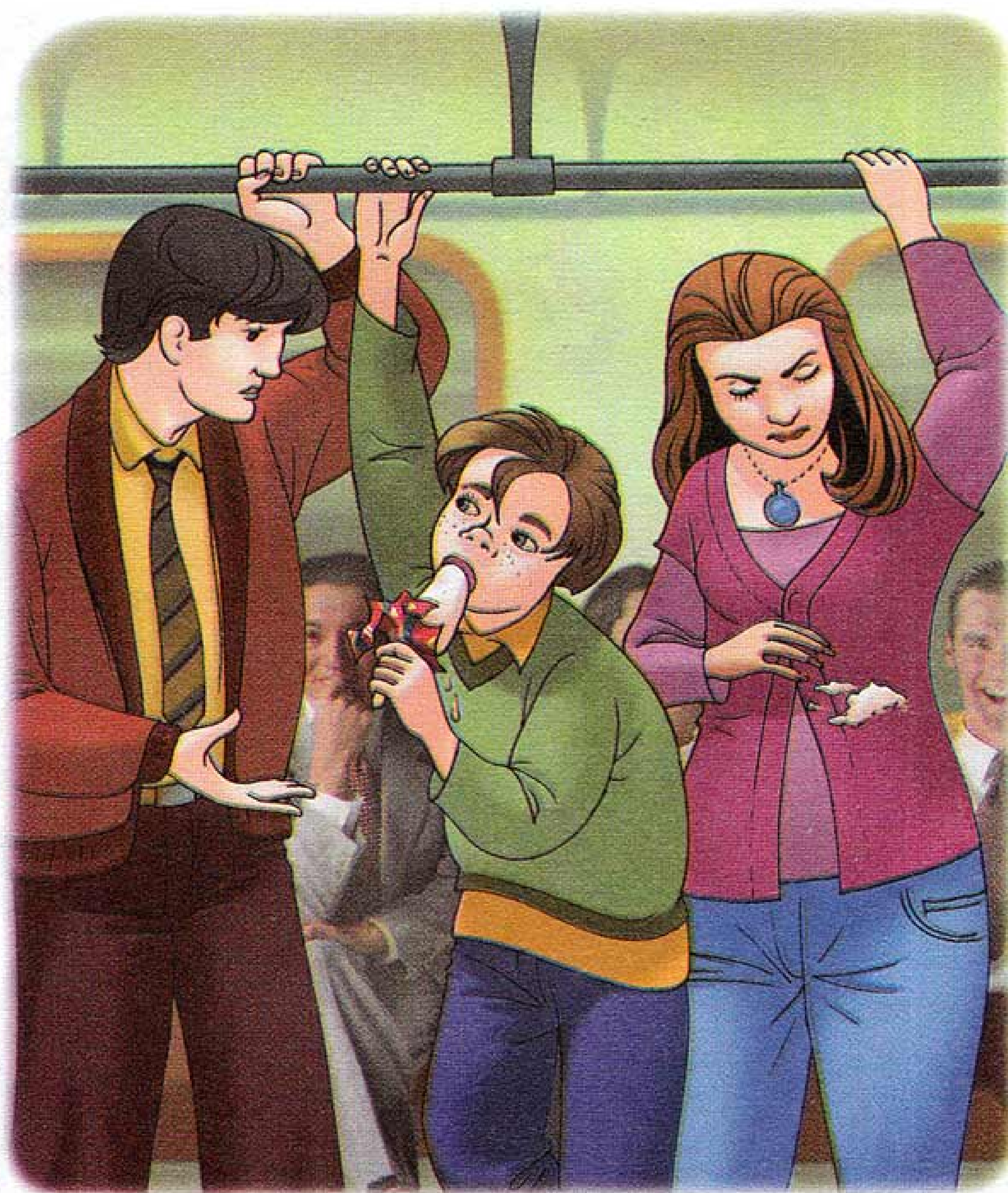

А чи знаєш ти, кому і чому треба поступатися місцем у транспорті? Можливо, ти бачив колись над деякими сидіннями напис: «Місця для інвалідів та пасажирів з дітьми», або малюнки у вигляді медичного хреста чи людини з малюком на руках? Ці місця спеціально відведені для хворих, людей похилого віку та батьків з малими дітьми. Але це не означає, що якщо ти сів на інше місце, то можеш спокійно спостерігати, як у проході ледве тримається на ногах старий дідусь чи, скажімо, вагітна жінка. Будь чуйним, якщо ти не тяжко хворий і повний сил, запропонуй своє місце тому, кому це необхідніше. Якщо тебе просять поступитись бабусі чи дитині, постарайся не показувати свого невдоволення й, тим паче, не грубіянь у відповідь.

Якщо ти вже сів на вільне місце — не стрибай і не виглядай у відчинені вікна. По-перше, стрибаючи, ти можеш забруднити взуттям чи штовхнути тих, хто поруч. По-друге, можеш не втриматись і впасти з сидіння. Сподіваюсь, і в самому салоні ти не станеш стрибати й бігати, розмахувати руками, сміятись і кричати так, що крім тебе нікого вже не буде чути. У транспорті їдуть різні люди, можливо, комусь зовсім не до веселощів. І навряд чи цікаво слухати твої розповіді про те, як ви з друзями пожартували з учительки з ОБЖ, підкинувши їй у сумочку гумового вужика. Така поведінка в салоні авто, як і події, про які ти розповідаєш, навряд чи викличуть у оточуючих схвалення. Вживання у громадських місцях грубих, жаргонних слів абсолютно неприпустимо. Слід проявляти повагу до вух та почуттів тих, хто поруч.

Не бажано заходити у транспорт з морозивом, тістечками, відкритими напоями тощо. Ти можеш випадково забруднити когось.

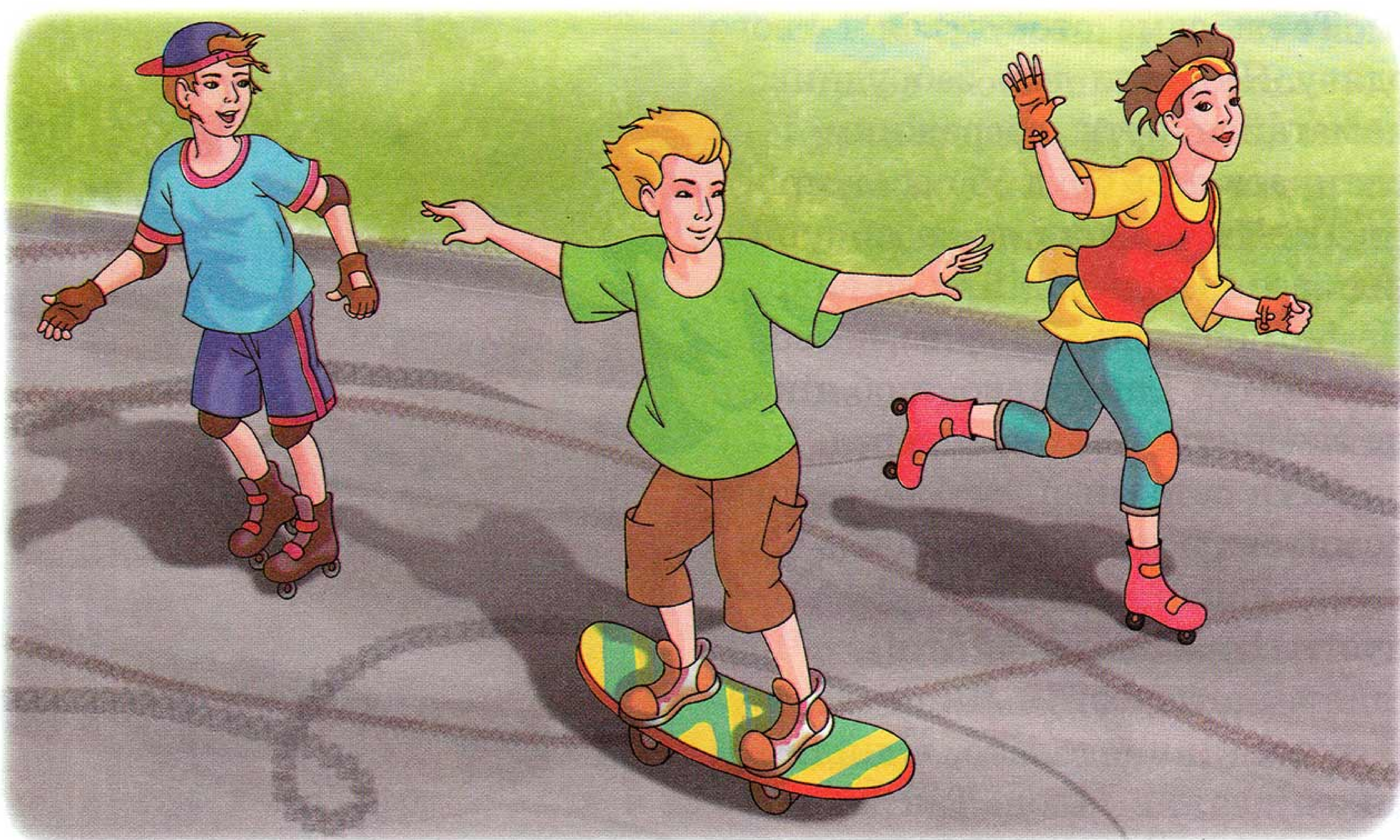
Те ж саме стосується і твого одягу. Якщо ти десь забруднився, намагайся бути обережним і не витирати весь бруд об пасажирів.

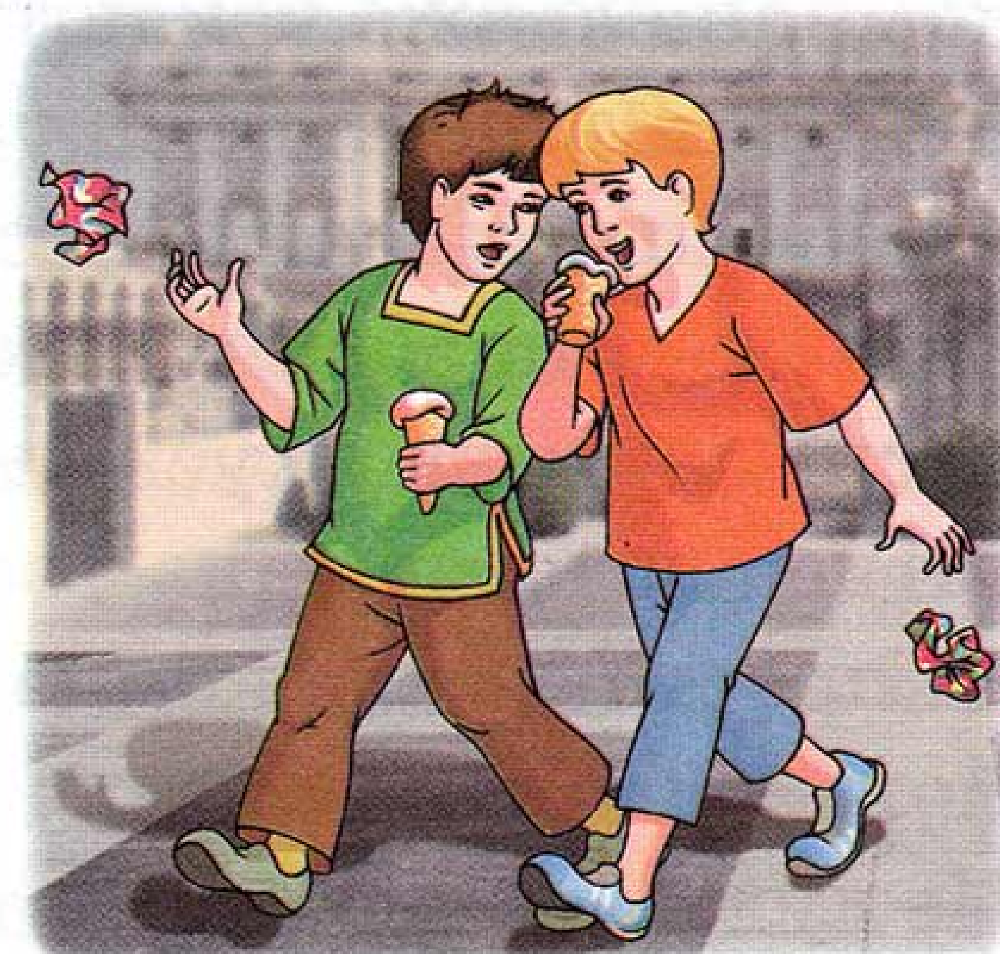
Під'їжджаючи до своєї зупинки, заздалегідь підійди до виходу. Чемно попроси: «Вибачте, дозвольте пройти» і акуратно, щоб нікого не зачепити, проходь уперед. Щоб не бігти останньої миті по салону, розштовхуючи пасажирів, з криками: «Мені треба вийти!», «Пропустіть!», «Дайте вийти!», «Чого стали на дорозі?!» Якщо до твоєї зупинки ще далеко, відійди від виходу далі в салон. Так ти не заважатимеш і тим, хто виходить раніше за тебе, і тим, хто заходитиме у транспорт.

Нарешті, ти доїхав до місця призначення. Приятелі галасливою компанією вже чекають на тебе, і ви разом вирушаєте у парк атракціонів. Якщо ти з друзями йдеш по вузькій доріжці, тротуару чи алеї — не займайте весь прохід, вишикувавшись у щільну шеренгу. Звільніть половину проходу для інших перехожих. Уяви, що це ти поспішаєш на якусь важливу зустріч чи просто хочеш швидше дістатись додому. А на твоєму шляху виростає така собі жива стіна — це просто весела компанія прогулюється по алейці парку. Ти ніяк не можеш обійти їх, і тобі доводиться пробиратися крізь кущі та дерева. Не дуже зручно, чи не так? Це наче у казці про двох цапиків, що потонули в річці, не поступившись один одному, і про двох кізочок, що знайшли спосіб розійтись на вузенькій доріжці. Той, хто чинить розумно та виховано, завжди залишається у виграші.

«Не лови ґав». Тобі не доводилось ніколи чути такий вислів на свою адресу? Якщо так, то пригадай, можливо, ти не завжди уважний на вулиці і так захоплюєшся своїми думками чи розмовою з друзями, що зненацька наштовхуєшся на перехожих. Не забувай у таких випадках попросити вибачення, а краще, намагайся не допускати таких ситуацій.

Кататись на роликах або скейтах краще на спеціально відведених майданчиках. Не слід летіти тротуаром, лякаючи перехожих. І вже зовсім неприпустимо використовувати для цього проїжджу частину.

Тобі, звичайно, не треба нагадувати, що смітити на вулиці негарно. Для обгорток з морозива чи цукерок, огризків від яблук, шкаралупок з горішків та інших відходів існують спеціальні урни. Безумовно, приємніше гуляти чистими вулицями з яскравими газонами та клумбами, не засміченими папірцями й пляшками.

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Зумів слово дати — умій і тримати.
Яка людина, така їй віддяка.
Мавпа і в спідниці мавпою лишиться.
Юність пристойна — старість достойна.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Коли чекаєш автобуса, тролейбуса, трамвая чи потяга, не пустуй, поводься пристойно, пам'ятай про етикет. На зупинці не вибігай назустріч транспорту, доки він не зупиниться.

2. Не штовхайся й не чіпляйся на східцях — ти ж людина, а не мавпа. Не бігай по салону авто і не вигукуй голосно — іншим це може заважати.

3. Поступайся місцем тому, кому важко встояти у проході: літнім людям, інвалідам, батькам з малими дітьми.

4. Виходячи з транспорту, подякуй водієві чи кондукторові за поїздку — їм буде приємно.

5. Якщо ти потрапив у зоопарк, привітайся з контролером, який на вході перевіряє квитки, уважно вивчи план розташування тварин — так легше тобі буде їх знайти. Щоб знати, яку саме тварину ти бачиш, читай таблички, які висять на кожному вольєрі.

6. Не годуй тварин своєю їжею — це може їм зашкодити. Ніколи не залазь на ґрати до тварин і не дозволяй це робити іншим — така поведінка може бути дуже небезпечною. Пропусти вперед тих, хто нижчий за тебе, щоб їм добре було видно.

7. Не перекривляй і не дражни тварин — для них це також образливо, як і для людей. До того ж сам будеш виглядати з не найкращого боку. Не сміти, поважай працю людей, які підтримують у зоопарку порядок для відвідувачів. Будь вдячний за ту радість, що дарують тобі ці люди й тварини.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

Як заходиш у трамвай,
Пасажирів не штовхай.
На дверцята не чіпляйся,
По салону просувайся —
Не один-бо їдеш ти,
Треба й іншому зайти.
Вільне місце! Те, що треба,
Спеціально мов для тебе.

Ти радієш — добре всівся!
А навколо подивився?
Не помітив інваліда?
Стоячи, бабуня їде,
Ледь тримається, тремтить.
Жінка з немовлям стоїть.
Поступися місцем, друже,
Тим, хто встояти нездужа!

ОЛЯ + КОЛЯ

Правила поведінки між хлопчиками та дівчатками

Давай розглянемо, як повинен поводитись хлопчик у компанії з дівчинкою.

Хлопчикові на ім'я Коля дуже подобалась дівчинка Оля з паралельного класу. Вони були не знайомі між собою, і Микола не знав, як до неї підійти. Він розповів таткові про свою таємну симпатію, і той порадив йому бути трішечки рішучішим. Але не пояснив головного, як саме поводитись. От Коля й вирішив діяти на свій розсуд.

Прийшов наступного дня до школи й думає, як же привернути до себе Олину увагу. Побачив, що вона йде коридором, та як вистрибне з-за дверей, як заверещить, аж у дівчинки з несподіванки й портфель з рук випав.

— Ти що, зовсім здичавів? — обурилась вона. — Хіба можна так на людей кидатись?

І не захотіла Оля з Колею навіть розмовляти. Що ж робити? Та Микола вирішив не здаватись. Де не зустріне Олю, то за кіску смиконе, то підніжку підставить, то штовхне її. Як ти гадаєш, міг Коля такими діями завоювати прихильність дівчинки? Звісно ж, ні. Яка там прихильність, навпаки, він викликав у Олі лише роздратованість.

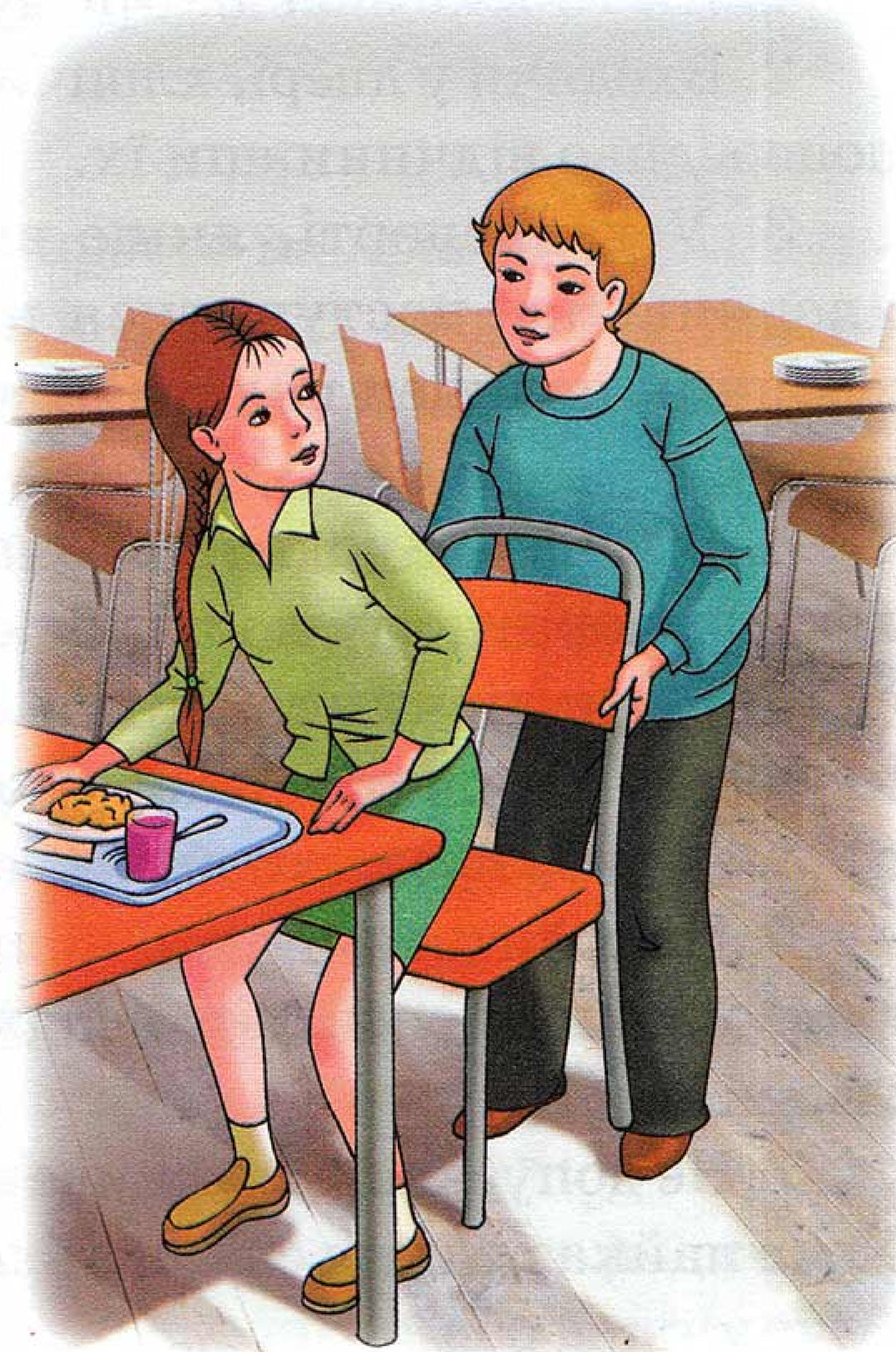
Знов до татка звернувся Микола.

— Я, — каже, — й так рішучим став, усе роблю, щоб Оля на мене звернула увагу, а вона, навпаки, стала уникати мене. — І розповів татусю про всі свої витівки.

— Якщо ти хочеш познайомитися з дівчинкою, сподобатись їй, треба діяти зовсім по-іншому, — каже тато. — Не дошкуляти бешкетами, а показати, що ти культурна й цікава людина.

Так Микола і зробив. Наступного дня він поводився зовсім інакше. Замість того, щоб підставити підніжку, він культурно привітався й відчинив перед Олею двері, дозволивши першою ввійти до школи. Замість скубнути за косу, у шкільній роздягальні допоміг дівчинці зняти пальто, повісив його на вішалку. Замість штовхнути, у їдальні присунув Олі зручніше стілець, коли та сідала за стіл. Після уроків Коля підійшов до дівчинки й вибачився за свою колишню поведінку, а потім запропонував дружити.

Оля більше не ображалась на хлопця й погодилася бути з ним друзями.

Насправді такі історії трапляються дуже часто. І можеш бути впевнений, що людині з гарними манерами, щирою усмішкою та веселою вдачею набагато легше знайти спільну мову хоч би з ким, аніж людині, яка не обтяжує себе ні вихованістю, ані прагненням до знань. І навіть якщо ти найгарніший хлопчик або дівчинка у класі і в тебе наймодніший портфель

в усій школі, але не вмієш з повагою ставитись до інших, навряд чи ти матимеш популярність серед друзів. Якщо взагалі з тобою захоче хтось товаришувати. А якщо ти зовні нібито нічим не примітний і не можеш похизуватись якимись дорогими речами, але вигляд у тебе охайний і в компанії ти завжди веселий, привітний і добродушний — у твоєму колі завжди буде багато щирих друзів і прихильників.

Запам'ятай!

Чоловіки, хлопчики завжди вважалися представниками сильної статі. Тож за етикетом чоловік повинен проявляти турботу, піклування щодо жінки, дівчинки. Тому виникли деякі правила поведінки між чоловіком та жінкою, а в твоєму випадку — між дівчинкою та хлопчиком.

ЧАРІВНІ ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ

1. Як ти вже знаєш, при зустрічі першим вітається хлопчик.

2. Входячи у двері, хлопчик повинен пропустити вперед дівчинку, попередньо відчинивши їх.

3. У транспорті, якщо вільним залишилось лише одне місце, хлопчик має поступитися ним дівчинці. Виходячи з транспорту, хлопчик повинен подати дівчинці руку, щоб та могла обпертись на неї.

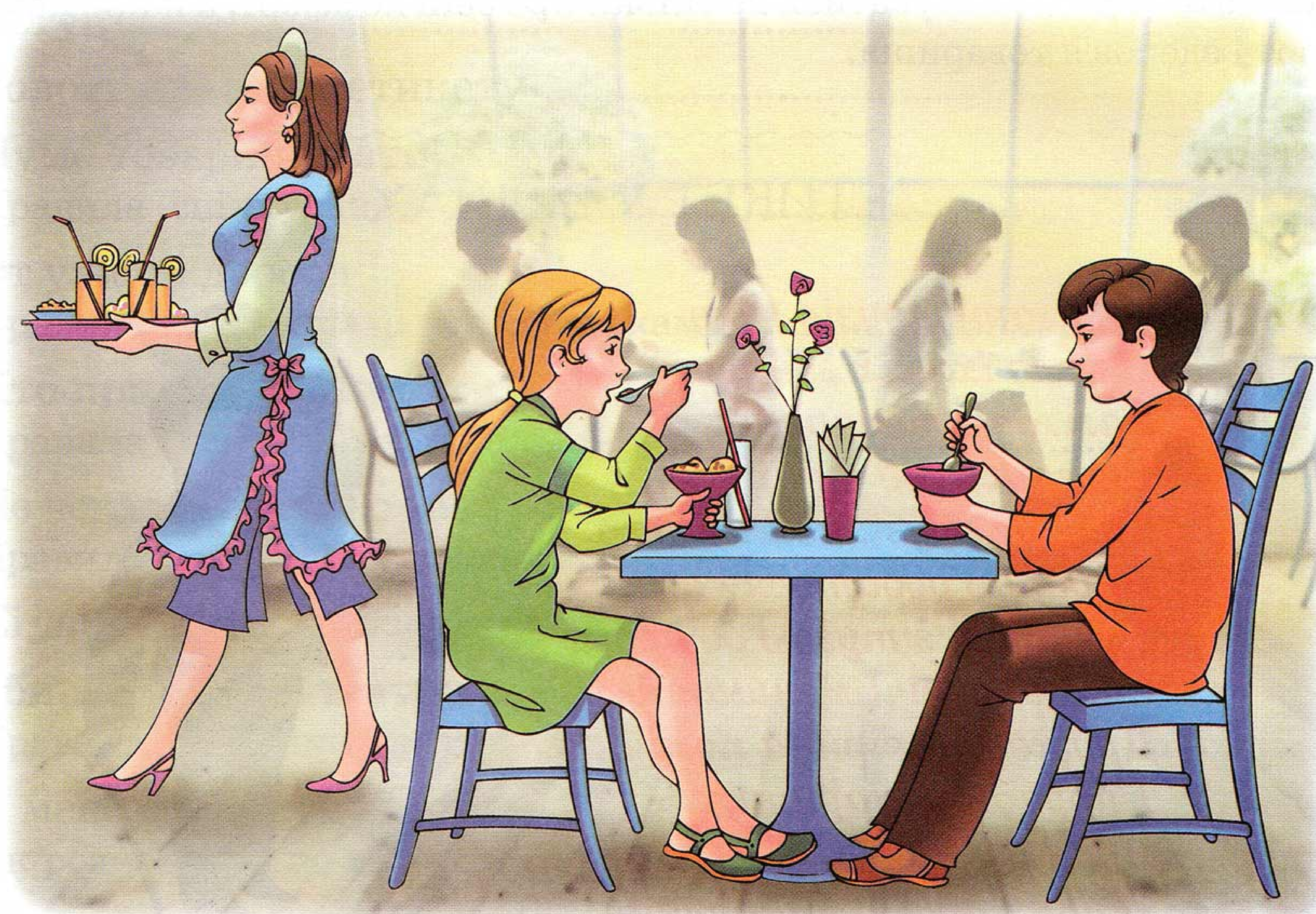
4. У ліфт заходить спочатку дівчинка, потім хлопчик. Виходять у зворотному порядку, спочатку хлопчик, а потім дівчинка.

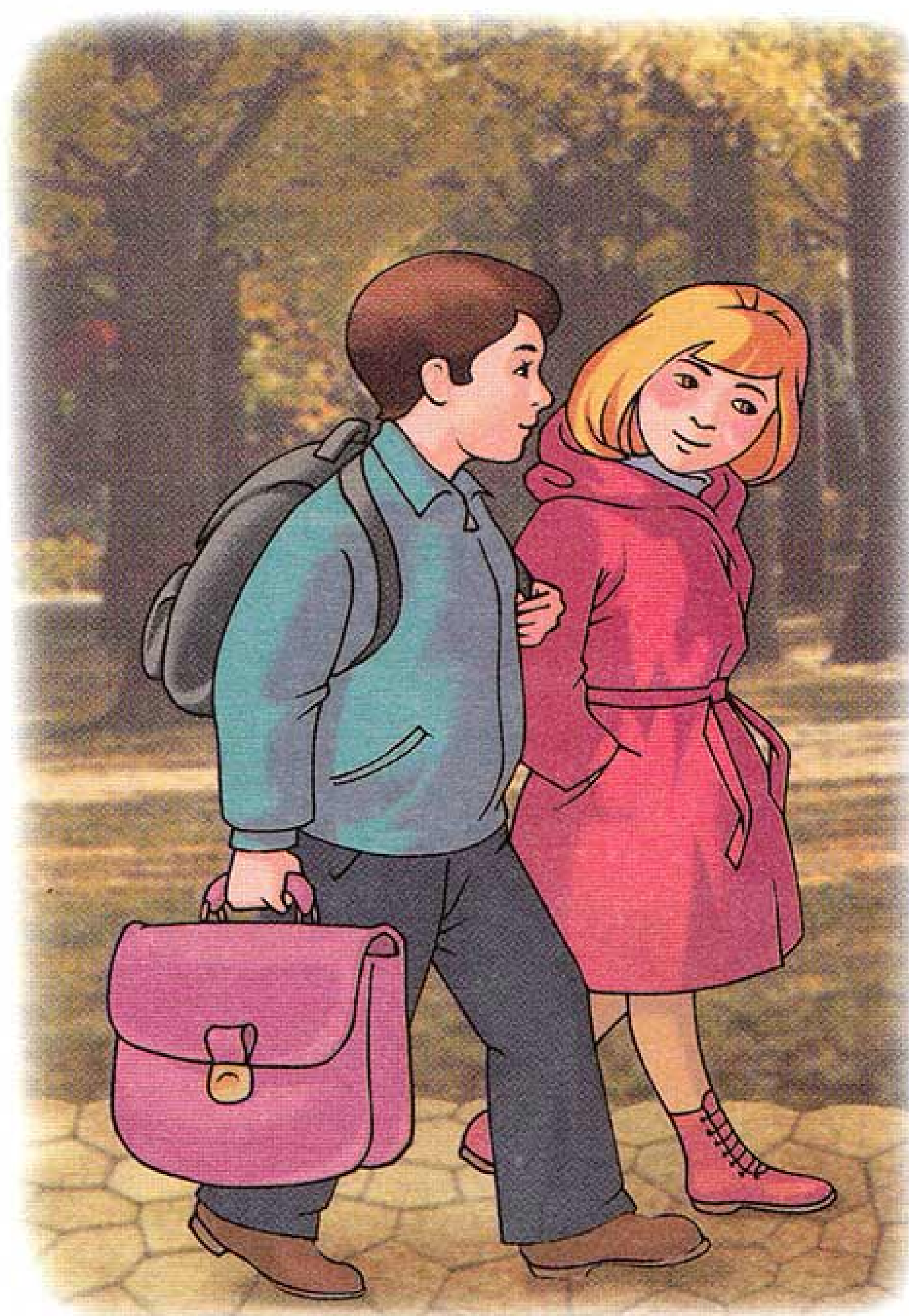
5. Коли дівчинка знімає або вдягає верхній одяг (пальто, куртку тощо), хлопчик повинен допомогти, підтримати її речі. Допомогти піднести портфель чи ще якусь ношу — це також прояв доброго тону.

6. Не годиться сидіти, коли дівчинка стоїть. Перед тим як сісти за стіл, хлопчик спочатку всаджує дівчинку, підсунувши їй зручніше стілець.

7. Не допускається вживання грубих слів у присутності дівчинки. Хоча лайка будь-де свідчить про низьку культуру поведінки.

У кафе чи просто на прогулянці зазвичай пригощає й платить хлопчик. Але не треба зловживати цим правилом. Не замовляй забагато й занадто дорогі ласощі. Особливо якщо тобі не пропонують це зробити. Можливо, в твого друга мало або й зовсім немає грошей, тим паче, якщо він сам не заробляє. Якщо гроші є в тебе, і ти хочеш купити, наприклад, морозиво — то в тебе є вибір, або купити собі й другу, або утриматись від покупки зовсім. Негарно виглядатиме, якщо в компанії ти будеш ласувати сама.

Вихований хлопчик завжди радий допомогти піднести портфель або важку сум-

ку з покупками. Але це не означає, що ти повинна у магазині робити запаси на півроку наперед, навантаживши товариша важезними валізами. Треба піклуватися не тільки про свій комфорт, а й про комфорт і здоров'я товариша.

ЕТИКЕТ У ВІРШАХ

Я багато друзів маю,
В коло їх усіх збираю.
Там, де є товариші,
Веселися від душі!
Там, де друзі, кожне діло
Вправно робиться і вміло.
Прийдеш з тугою до друга —
Стане вдвічі менша туга.
Дружба — вірний помічник
І порадник-чарівник.
Дружбу треба цінувати,
Вірних друзів шанувати!

ЗМІСТ

Вступ 3

Золоті правила етикету 4

Нумо товаришувати!

Правила спілкування 12

От уже ці дорослі!

Правила поведінки вдома, з батьками 23

Хто придумав ці уроки?

Правила поведінки у школі, у буфеті 31

Не чекали? А ми до вас

Правила поведінки у гостях 42

Кілька слів про поведінку за столом 48

Збираймося до театру

Правила поведінки у театрі 51

У мене дзвонить телефон

Як розмовляти по телефону, правила листування 59

Ці невиховані тварини

Правила поведінки у транспорті, у зоопарку 66

Оля+Коля

Правила поведінки між хлопчиками та дівчатками 74

Поради для дівчинки 77

Серія «Я пізнаю світ»

Науково-популярне видання

ПРАВИЛА ЕТИКЕТУ

Ілюстрована енциклопедія для дітей
молодшого та середнього шкільного віку

Автор
Ольга Олександрівна Шуваєва

Художники:
О. І. Курдюмова, М. Л. Курдюмов

Відповідальна за випуск *Н. А. Горборукова*
Редактор *В. М. Верховень*
Комп'ютерний макет *О. В. Одноліткової*

Підписано до друку 20.02.12
Формат 60х84/8. Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура шкільна. Обл.-вид. арк. 4. Ум. друк. арк. 5.
Тираж 1000 прим.

Свідоцтво серія ДК № 2602 Державного реєстру видавців, виготовників
та розповсюджувачів видавничої продукції від 05.09.2006 р.

Видавництво ТОВ «Septima»
61023 м. Харків, вул. Пушкінська, 104д.
Надруковано у друкарні ТОВ «Septima»
61023 м. Харків, вул. Пушкінська, 104д

ISBN 978-966-459-370-7

